

Geir-Magne Drevland

Thailandske innvandreres bruk av ROSCA i Norge

Masteroppgave i sosiologi

Trondheim, høst 2012

Forord

At thailendere praktiserer spareklubber i Norge er noe jeg ble introdusert til ved at jeg har en samboer som er i fra Thailand, og som ved en tilfeldighet kom til å nevne denne institusjonen for meg. Jeg hadde aldri hørt om et slikt system, og det fenget min interesse. Det som for meg var mest fasinende med denne spareklubben er hvordan personer som ikke nødvendigvis kjenner hverandre, sparer penger sammen, og dette uten noe form for sikkerhet for at de andre vil handle normativt. Erling Berge, som er min veileder på denne oppgaven, var den som først kunne fortelle meg at en slik i spareklubb het ROSCA¹, og er noe som blir praktisert i store deler av verden, og at visse typer sparebanker trolig har sine røtter i et slikt system. Min fasinasjon vokste etter hvert jeg fikk en bedre oversikt over hvor utbredt ROSCA er i verden, og en mer detaljert oversikt over den thailandske versjonen, og dens kompleksitet. Jeg bestemte meg derfor for å benytte den gylne muligheten min fremtidige masteroppgave ville gi meg for å undersøke hvorfor thailandske kvinner inngår i ROSCA når de bor i Norge.

Jeg vil takke min samboer for å være den som først satte meg på sporet av ROSCA, og for å diskutere ROSCA med meg. Jeg takker min veileder, Erling Berge for hans hjelp gjennom hele oppgaven, uten hans hjelp hadde jeg ikke hatt et navn på institusjonen, og heller ikke de teoretiske perspektivene som er benyttet. Jeg vil takke min søster, Siv for at jeg fikk dele mine refleksjoner med henne, og for hennes kommentarer. Sist, men ikke minst vil jeg takke mine informanter for at de stilte opp til intervju. Uten deres hjelp hadde jeg ikke oppgaven vært mulig.

¹ ROSCA er en forkortelse for «Rotating Savings and Credit Association», se e. g. http://en.wikipedia.org/wiki/Rotating_Savings_and_Credit_Association

Abstract

Denne oppgaven vil omhandle hvorfor thailandske kvinner velger å delta i uformelle sparegrupper kalt ROSCA når de bor i Norge. Det blir identifisert to strategier i en ROSCA som i stor grad bestemmer hvordan det hele går for seg. Det er enten å være en sparer, ved at man planlegger å ta ut penger sent, og dermed tjene penger på økonomisk påslag som deltagerne som har tatt ut pengene tidligere i runden måtte betale for å få pengene. Dette økonomiske påslaget blir bestemt i en budrunde der deltagerne som ønsker å ta ut penger bestemmer seg for en sum som de er villig til å betale for å få denne månedens pott. Hvis dette beløpet er høyere enn de andre deltagerne er villig til å betale, så får individet denne månedens uttak. Den andre strategien for deltagelse er å være en låner, det vil si at man deltar som en strategi for å kreditere penger, og man ser slik at deltagerne tar ut pengene tidlig. Det identifiseres her en viss interessekonflikt mellom dem som ønsker å låne penger, og dem som ønsker å tjene penger.

Datagrunnlaget for denne oppgaven er basert på dybdeintervju av seks informanter der tre informanter er karakterisert som lånere, og tre informanter er karakterisert som sparere. Det blir også analysert et dokument som blir presentert i Tabell A1 for å vise økonomien i en ROSCA. Tabell 1 viser utregninger av Tabell A1, for å demonstrere forholdet mellom vinst og tap i samme ROSCA.

De teoretiske perspektivene er i denne oppgaven Bourdieus habitus, og eksperimentelle studier av rasjonelle valg. Habitus blir brukt for å ha ord på følelser og preferanser som er felles for en gruppe, i dette tilfellet thailandske innvandrere kvinner. Rasjonelt valg teori blir sammen med tidligere forskning på ROSCA og Chaldeanere, brukt for å predikere hvordan thailendere handler innad i en situasjon som karakteriseres som et sosialt dilemma.

Grunnen for å delta i ROSCA er i stor grad økonomisk motivert. For lånerne er ROSCA ofte siste utvei for å låne penger, siden deltagerne har så mye lån som mulig i en vanlig bank, og at de slipper det byråkratiserte preget som en vanlig bank medbringer, for å låne penger. Sparerne er økonomisk motiverte ved at de tjener mer rente gjennom ROSCAen, enn i en vanlig bank. Vi fant at selv om ROSCAen er en økonomisk institusjon, så er det også andre insentiver som har innvirkninger på deltagerens deltagelse i ROSCAen. Det er for lånerne antatt at flertallet thailendere deltar i en slik institusjon, og dette er trolig et insentiv for at de velger en slik strategi. Andre insentiver for å delta er at institusjonen åpner for sosial interaksjon mellom deltagerne, ved at man kommer sammen en gang hver måned, lager mat

samme, spiser og drikker. Vi fant også at en av grunnene for å delta i en ROSCA er siden det hele oppfattes som en sikker strategi. Måten deltagelse oppfattes som en sikker strategi er siden banken i den thailandske ROSCAen garanterer for at deltagerne betaler, og slik unngår man problemer med at resiprositet som strategi for å sikre konformitet blir svekket med en økning i gruppestørrelse. Dette siden samarbeidet i ROSCAen blir oppfattet som en dyade i stedet for $(n) > 10$. Den thailandske habitusen har også en effekt av å sikre en sikker forvaltning av pengene i ROSCAen, ved at det er normer som straffer personer som handler unormert relativt hardt, både i og utenfor ROSCA-gruppen. Det blir derfor oppfattet som svært kostbart for en person å stjele penger. Konklusjonen ble derfor at det ikke er en ensartet grunn for å delta i en ROSCA, men at valget av å delta er sammensatt av forskjellige insentiver som gir det sosialt aggregerte resultatet at thailandske kvinner deltar i ROSCA i Norge.

Innholdsfortegnelse

Forord	i
Abstract.....	ii
Tabelliste.....	vi
1.0 Innledning	1
1.1 Sosial kontekst	1
1.2 Den thailandske versjonen av ROSCA.....	2
1.3 Faglig kontekst	3
1.4 Oppgavens struktur	5
2.0 Metode	5
2.1 Refleksjoner rundt intervjuguiden.....	5
2.2 Utvalget.....	6
2.3 Forskerrollen.....	7
2.4 Utførelsen av intervju	9
2.5 Etske problemstillinger.	12
2.6 Dataens kvalitet	13
2.6.1 Troverdighet	13
2.6.2 Bekreftbarhet.....	14
2.6.3 Overførbarhet	15
3.0 Teoretiske perspektiver	16
3.1 Habitus.....	17
3.2 Rasjonelt valg teori	19
3.2.1 Individet	19
3.2.2 Institusjonen	25
3.2.3 Det kollektive resultat.....	27
3.3 Bruken av de teoretiske perspektivene	27
4.0 Hva er motivasjonen for thailandske innvandreres inngåelse i en ROSCA i Norge? ..	27
4.1 Sparerne.....	28

4.2 Lånerne	33
4.3 Økonomien i en ROSCA.....	40
4.4 Hvorfor ikke låne penger i en vanlig bank?.....	45
4.5 Gruppepress: gjør som de andre!.....	47
4.6 Sosialt insentiv for deltagelse.	50
5.0 Hvilken betydning har den thailandske kulturen, og ROSCA-institusjonens oppbygning for hvorfor thailandske kvinner organiserer ROSCA i Norge?.....	51
5.1 Hvem får være med som deltager i ROSCA?	51
5.2 Mekanismer for å sikre konformitet ved institusjonen.	57
5.3 Kulturen og individene.....	58
6.0 Konklusjon.....	66
7.0 Litteratur	71
8.0 Appendiks	74
8.1 Tabell A1. Oversiktsdokument.....	74
8.2 Intervjuguide.....	75
8.3 Presentasjon av informantene.....	79
8.4 Videre forskning.....	81

Tabelliste

Tabell 1: Økonomien i ROSCA	41
Tabell A1 Oversiktsdokument	74

1.0 Innledning

Undertegnede kjenner etter hvert ganske mange thailandske kvinner. De fleste av disse har vært eller er involvert i en form for spareklubb som de kaller «Share». Denne typen aktivitet er et eksempel på det som i internasjonal litteratur kalles «ROSCA», Rotating Savings and Credit Associations (Geertz 1962; van den Brink og Chavas 1997). Denne oppgaven vil ha som formål å studere hvordan og hvorfor thailandske kvinner bosatt i Norge deltar i en ROSCA.

ROSCA er private spareinstitusjoner som man finner over store deler av verden, med lokale variasjoner (Geertz 1962). Felles for disse institusjonene er at det er en sum penger, bestående av faste bidrag fra hvert enkelt medlem av institusjonen, som blir distribuert i sin helhet, med faste intervall til hvert medlem av institusjonen, i tur og orden. Altså hvis det er 10 medlemmer, og hvis det månedlige bidraget er 2000 kroner, og de møtes en gang hver måned, så vil hver person over en 10 måneders periode få 20 000 kroner i en engangssum. Hvor mye som blir spart, hyppigheten av utbetalingsintervallene og hvordan rotasjonsrekkefølgen blir bestemt, bestemmes av lokale variasjoner, men grunnideen er den samme.

1.1 Sosial kontekst

Ser man på de økonomiske implikasjonene, så ser vi at ROSCAen i stor grad oppfyller de økonomiske behovene som man, i for eksempel Norge, får tilfredsstilt gjennom formelle banker. Eksempler på behov som blir møtt av ROSCAen er fasiliteter for å lagre penger, låne penger og muligheten for å tjene penger på renter (Geertz 1962; van den Brink og Chavas 1997). Det er derfor interessant å studere, hvorfor enkelte grupper, som bor i Norge vil velge alternative metoder for de behovene som formelle banker tilfredsstiller for de fleste av oss. Ved siden av de økonomiske aspektene av institusjonen, er det også sosiale insentiver som kan hjelpe å gi en forklaring på hvorfor enkelte vil velge å delta i en ROSCA. Et slikt sosialt insentiv kan være å delta på møter der uttak av penger skjer. Dette er en månedlig begivenhet som innebærer sosialt samspill med venninner der det ofte serveres mat og drikke (Geertz 1962, van den Brink og Chavas 1997). I thailandsk tradisjon lages maten av verten og gjestene sammen, slik at alle har en aktiv rolle i tilberedelsen til et slikt møte, og det kan derfor tenkes at et sosialt insentiv for å delta blir forsterket gjennom den aktive rollen hver deltager har for å forberede møtet. Andre sosiale grunner for å delta kan være at deltagelsen oppfattes som en god strategi for øke sin sosiale prestisje gjennom å vise at en er en betinget

samarbeider, eller kanskje at deltagelsen oppfattes å være noe de fleste gjør, og at en derfor har en preferanse for å følge en slik omforent strategi (Henrich og Henrich 2007). Vi ser også at å delta i ROSCA har en stor effekt for thailenderes mulighet for overholdelse av særegne kulturtrekk som innvandrere i Norge.

1.2 Den thailandske versjonen av ROSCA

Den thailandske versjonen kjennetegnes ved at normalt 12² personer sparer sammen, med et månedlig uttaksintervall. Bidragene betales til en fastsatt dato, med en tidsfrist på tre dager utover denne datoen, til personen som forvalter pengene, kalt «banken». Banken er så forpliktet til å gi de samlede ressursene til en person hver måned. Det er to posisjoner en kan ha i institusjonen, det er å være bank, eller å være deltager. Banken(e) er en eller to personer, som velger ut de andre deltagerne, forvalter pengene som blir spart hver måned, og er økonomisk ansvarlig for deltagerne. Rotasjonsrekkefølgen for uttak blir bestemt ut i fra en budrunde som skjer hjemme hos banken(e), til en fastsatt dato, der alle som vil ta ut penger må skrive den summen de er villig å betale i rente på en lapp. Det skjer en ut-trekning og den som byr mest penger får denne månedens uttak. Summen personen vant budrunden med, er en sum som betales i tillegg til det fastsatte bidraget hver måned, til perioden er over. I tilfellet ingen vil ta ut pengene, vil det bli trukket ut en person som må ta ut pengene, med en rente på 10 prosent av den månedlige sparesummen, som også er det minste beløpet som er tillat i rente. Hver måned, vokser altså potten, siden grunnpotten blir addert med rentene fra tidligere runders uttak. De eneste uttakene som er uten rente, og som er fastsatt, er den første og den siste månedens pott. Disse to er forbeholdt banken(e)³. Er banken én person, så spiller den altså med to hender, det vil si at hvis sparesummen er 2000 kroner hver måned, så er banken nødt til å betale 4000 kroner hver måned. Det er tidligere blitt poengtert at banken bestemmer, og garanterer for de andre deltagerne. Det er derimot tilfeller der andre deltagere garanterer for nye deltagere, dette skjer når banken ikke kjenner vedkommende. Banken må imidlertid godkjenne personen. Hvis vedkommende ikke lever opp til sine økonomiske forpliktelser, så må deltageren som garanterte for personen ta over hennes bidrag. Banken garanterer for de resterende deltagerne.

² Det normerte antallet personer i en thailandsk ROSCA er 12 personer, men antallet kan strekke seg opp til 15-16 personer, men blir aldri mindre enn 12.

³ Banken skal ta ut pengene som første og sistemann under normale omstendigheter, men i enkelte tilfeller kan banken ta ut penger underveis, i stedet for som sistemann. Forbeholdt at de andre deltagerne som ennå ikke har tatt ut penger er enige i det. Banken må under slike omstendigheter by på uttaket, på lik linje med de andre deltagerne. Banken må under en hver anledning ta ut den første månedens pott.

Ser vi på økonomien i ROSCAen, så vil de første som tar ut penger og betaler rente, tape penger på sin deltagelse, men samtidig får de kreditert penger. Personer som tar ut penger mot slutten, tjener dermed penger på sin deltagelse, siden de ved uttak får rentene fra de tidligere måneders uttak. De får derimot ikke kreditert penger i like stor grad som dem som tar ut tidlig, men alle foruten den siste som tar ut pengene får kreditert en viss sum penger. Vi ser altså at personer kan enten være motivert av å ville låne, eller av å spare penger gjennom institusjonen. Nøkkelinformanten⁴ ble spurt om personer som låner penger, og personer som sparer penger, velger samme strategi i påfølgende runder, og dette bekreftet hun. Følgelig ble dette undersøkt blant informantene og dette ble bekreftet også der. Så vi kan med sikkerhet si at det er to atskilte strategier blant deltagerne i ROSCA.

Hechter (1987) teoretiserte at en av grunnene for gruppedannelse var å sikre produksjonen av et gode, og så lenge aktørene regnet gruppen som en sikker strategi for å produsere dette gode, så ville de være tjent med å være med i gruppen. Vi har sett at godet som blir produsert i ROSCAen kan være av ulike slag, men vi kommer ikke utenom at ROSCAen er en økonomisk institusjon. Det er derfor et viktig element i svaret på problemstillingen å studere hvordan sikkerheten til produksjonen av det økonomiske godet blir overholdt. Dette studeres ved å se på hvordan den thailandske kulturen, og institusjonens oppbygning skaper troen på at alle er tjent med å overholde institusjonens regler.

1.3 Faglig kontekst

Formålet med denne oppgaven er å svare på spørsmålet om hvorfor thailandske innvandrere i Norge organiserer ROSCAer i stedet for å benytte seg av formelle bankinstitusjoner. Det første problemet jeg møtte på, var at jeg ikke fant noe litteratur som angikk thailenderes bruk av ROSCA. I tillegg er populasjonen som er interessant å ha kunnskap om avgrenset til thailendere i Norge, og dette er med relativt stor sikkerhet ikke studert før. Det som derfor ble vurdering som best, var å støtte oppgaven til ideer fra tidligere forskning på ROSCAer (Geertz 1958; van den Brink og Chavas 1997). Selv om disse studiene ikke er basert på thailendere, så svarer disse studiene på en del spørsmål angående mulige begrunnelser for inngåelser i ROSCA. Detaljer rundt den thailandske versjonen, og mulige insentiver for å delta i en slik ROSCA kom fra nøkkelinformanten. Det ble slik definert en rekke spørsmål som ville gi informasjon om selve institusjonen og mulige begrunnelser for å inngå i en ROSCA. Med denne informasjonen vil det senere i

⁴ En nøkkelinformant er en informant som er særlig kunnskapsrik og har et reflektert forhold til forskningstema (Tjora 2011).

oppgaven ville bli mulig med en informert diskusjon av institusjonen, og hva det er ved institusjonen som virker appellerende for thailendere.

Siden det hele foregår i omgivelser som karakteriseres som sosiale dilemma⁵, støtter oppgaven seg også til eksperimentelle studier av rasjonelle valg (Ostrom 1998; Fehr og Fischbacher 2003; Henrich et al. 2004; Gintis et al. 2005; Henrich og Henrich 2007). Disse teoriene beskriver hvordan mennesker vil kunne handle under sosiale dilemma, og hvilke motivasjoner som ligger bak forskjellige valg. Fra disse studiene kom ideer til hvilken informasjon som er viktig å ha for en informert diskusjon av hvorfor mennesker handler som de gjør, når for eksempel alternative handlinger kunne gitt en høyere grad av inntjening. Det ble søkt informasjon om informantene tenker over hvem man kan stole på, og i hvor stor grad man stoler på andre. Siden banken garanterer for deltagerne, ble det lagt vekt på å få informasjon om hva deltagerne tenker om banken, og om de stoler på banken. Det var her også viktig å høre om det var en gradering av sanksjoner ut i fra rollen en har i ROSCAen. Altså at banken, som har det overordnede ansvaret for påliteligheten av ROSCAen, blir sanksjonert hardere mot enn en deltager som jukser. Det ble også lagt vekt på å få informasjon som kunne si om deltagelse og resultater av denne deltagelsen kan karakteriseres som altruistisk, selvsentrert, eller en blanding av de to. Dette siden forskjellige fagdisipliner i samfunnsvitenskapen har forskjellige forventinger til hva en rasjonell aktør vil gjøre (Henrich og Henrich 2007). Det ble også søkt informasjon om thailendernes habitus⁶ for å forsøke å identifisere rammen for tillatte handlingsvalg og elementer av kulturen, som sammen med rasjonelle strategier gir resultatet at thailendere bruker ROSCA, og handler normert.

Det er altså en rekke aspekter av ROSCAen som er interessant å studere, og som er nødvendig å ta med, når en skal undersøke *Hvorfor thailandske innvandrere organiserer ROSCA i Norge*

⁵ Et sosialt dilemma har mange forskjellige strukturer, men alle er karakteriserte av en situasjon der alle blir fristet til å gjøre en handling, men at alle får det bedre hvis alle (eller flertallet) gjør en annen handling. Handler derimot flertallet fellessentrert, og en, eller et fåtall handler selvsentrert, så tjener den/de selvsentrerte svært mye. Handler imidlertid flertallet selvsentrert, så taper alle (Ostrom 2005).

⁶ «Omgrepet habitus vart utvikla på 1960-talet av Pierre Bourdieu i forskning på pedagogikk. Det kom til å bli definert som eit mentalt «durably installed generative principle of regulated improvisations» (Robbins 1991, 83-84). Omgrepet vart utvikla vidare og vert i «Distinction» (Bourdieu [1979] 1984, 101-102) nytta om internaliserte former for klassevilkår og dei føringane dette medfører for ein person i ein gitt klasseposisjon. I «The State Nobility» er det vidare generalisert til «.. generative schemata of classifications and classifiable practices that function in practice without acceding to explicit representations and that are the product of the embodiment, in the form of dispositions, of a differential position in social space» (Bourdieu [1989] 1996, 2-3). Ein gitt habitus er såleis knytt til ein posisjon i samfunnet» (Note 10 i Berge og Ullenes 2011:45). For thailendere vil vi se hvordan deres posisjon i en subkultur kan tenkes manifestere seg i nærmest kroppsliggjorte disposisjoner for bestemte handlinger

1.4 Oppgavens struktur

Kapittel 2, er metode kapitlet, og vil beskrive de metodiske valgene, og refleksjonene rundt disse. Kapittel 3 er teorikapitlet, og her presenteres teoriene, som vil bli brukt for å analysere og diskutere datamaterialet. Kapittel 4 og 5 er analyse og diskusjonskapitlene. Kapittel 4 er fokusert rundt motiver for å inngå i ROSCA og hva de får ut av deltagelsen. Kapittel 5 ser på hvordan ROSCA-institusjonen og den thailandske kulturen håndterer samarbeid i et sosialt dilemma. Kapittel 6 er konklusjonen, hvor funnene gjort tidligere i oppgaven vil bli oppsummert og undersøkt, og det vil bli gjort et forsøk å komme med en konklusjon på hvorfor thailandske kvinner deltar i ROSCA.

2.0 Metode

Denne delen av oppgaven vil presentere hvilke valg som er blitt tatt underveis i prosjektet og de refleksjonene som er blitt gjort rundt de forskjellige valgene.

Når det kommer til hvilken type dataen som trengs for besvarelse av problemstillingen er informasjon om hva informantene tenker og tror særlig sentral. Og for en slik type data, er intervju den beste metoden (Rapley 2004). Intervju muliggjorde å samle informasjon underveis, og på en slik måte kunne intervjuguiden suppleres med nye spørsmål etter hvert som interessante tema, og refleksjoner dukket opp. Det å kunne tilpasse intervjuguiden var en fordel for denne oppgaven siden antagelsene angående hvordan thailendere vil tenke og handle var hypotetisk for thailendere i Norge. Det måtte derfor undersøkes om justeringer av antagelser måtte gjøres underveis⁷. Utover intervju dataen, så ble også et tekstdokument⁸ som blir gitt til hver deltager av ROSCAen, brukt for å demonstrere økonomien i en ROSCA.

2.1 Refleksjoner rundt intervjuguiden

Intervju undersøkelsen ble utført som et relativt strukturert opplegg. Det som menes med dette, er at spørsmålene ble utformet på forhånd og at rekkefølgen på spørsmålene var (i stor grad) fastsatt på forhånd (Thagaard 2002). Fordelen med dette var at informantene svarte

⁷ Et slikt punkt der antagelser ble forandret underveis, og fokuset for spørsmålene ble forandret var ved at undertegnede trodde bankens andre uttak var frivillig plassert, mens det i realitet var fastsatt som den siste personen. Fokuset for datainnsamling gikk da fra kun å lure på om deltagerne følte at det var tryggest at banken tok ut penger som sistemann, til også å inkludere hvorfor enkelte banker tar ut penger tidligere i en runde og hva informantene tenkte om det.

⁸ Illustrert i Tabell A1.

på de samme temaene og dette gjorde den videre sammenligningen av informantene lettere. Det ble imidlertid brukt skjønn, slik at hvis informanten kom inn på emner, og det virket naturlig for samtalen å rotere om rekkefølgen for spørsmålene, så ble dette gjort. Det ble også lagt opp til at hvis informanten kom inn på emner av interesse, så ble disse fulgt opp. Men utgangspunktet var at rekkefølgen, og spørsmålene var fastsatt.

Intervju guiden ble også bygget opp slik at den skulle fange opp forskjeller mellom eventuelle «sparere»⁹ og «lånerne»¹⁰ ved at det ble laget eksklusive spørsmål for disse to kategoriene. Tanken var å undersøke om kategoriene var gjensidig utelukkende, altså at samme person ikke har vært både låner og sparer i tidligere runder av ROSCA. Hadde det vist seg at kategoriene ikke var gjensidig utelukkende, ville informantene bli stilt spørsmålene fra begge kategoriene. Dette fordi disse spørsmålene var ment å fange opp refleksjoner i informantenes egen kategori, og vil ikke være meningsfull for personer i motsatt kategori. Siden det kan teoretiseres ulik begrunnelse for deltagelse blant eventuelle sparere og lånerne, var det viktig for problemstillingen å se om det var empiriske grunner for å dele deltagerne i to kategorier, eller om det er best å fortsette å snakke om deltagerne i en ROSCA, som en kategori. Ideen om to kategorier av deltagerne i den thailandske ROSCAen blir ikke tatt opp i teoridelen siden underskrivende ikke har en teoretisk forklaring på en slik deling, og det var heller ikke omtalt i den tidligere forskningen på ROSCA. Utgangspunktet for å undersøke om dette var tilfelle, var heller en observasjon gjort av undertegnede og kommentarer fra nøkkelinformanten. Det er i intervjuguiden lagt opp til at, enten deltagerne ble delt i en, eller to kategorier, å fange opp eventuell spredning i forklaringer. Dette siden stor variasjon i forklaringer, eller forklaringer som står i kontrast med hverandre, kan være sentralt for modifisering av teoriene (Rapley 2004). Videre ble spørsmålene i intervjuguiden delt inn i fem hovedkategorier: oppvarmingsspørsmål, begrunnelse for inngåelse i ROSCA, refleksjoner rundt hvem banken er, litt mer rundt konformitet og sanksjoner og sist avrundingspørsmål.

2.2 Utvalget

Denne oppgaven omhandler begrunnelse for thailandske innvandreres deltagelse i ROSCA i Norge. Dermed er også utvalget avgrenset til thailandske innvandrere i Norge. Det krav at deltagerne var, eller har vært nylig deltager i en ROSCA. Dette for at refleksjoner og

⁹ Sparere er personer som tar ut pengene sent i en spareperiode og dermed tjener penger på det økonomiske påslaget personene i de tidligere rundene har måttet betale for å ta ut pengene.

¹⁰ lånerne er personene som tar ut penger tidlig i en spareperiode og dermed må betale et økonomisk påslag for å få ut pengene, og dermed taper penger i forhold til å spare summen på egenhånd.

følelser rundt temaet skulle være så ferske som mulig, og for at det skal være lettere å huske bestemte hendelser (Alvesson og Kølberg 2008). Utvalget var slik et strategisk utvalg, siden informantene er valgt ut basert på deres kvalifikasjoner og egenskaper som er strategiske for problemstillingen (Thagaar 2002; Tjora 2011). Utvelgelse av informanter er videre bestående av personer som har tatt ut penger tidlig i tidligere spareperioder og informanter som har tatt ut pengene sent i tidligere perioder. Utvalget ble også valgt ut fra nøkkelinformantens sosiale nettverk, og det kan derfor også kalles et tilgjengelighets utvalg (Thagaard 2002). Kvinnenes alder er spredd fra 34 år til 46 år og er fordelt slik at tre av dem kan karakteriseres som sparere (Khwana, Rose og Watcharee), og tre er karakterisert som lånere (Goy, Nittaya og Phen). Jeg ønsket i utgangspunktet et større utvalg, men det viste seg svært vanskelig å få til¹¹. Det ble imidlertid merket at spørsmålene i intervjuguiden hadde på de fleste områder nådd et metningspunkt, der informantene begynte rapportere det tidligere hadde sagt, så jeg føler meg trygg på at det skal være et tilstrekkelig solid datagrunnlag for dette formålet.

2.3 Forskerrollen.

Når det gjelder selve intervjusituasjonen er det to regjerende ideal, enten å forholde seg nøytral, eller å gi uttrykk for subjektive meninger (i varierende grad) (Rapley 2004).

Det nøytrale perspektivet representerer et positivistisk ståsted og ser på intervjudata som informantens gjenspeiling av hva han eller hun har opplevd. Forskerens rolle blir her å være en nærmest nøytral formidler av informantens erfaringer (Thagaard 2002; Rapley 2004). Teoretikere som støtter dette synet legger vekt på at hvis intervjueren forholder seg subjektivt overfor informanten vil dette føre til en overdreven påvirkning på informantens svar og dermed kontaminere dataen (Weiss 1994). Det er imidlertid teoretikere som hevder at forskeren aldri kan bli en fullstendig nøytral formidler av informantens erfaringer (Rapley 2004). Selv om forskeren forholder seg nøytral i forhold til ikke å dele egne tanker, ideer og holdninger, vil situasjonen bli kontaminert av intervjuerens valg og ikke-verbale kommunikasjon, som for eksempel at intervjueren ikke følger opp et svar med spørsmål, eller ved at intervjueren velger å ikke si noen etter at informanten har sagt noe, vil denne pausen virke som et insentiv for å få informanten til å fortsette. På en slik måte påvirker intervjueren praten og veien informantens svar går i, og hva som blir utdypet og ikke (Rapley 2001). Slik vil intervju-dataen bli formet av forskerens valg i et samspill med informanten, og ikke

¹¹ Tre mulige informanter som ble kontaktet fortalte at de var opptatt, men at de ville ringe og avtale tid for intervju senere, uten at dette skjedde. Og en fjerde informant trakk seg når hun fikk vite at intervjuet ville bli tatt opp på bånd.

gjenspeile en objektiv sannhet i sin ideologiske form. Det er en slik interaksjonistisk tradisjon, som ligger til grunn for det andre rådende idealet av at det er akseptabelt å gi uttrykk for subjektive meninger (Rapley 2004).

Perspektiv som legger til grunn at det er greit å gi uttrykk for subjektive meninger ser på sannheten som utledes fra et intervju som et produkt skapt og formet av intervjuer og informant sammen (Rapley 2004), og at det som sies derfor må ses ut i fra konteksten det blir sagt i. Det legges altså her til grunn at informantene ikke vil uttrykke en ideologisk sett objektiv sannhet, siden informasjonen kommer fra en narrativ kilde. Og siden kilden ikke uttrykker en objektiv sannhet kan heller ikke datamaterialet kontamineres ved å dele egne erfaringer. En trenger da heller ikke bekymre seg for mye om spørsmålene som blir stilt er for ledende, og man kan da gi større fokus på at interaksjonen skal fungere (Rapley 2004; Johnson 2002). Johnson (2002) argumenterer for at det ved dybdeintervju kreves en større involvering fra intervjuerens side, enn i andre intervju. Og for at en skal få god kontakt med informanten må det gradvis bygges opp tillit. Måten dette gjøres på er å vise resiprositet overfor informanten. Dette kan skje ved at intervjueren deler egne følelser og erfaringer for at informanten skal gjøre det samme¹², eller at det benyttes noen form for hjelp, assistanse, eller andre former for informasjon¹³ (Johnson 2002). Målet med å bruke resiprositet er at informanten skal bli en deltagende partner med forskeren i den intellektuelle oppgaven de står overfor, heller enn en passiv deltager (Johnson 2002).

Egne erfaringer fra tidligere intervju av thailendere til bacheloroppgaven, viste at forsøk på å holde en objektiv rolle som intervjuer var svært utfordrende med forskjellig kulturell og språklig bakgrunn. Det var svært utfordrende å forsøke å få informantene til å svare på en slik måte at de fanget opp de forskjellige elementene jeg ønsket i svarene, uten å komme med ledende spørsmål og dele egne og/eller andres erfaringer. For å motvirke dette i disse intervjuene ble det i intervjuguiden laget en rekke punkter til spørsmålene som jeg vil informantene skulle svare på. Kom disse punktene ikke som en naturlig del av informantens svar kunne jeg enten spørre etter dette direkte, ved hjelp av komplementær resiprositet, dele andres erfaringer, eller lage hypotetiske situasjoner, for å få svaret utfyllende. Jeg utførte altså disse intervjuene som et subjekt der det var nødvendig, men forholdt meg nøytral der kommunikasjonen fungerte godt. Siden jeg aldri personlig har deltatt i en ROSCA kunne jeg

¹² Streng resiprositet er en metode som kun kan brukes hvis intervjueren er medlem av, eller er en tidligere medlem av gruppen som studeres (Johnson 2002)

¹³ Komplementær resiprositet er intervjuerens måte å «gi av seg selv» i et gjensidig bytteforhold, ved at en deler andres erfaringer og, eller tanker (Johnson 2002).

ikke benytte meg av direkte resiprositet på emner som angikk selve deltagelsen i en ROSCA, men benyttet meg av komplementær resiprositet i situasjoner der det virket naturlig og for å få eksemplifisert hva jeg var ute etter. Komplementær resiprositet ble også brukt for å skape refleksjoner rundt temaer som det var naturlig ut fra de teoretiske perspektivene å reflektere over. Det ble altså i denne oppgaven vektlagt mer av et interaksjonistisk syn på sannheten som produseres i intervju situasjonen, heller enn et positivistisk syn. Det vil si at jeg opplever at disse retningen ikke er absolutte, noe informasjon vil kunne ha en tilnærmet positivistisk sannhet, som for eksempel ren faktainformasjon om familieforhold. Men selv dette er ikke tilfelle i alle tilfeller, en av informantene oppgir at hun har tre søstre i Norge, mens hun i realiteten har fire. Den siste er en person hun ikke har et godt forhold til, og valgte derfor å utelate den ene søsteren. Mens andre sannheter vil kunne karakteriseres for å være mer av en konstruksjon mellom informanten og intervjuer, for eksempel spørsmål angående å delta i en ROSCA, når vi har pratet om, og informantene har erklært at det er billigere å ta opp lån i en formell bank. Situasjonen bygger opp til at det blir nesten ulogisk for enkelte å delta, mens det ikke blir oppfattet slik under normale omstendigheter, og dette vil kunne føre til at svarene blir konstruert i situasjonen. I slike situasjoner der det antas at situasjonen konstruerer svar vil det følgelig bli lagt vekt på å analysere frem hvordan spesifikke (og noen ganger motstridende) sannheter blir produsert, vedlikeholdt og forhandlet.

2.4 Utførelsen av intervju

Før intervjuene startet ble nøkkelinformanten kontaktet og hun fikk et kort resymé av hva intervjuet skulle inneholde som en oppfriskning av hva prosjektet omhandler, siden hun tidligere har gått gjennom intervjuguiden sammen med undertegnede. Denne informasjonen ble videreformidlet til informantene, og det ble avtalt tid for intervju. Under rekrutteringen ble det lagt vekt på at informantene selv skulle få bestemme når det passet best for dem å bli intervjuet, og hvor de helst ville at intervjuene skulle skje. Nøkkelinformanten ble med på samtlige av intervjuene, men det ble opp til hver enkelt om de ville ha nøkkelinformanten til stede under intervjuet¹⁴.

Intervjuene ble for fire av informantene utført ansikt til ansikt hjemme hos informantene (Khwan, Goy, Nittaya og Rose), og to av intervjuene ble utført på kafé (Phen og Watcharee). For intervjuene som ble utført på kafé, ble det passet på at plasseringen for

¹⁴ Det ble vurdert som taktisk av tre årsaker å ha nøkkelinformanten til stedet. 1) nøkkelinformanten skulle snakke med informantene før intervjuet startet og slik roe ned situasjonen. 2) at nøkkelinformanten kunne oversette ord, i de intervjuer der det ikke ble benyttet tolk. 3) det er strenge normer for ei thailandsk kvinne som er i et forhold å være alene sammen med en mann.

intervjuet skulle bli så privat som mulig, og dette ble utført på en grei måte siden begge kaféene hadde stort areal og det var ikke mange kunder på tidspunktene for intervjuene. Slik disse intervjuene ble gjennomført vil stedet for intervju trolig ikke by på problemer, og unnvikende svar. Hvert intervju varte omtrent en time, foruten intervjuet av Nittaya som tok en og en halv time. I to av tilfellene var informantens norskkunnskaper så begrensede at det måtte benyttes tolk for at kommunikasjonene skulle fungere. Dette var henholdsvis Nittaya og Goy. Nøkkelinformanten hadde ikke noe sted å gjøre av seg under disse intervjuene og ble følgelig sittende sammen med intervjuer, tolk og informant under intervjuet, men som en stille part. Det ble i intervjuene av Phen og Watcharee, oversatt enkelte ord av nøkkelinformanten, men foruten et fåtall ord som ble oversatt, gikk kommunikasjonen helt greit på norsk. Intervjuet av Khwan og Rose foregikk ved at Nøkkelinformanten forlot rommet under deler av intervjuene, siden kommunikasjonen fungerte greit med disse to, og det ikke ble oppfattet som ubehagelig å være alene med en til dels fremmed mann. Samtlige intervjuer ble tatt opp på bånd og senere transkribert. Informasjonen ble videre sortert etter tema for analyse.

Intervjuet av Nittaya ble startet med til dels å bruke komplementær resiprositet, men det ble observert at det ble delt mye informasjon mellom tolken og informanten, mens svarene ble relativt korte. Det ble forklart av tolken at det ble snakket mye for at spørsmålene trengte litt forklaring for informanten. Jeg så dermed at jeg ikke hadde full kontroll på hva som ble utvekslet i oversettelsen og bestemte meg derfor for å bytte fra å intervju som et subjekt til å benytte en eksklusivt objektiv rolle for intervju med tolk, for å sikre et mest mulig troverdig datamaterialet. Det må imidlertid bemerkes at det ikke ble en utpreget forskjellig strategi i forhold til intervju uten tolk, siden hovedtendensen i samtlige intervju var å stille spørsmålene objektive. Men ved å ikke brukte andre informanternes erfaringer som eksempler var det tidvis vanskelig å få informanten til å svare på det de ble spurt om, og mange av svarene virket unnvikende. Under intervjuet av Nittaya virket det som om hun startet å bli provosert over å svare på spørsmål som angikk hennes økonomi og strategier for deltagelse i ROSCAen, gjennom stadige ønsker om å utdype de samme tingene. Dette kan være hva Johnson (2002) teoretiserer er manglende tillit, ved at et intervjusubjekt blir en passiv deltager, heller enn en aktiv deltager, siden intervjueren ikke deler av seg selv. Men som nevnt ble det vurdert som best å holde en nøytral posisjon siden informasjon hele tiden måtte passere gjennom flere ledd, og at jeg ville forsøke å ha så stor kontroll som mulig på plausible konstruksjoner av det som ble rapportert. Det må imidlertid påpekes at irritasjonen som informanten viste kan være et resultat av at hun følte ubehag av å beskrive egne handlinger som tidvis kan karakteriseres

som unormert. Det må merkes at det ble poengtert overfor informanten at hun ikke trengte svare på spørsmål hvis hun opplevde dem som ubehagelige, men dette avviste hun. Intervjuet strakte seg også over en og en halv time. Dette er heller ikke ideelt, og teoretikere som Tjora (2011) hevder at et dybdeintervju er psykisk tungt og bør ikke overstige en time, og at det derfor er best å ta dem i flere omganger hvis de overstiger en time. Det var imidlertid noen timers kjøring for å nå denne informanten, og for at intervjuet skulle passe for alle berørte parter, ble det vurdert som det mest praktiske å gjennomføre intervjuet selv om det tok lang tid. Grunnen for at det tok lang tid, var som nevnt unnnvikende svar og dårlig kommunikasjon, selv om det ble benyttet tolk.

Det ble også vurdert om det å ha nøkkelinformanten tilstede i samme rom under intervjuene ville virke forstyrrende, og kanskje føre til at informanten pyntet på svarene sine. Men det ble vurdert slik at det ble opp til informantene om nøkkelinformanten skulle være i samme rom, og at dette ville bli tatt hensyn til i analysen.

Det ble under intervjuene benyttet en rekke teknikker for å få utfyllende data fra informantene. En av disse er en teknikk som kalles «prober». Prober beskriver en situasjon der intervjuer benytter oppmuntrende kommentarer som: «ja», «hm», eller et nikk fra intervjuer. Dette for at informanten skal oppmuntres til å prate (Thagaard 2002:86). Som nevnt ble det også benyttet komplementær resiprositet, som er en teknikk for å vinne informantens tillit, og på en slik måte føles det mer legitimt for informanten å dele informasjon (Rapley 2004). Graden av komplementær resiprositet som ble brukt, varierte i stor grad fra intervju til intervju. I intervju der informanten hadde problemer med å svare, eller svarte kort, ble eksempler fra tidligere intervju gitt, mens i andre intervju gikk praten naturlig og da ble indirekte resiprositet i langt mindre grad benyttet. Rollen som intervjuer gikk i disse intervjuene tilnærmet over til en eksklusivt nøytral posisjon. Som nevnt ble intervjuene der en tolk benyttet utført i en objektiv rolle. Dette ble oppfattet som en god måte å få et godt datamateriale på, siden alle intervjuene ga gode data. En strategi for å få informantene til å snakke mer, og som virket godt på Khwan og Watcharee, var å vente med å komme med nytt spørsmål etter informanten hadde svart. Dette førte ved flere tilfeller til at informantene utdypet, eller utvidet svarene sine. Dette var spesielt gjeldene for Khwan, som var den desidert mest pratsomme av informantene. Det ble også lagt vekt på å få en bekreftelse på det informantene hadde svart, dette fordi jeg ville forsikre meg om at jeg hadde forstått dem riktig. Ellers så ble det benyttet oppfølgingsspørsmål og intervjuguiden ble supplert med interessante spørsmål som kom opp i tidligere intervju.

Noe som hypotetisk også sikret et godt datamateriale, er to fordeler som kom av at intervjuer var mann av annen kulturell bakgrunn, nemlig at både kjønnet mitt og min kulturelle bakgrunn kunne virke i den retning at de ga meg informasjon som det kan antas ville bli underkommunisert i et intervju med en person med samme etniske bakgrunn og en med samme kjønn¹⁵ (Thagaard 2002:75,103; Tjora 2011:94).

2.5 Etiske problemstillinger.

Etikk ble vektlagt med hensyn til informantene. Ved starten av hvert intervju ble det fortalt kort om hva oppgaven skulle omhandle og hvordan intervjudata ville bli brukt. Det ble poengtert at informantene kunne trekke seg når som helst under intervjuet og i ettertid også, hvis de skulle føle for det. Det ble også under intervjuene brukt båndopptaker for å få nøyaktig data, og for at undertegnede skulle kunne konsentrere seg om å holde praten gående istedenfor å skrive ned det som blir sakt. Dette ble informantene gjort oppmerksom på, og det ble spurt om det var greit å ta opp samtalen på bånd. Å bruke diktafon, ble godtatt av alle informantene, utenom en som ikke ville la seg intervju, når hun hørte at det som ble sagt ville bli tatt opp på bånd. Opptakene ble etter transkribering slettet, og det ble passet på å ikke lagre noen navn eller annet personsensitivt, som kunne kompromittere anonymiteten til informantene.

Det ble også poengtert at informantene sto fritt til ikke å svare på spørsmål de måtte finne ubehagelige, eller av andre grunner ikke ville svare på. I utforming av spørsmålene ble det gjort en vurdering om noen av spørsmålene kunne føre til psykologisk belastning, og ubehag for informantene. Noe som ifølge Thagaard (2002:26) er det tredje prinsippet for etisk forsvarlig forskningspraksis. Dette ble i størst mulig grad forsøkt gjennomført, blant annet ved at intervjuguiden ble gjennomgått sammen med nøkkelinformanten før noen intervju ble utført, og hun kunne bekrefte at ingen av spørsmålene i seg selv skulle kunne oppfattes for å være veldig belastende.

Det ble også vurdert om det var etiske dilemmaer ved å bruke tolk under to av intervjuene, men i samtale med nøkkelinformanten og den fungerende tolken kom vi frem til

¹⁵ Det er vanskelig å fastslå hvilken informasjon som ble gitt i dette tilfellet, som ikke ville bli gitt i tilfellet av en intervjuer med annet kjønn og kulturell bakgrunn, men et eksempel som slår meg er at jeg fikk forklart at deltagelse i ROSCA var en måte å få tilgang på økonomisk kapital, som mannen ikke hadde oversikt over. Det kan være at hun ikke ville kommunisert viktigheten av å ha penger som den signifikante andre ikke hadde et nøyaktig tall på, til en kvinne.

at det ikke var noe i intervjuguiden, de som bekjente, ikke tidligere har pratet om før, og allerede vet om hverandre. Det ble likevel poengtert ovenfor tolken og nøkkelinformanten at ting som ble sagt under intervjuet var konfidensielt og at det som ble hørt under intervjuene, ikke var noe som måtte prates om senere. Informantene gikk med på å ha denne personen tilstede under intervjuene når avtalen for intervjuet ble inngått.

2.6 Dataens kvalitet

Dataens kvalitet kan diskuteres i bruk av tre begreper innen kvalitativ forskning: Troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet (Thagaard 2002).

2.6.1 Troverdighet

Troverdighet sier noe om forskningen utføres på en tillitvekkende måte. Som nevnt ville intervjuer til tider intervjuer som et subjekt. Graden av hvor mye direkte, eller komplementær resiprositet som ble brukt under intervjuene varierte imidlertid. Det ble lagt vekt på ikke å overdrive denne delingen av informasjon, og kun som en mekanisme for å holde interaksjonen gående, for å spesifisere og for å hentyde at de ikke er alene, men at også flere er i samme båt. Dette for at det skulle bli mer legitimt for informantene å svare på til tider vanskelige spørsmål (Johnson 2002). Det ble under analysen av data der resiprositet ble brukt for innhenting av denne informasjonen, tatt hensyn til dette under analysen av dataen.

En svakhet ved datamaterialet kan være at det ble benyttet tolk ved to av intervjuene. Selv om jeg poengterte overfor tolken at han skulle være en nøytral tredje part som bare skulle oversette direkte intervjuer, eller informants utsagn, er det mulig at han påvirket svarene til informantene på en måte som ikke er klar for intervjuer, og at det på en slik måte ikke kan tas hensyn til dette i analysen av datamaterialet. Ser vi på objektiverende hermeneutikk, så taler den om en treleddet virkelighetsforståelse; virkeligheten – kilde - forsker (Alvesson og Kølberg 2008). Vi ser at ved å bringe inn tolken i det hele, så blir det nok et ledd informasjonen må passere gjennom. For å begrense tapet av, og forvrengning av informasjon, så ble det bestemt at det ved intervju, der det ble benyttet tolk, så skulle disse intervjuene utføres objektive. Dette for å begrense variabler som kunne påvirke svarene. Det ble også benyttet en teknikk for å se om informantens svar er blitt preget av at informantene bare sier det den tror intervjueren vil høre. Dette gjordes ved at intervjuer forandret sitt ståsted fra noen ganger å utfordre utsagn informantene kom med, til noen ganger å være enig og noen ganger nøytral (Rapley 2004). Dette for blant annet å se om informantene har argumenter for sine utsagn. Objektiverende hermeneutikk søker den objektive virkeligheten, og ser på den

som noe som ikke bare kan plukkes ut av kilden, men noe som må rekonstrueres mange ganger i en prekær prosess og sluttresultatet er en tentativ tolkningsprosess (Alvesson og Kølberg 2008). Dette er også den metoden som i hovedsak ble benyttet i denne oppgaven, men samtidig legges det vekt på at den objektive sannheten vi søker i denne oppgaven, i stor grad vil være sosialt konstruert for denne gruppen mennesker, og deres habitus.

En annen svakhet kan ligge i at tilstedeværelsen av tolken og nøkkelinformanten kan ha påvirket svarene, selv om de ble forsikret om at det som ble sagt under intervjuet var konfidensielt. Det ble ikke stilt noen direkte nærgående spørsmål, men muligheten er der for at siden kvinnene som kommer fra en annen kultur enn jeg, at de reagerer annerledes på spørsmålene enn det jeg gjør. Emnene jeg da først og fremst vurderer for å kunne oppfattes sjenerende, er spørsmål som går på egen økonomi og hva lånerne føler om personer som tjener penger på sparerunden, mens de selv betaler. Det må også poengteres at informantene og undertegnede vet hvem hverandre er, men at de ikke kjenner hverandre personlig. Undertegnede har også derfor ved flere anledninger fått informasjon om egenskaper ved de forskjellige informantene. Dette kan være et pluss i at jeg derfor har mer informasjon og kontekst å bruke i analysen av data. Nok en fordel er at informantene kunne komme med eksempler fra andre de vet jeg vet hvem er og tema derfor kunne få konkrete eksempler. Samtidig kan det også ha en negativ effekt av at intervjuer har en bagasje av oppfatninger med inn i intervjusituasjonen og i tolkningen. Dette ble forsøkt motvirket gjennom hele prosessen, ved at forfatteren reflekterer over de valg som tas, men det vil uansett påvirke situasjonen.

2.6.2 Bekreftbarhet

Bekreftbarhet er i følge Thagaard (2002:21) «Kvaliteten av tolkningene, og om forståelsen det enkelte prosjektet fører til, støttes av annen forskning». Altså spør bekreftbarhet etter om en annen forsker som gjør den samme studien, vil vedkommende da få samme resultat? For dette prosjektet er faren at mine egne holdninger påvirket tolkningsprosessen, men jeg hadde et bevist forhold til dette, og forsøkte å holde meg objektiv og la tolkningene komme på bakgrunn av teorier og empiri. Det samme gjelder med hensyn til informantene siden forfatteren har kjennskap til informantene, i varierende grad, i fra før, og dermed har forutinntatte oppfatninger som kan kontaminerer analysen. Dette ble som nevnt også reflektert over, og undertegnede har hele tiden forsøkt å konsentrere seg om at funn skal komme på bakgrunn av empiri, og at konklusjoner må komme på bakgrunn av saklig argumentasjon. Men det vil fortsatt ha en viss virkning, selv med de tiltak som har blitt tatt for

å sikre god bekreftbarhet. Men det må sies at det faktum at mange av de funnene som ble gjort stemmer overens med tidligere forskning på nærliggende områder, virker som en indikator på at tolkningsprosessen ble holdt objektiv, og at en bekreftbarhet er tilstedet.

Det er flere skritt som er tatt for å sikre gode tolkninger. Først og fremst er det reflektert over at vi har med narrative kilder å gjøre. Altså at informasjonen passerer gjennom subjektive medium, og at dette vil påvirke informasjonen (Alvesson og Kølberg 2008). Det vil si at kildens tendens måtte vurderes mot hans/hennes bakenforliggende situasjon; var det mistanker om bias, var ikke informasjonen verdt mye alene. For eksempel ved at enkelte lånere rapporterer at de ikke føler at det er galt at de må betale forholdsvis mye for å få penger på kreditt, så må det tenkes over at de kan ha pynter på svaret sitt, siden de er redde for at andre skal få høre at de ikke er fornøyde, eller at de føler at de burde føle noe annet enn det de egentlig gjør. Derfor sammenlignes flere informanter og flere svar på spørsmål som er nærliggende, for å prøve å få et troverdig svar. Alvesson og Kølberg (2008) kaller dette tendenskritikk og forteller at man må spørre seg selv om hvem som taler, og hvilken motivasjon som kan ligge bak det som blir rapportert. En måte å motvirke bias på er å sammenligne personer med motsatt tendens (Alvesson og Kølberg 2008). Altså hvis man snakker med noen som er for noe, og som man antar kan ha et bias, så burde man supplere denne informasjonen med noen som er mot noe, for så å se om det er noe som stemmer overens med hverandre.

2.6.3 Overførbarhet

«Overførbarheten har referanse til tolkninger som er basert på en enkelt undersøkelse, også kan gjelde i andre sammenhenger» (Thagaard 2002:21). Det er i denne studien benyttet en nokså bred inngang for å studere hvorfor informantene velger å delta i ROSCA. Og følgelig kommer den inn på mange tema som vil kunne gjelde i andre sammenhenger, som for eksempel hvordan disse kvinnene handler under sosiale dilemma, sanksjonsmekanismer, og når disse blir implementert, hvordan kvinnen hjelper familien i Thailand, og sender penger hjem til dem og mange andre tema. Denne studien kommer altså med en rekke tema som demonstrerer thailandernes habitus og hvilke valg som blir tatt og hvorfor. På enkelte områder, så kan trolig tolkninger fra denne oppgaven brukes i andre sammenhenger, og også for større grupper. For eksempel thailandernes prioritering av å sende penger hjem til familien, og at thailandere velger sitt sosiale nettverk primært blant thailandere,¹⁶ siden det

¹⁶ Forbeholdt at det er en lokal populasjon thailandere som lar dette være mulig.

ikke er noen grunn for å tro at en større gruppe vil bryte denne trenden. Men andre tolkninger fra denne studien som for eksempel hvilke strategier deltagerne har i sosiale dilemma, vil trolig ikke være troverdige på større grupper siden slike strategier ofte forandres med størrelsen på en gruppe (Henrich og Henrich 2007). Men holder man omtrentlig samme størrelse på gruppen, vil man trolig kunne overføre også slike tolkninger til andre sammenhenger, selv om dette vil være mer situasjons bestemt.

Det man må ha i tankene er at med et utvalg på kun seks thailandske kvinner skal vi være svært forsiktig med å fastslå hvordan den øvrige populasjonen thailendere i Norge vil handle. Kvinnene er også valgt ut fra tilgjengeligheten de hadde for intervjuer og det kan derfor være at funnene som blir gjort i denne oppgaven fanger opp en lokal habitus, og funnene kan derfor vise en skjevhet i forhold til den generelle tendensen hos thailandske kvinner i Norge. Men dette er det imidlertid vanskelig å si noe om uten en sammenligning med et kvantitativt materiale der man har et representativt utvalg.

3.0 Teoretiske perspektiver

Denne delen av oppgaven vil presentere de teoriene som vil bli benyttet i denne oppgaven, og som vil bli knyttet opp mot datamaterialet som blir presentert i neste del av oppgaven, for å svare på problemstillingen; *Hvorfor thailandske innvandrere organiserer ROSCA i Norge*

Hvis vi ser generelt på begrunnelser for inngåelse i en ROSCA, så har det trolig å gjøre med manglende tiltro til, og utilgjengelighet av formelle banksystemer (Bortei-Doku & Aryeetey 1995; Van den Brink & Chavas 1997; Geertz 1962). Når det kommer til tilgjengelighet til banksystemer, så menes det både forekomst av fasiliteter og tilgangen til å få benyttet seg av eksisterende fasiliteter. Det hjelper ikke en person som har tillit til formelle banksystemer noe som helst at det er fasiliteter som låner ut penger, hvis denne personen ikke oppfyller de formelle kravene som stilles av en slik institusjon. Det samme gjelder i Norge der vi har et godt utbygget bankvesen. Hvis vi ser bort fra preferanser og kulturelle føringer som sier at det er trygt eller ikke å benytte seg av formelle banker, så må man fortsatt oppfylle de formelle kravene som stilles av formelle banker. Det vil si at personer som enten ikke har egen inntekt, eller tilstrekkelig inntekt, ikke får lån, eller personer kan ha nådd den maksimale grensen for hva en formell bank er komfortabel med å låne ut til denne personen. Det finnes nok utallige scenerier der vi kan se at en person ikke får lån, og at deltagelse i en ROSCA da

er en mulighet for å skaffe økonomisk kapital, hvis aktøren eller gruppen av aktører har en habitus, og den rette sosiale¹⁷ og kulturelle kapitalen¹⁸ som gjør en ROSCA mulig.

3.1 Habitus

Habitus er i følge Bourdieu egenskaper ved sosiale agenter og består av en «structured» og en «structuring structure» (Bourdieu 1994:170). «Structuring» viser til at en persons habitus blir dannet i de sosiale omgivelsene personen vokser opp under, og at aktører internaliserer allerede strukturerte forståelser av hvordan ting «er» fra sine foreldre og andre nære relasjoner (Karlsen Bæck 2005). «Structuring» viser også til at en aktørs habitus hjelper å strukturere ens nåværende, og fremtidige handlinger. «Structuring» innebærer at ens habitus ikke er satt, men fortsatt er under utvikling ved at en aktør fortsetter å akkumulere subjektive erfaringer som bidrar til å forme ens habitus i et sosialt landskap som også er under utvikling etter sin egen logikk, og der aktøren selv er en bidragsyter til dens utvikling (Maton 2008). Sist er det en «Structure» i at en habitus er systematisk ordnet heller enn tilfeldig. Denne strukturen består av et system av disposisjoner som genererer persepsjoner, altså hvilke praksiser som er synlige for oss (Bourdieu 1990). Disse disposisjonene, eller tendensene holder seg over tid, og de lar seg anvende på en rekke forskjellige sosiale arenaer (Maton 2008). Altså kan vi si at vår habitus er summen av vår sosiale arv og subjektive erfaringer. Habitus sier noe om hva som er bra og dårlig, hva som er pent og ikke osv.

Habitus dikterer imidlertid ikke handling alene, handling er resultatet av hva Bourdieu & Wacquant (1992:126) kalte et «unconscious relationship» mellom habitus og et felt. Bourdieu (1986:101) summerte relasjonen i den følgende ligningen: [(Habitus)(Capital)] + [field] = practice. Praksis blir utledet fra forholdet mellom ens disposisjoner (habitus) og ens posisjon på et felt (kapital), i den sosiale arenaen, slik vi finner den til et gitt tidspunkt (felt). «Ut fra denne ligningen ser vi at praksis, eller de valg vi tar, ikke eksklusivt er et resultat av ens habitus, men at ens habitus fokuserer på ens måte å føre seg på, hvordan vi føler og tenker. Det fanger opp hvordan vi fører med oss vår historie, hvordan vi bringer denne historien med oss inn i nåværende omstendigheter, og hvordan vi da tar valg og handler på bestemte måter og ikke andre» (Min oversettelse av Meton 2008:52). En aktørs habitus slik den er på et gitt tidspunkt er altså resultatet av utallige hendelser i ens fortid. Aktører er til enhver tid stilt overfor valg man må ta, enten det er handlinger eller hva man skal tro på.

¹⁷ Sosial kapital kan defineres som ressurser tilknyttet en aktørs sosiale relasjoner i et sosialt nettverk og som deltager i en spesifikk gruppe (Karlsen Bæck 2005).

¹⁸ Den kulturelle kapitalen blir definert som en form for kunnskap som kontrollerer empatien agenter har for, eller deres verdsetting av, forskjellige kulturelle uttrykksformer (Bourdieu 1984)

Antallet av valg aktøren oppfatter å ha, bestemmes ut i fra aktørens kontekst (posisjonen vi har i et gitt felt), men samtidig er valgene vi ser - eller ikke ser - som mulige, avhengig av aktørens disposisjon (habitus), dvs. avhengig av aktørens historie. Aktørens valg vil igjen peke ut retningen han/hun vil fortsette i, siden enhver situasjon som innebærer at man tar et valg og forkaster andre, former veien videre for denne aktøren, og former aktørens forståelse av seg selv og av verden (Meton 2008).

Habitus forener individet og det sosiale fordi mens ens erfaringer er subjektive i sitt spesifikke innhold, så er selve strukturen for disse delt med personer med den samme etnisitet, legning, sosiale bakgrunn osv. Eksempelvis kan vi ta sosial klasse; per definisjon har aktører i samme sosiale klasse strukturelt samme posisjon i samfunnet, som igjen skaper strukturelt like erfaringer av sosiale relasjoner, prosesser og strukturer (Meton 2008). Vi kan altså handle individuelt, men innenfor de rammer og strukturer som det sosiale fellesskapet setter. Eller som Bourdieu (1977:86), sier det: «[a] personal style.. [i]s never more than a deviation in relation to the style of a period, or social class, so it relates back to the common style not only by its conformity.. [b]ut also by the difference». Habitus forener på denne måten objektive sosiale strukturer og subjektive personlige erfaringer til å være gjensidig påvirkende heller enn gjensidig utelukkende.

For å understreke den aktive, kreative naturen av praksis på forskjellige sosiale felt brukte Bourdieu spillanalogier og mente at et hvert sosialt felt (inkludert samfunnet som helhet) kan ses på som konkurrerende spill hvor aktører strategisk improviserer for å maksimere sin posisjon (Meton 2008). Bourdieu mener også at siden sosiale aktører ikke er allvitende, og at de derfor ikke har all informasjon angående andre aktørers posisjon, tro og dyktighet, eller de fulle konsekvensene av deres eller egne handlinger. Sosiale aktører har heller en bestemt preferanse for fremgangsmåter bestemt fra deres posisjon på feltet (kapital), og de lærer normene, tempoet og rytmen ved erfaring (Meton 2008).

Denne oppgave vil ha som utgangspunkt, slik Bourdieu teoretiserer, at selve rammeverket for alternative handlinger blir satt av vår habitus, og at både habitus og forståelsen for feltet en beveger seg i, endres over tid. Selv om både persepsjoner og handlinger i mange situasjoner er styrt av habitus på et bevissthetsnivå som ikke inkluderer rasjonelle vurderinger vil det finnes situasjoner der impulser med rot i habitus vil bli modifisert av rasjonelle kalkyler av vinst og tap ved ulike utfall av ulike handlingsvalg.

Slike situasjoner har blitt undersøkt under eksperimentelle forhold av blant andre Fehr og Fischbacher (2003), og de fant ved forskjellige vinklinger av «the ultimatum game»¹⁹, og Henrich og Henrich (2007) ved bruk av «the ultimatum game» og «the dictator game»²⁰, at aktører korrigerer egen og andres atferd, hvis det er muligheter for sanksjonering, fra enten «the responder»²¹ i «the ultimatum game» eller en tredjepart i «the dictator game». Dette viser at aktører handler bevist og strategisk. En kunne argumentert for at det kunne vært brukt heuristikk, at aktørene hadde en anelse av hva et valg kunne resultere i, men at en ikke vet akkurat hvorfor. Men i dette tilfellet så spurte Henrich og Henrich(2007) informantene om motivasjonen for sine valg, og de fikk da bekreftet at informantene hadde gjort beviste valg.

Henrich et al. (2004) viser også at ulike etniske og kulturelle grupper har overraskende stor variasjon i de bevisste valgene de gjør i eksperimentelle situasjoner, mens personer innad i samme gruppe i stor grad handler likt. En tolkning av dette ville være å trekke inn habitus og anta at de rasjonelle kalkylene modifierer valgene habitus antyder.

3.2 Rasjonelt valg teori

Rasjonelt valg teori er et samlebegrep for forskning der mikrøkonomiens modell for en rasjonell aktør utgjør fundamentet²². Målet ved bruken av all rasjonell valgteori er å forene makro og mikro nivå av analysen. Normalt innebærer dette tre forskjellige elementer: individer, institusjoner og det kollektive resultatet (Hechter 1987:30). Altså blir aktører på mikronivå motivert av strukturelle forhold på makronivå som fører til et sosialt aggregert resultat.

3.2.1 Individet

Individet er aktørene og de strategier de kan ha for å komme best mulig ut av samhandlinger, underlagt institusjonelle begrensninger. Det som motiverer mennesker til å

¹⁹ «The ultimatum game» går ut på at det er en gitt sum penger som skal deles mellom person A (the proposer) og person B (the responder). Person A tilbyr person B en sum penger. Person B kan velge å godta summen som person A tilbyr, hvor da person A, får det resterende av den gitte summen, eller velge å ikke godta tilbudet i fra person A, hvor da ingen får noen penger (Fehr og Fischerbacher 2003)

²⁰ «The dictator game» består av en sum penger som skal deles mellom person A «the dictator» og person B «the recipient». Diktatoren får da velge å gi mellom 0 og hundre prosent til mottakeren (person B) og person B må godta dette. Person B har ingen mulighet for å straffe diktatoren selv om han mener person A handler umoralsk eller urettferdig. Det spilles i noen sammenhenger varianter der spillet er som nevnt over, men med en tredjeperson som kan velge, med kostnad for seg selv å straffe diktatoren, hvis tredjepersonen føler for det (Henrich og Henrich 2007). Dette gjøres for å se effekten av trusselen av sanksjon på diktatorens givervilje og bruken av altruistisk straff.

²¹ «Responder» er navnet gitt til aktøren som mottar tilbud i «ultimatum games» og som velger å godta tilbudet eller ikke (Fehr og Fischerbacher 2003)

²² En finner rasjonelt valg teori i alle disipliner av samfunnsvitenskap (Hechter 1987). Se for eksempel Olson (1965) for bruk av teorien på grupper.

samle seg i grupper, selv om en da setter seg selv i en situasjon av sosiale dilemmaer, er i følge Hechter(1987:33) at individer søker nyttemaksimering og at man velger blant flere valgalternativer angående hva som gir mest av den ønskede «varen» til minst arbeid for en selv. Denne kalkuleringen skjer på bakgrunn av aktørenes posisjon på feltet og aktørens disposisjon (Maton 2008). Hvis vedkommende oppfatter at deltagelse i en gruppe er et godt alternativ, vil individet veie kostnadene mot fordelene, og hvis disse kostnadene oppfattes som det som gir den høyeste grad av måloppnåelse velger individet å delta i denne gruppen.

For at interaksjon med andre skal fungere på best mulige måte, for koordinering i et sosialt felt er det to problemer som er fremtredende. Det første er å identifisere hvem som har «de rette» normene. Med de rette normene, menes det normer som vil la individet beholde sitt rykte, unngå sanksjonering for normbrudd og koordinere egen atferd med de andre i den sosiale gruppen. Det andre problemet kommer på banen når aktøren har identifisert og tatt opp de rette normene. Aktøren bør da interagere med andre personer som har de samme normene for å unngå å bli straffet for normbrudd eller mis-koordinere med dem man interagerer med (Henrich og Henrich 2007). For eksempel vil det for deltagere i en ROSCA bli et koordinerings problem hvis deltagerne har hatt forskjellige oppfatninger av hva som er «rett» fremgangsmåte for å fastslå rotasjonsrekkefølge for uttak. som for eksempel hvis thailendere og burundiere har spilt sammen, ville vi kunne opplevd konflikter siden rotasjonsrekkefølgen for thailendere blir bestemt ut fra budrunder og for burundiene^{23 24} er rekkefølgen bestemt på forhånd.

I motsetning til normer angående samarbeid har ikke normer angående koordinering et problem med «gratispassasjerer». Alle får best avkastning av å gjøre som de andre (Henrich og Henrich 2007). Som en naturlig løsning på dette, mener McElreath et al. (2003) at aktører søker statistisk troverdige korrelasjoner mellom indikatorer og disse underliggende normene. Klare indikasjoner på innehavere av spesifikke normer blir kanalisert gjennom ens habitus og som nevnt er markører som språk, dialekt, aksent, klær, oppførsel og preferanser av hva en spiser mm, også del av ens habitus. Det er dermed en rekke indikasjoner, der bare noen er synlige, som personer kan se etter i valg av samarbeidspartnere. Personer velger ofte naturlig hvem en vil være sammen med, og med utgangspunkt i habitus velger en fra personer med

²³ Burundisk ROSCA kjennetegnes med at rotasjonsrekkefølgen for uttaket er bestemt på forhånd, og at det ikke er noen renter for å ta ut penger. Det er altså fordelaktig i den burundiske versjonen å få ut pengene tidlig, for da blir du kreditert penger, mens den siste som tar ut penger kunne spart opp samme sum penger som ROSCAen utbetaler på like lang tid.

²⁴ Personlig kommunikasjon med Burundisk nøkkelinformant (januar 2012).

samme markører som en selv. En finner derfor at mennesker oftest samhandler med andre mennesker av samme etniske bakgrunn som seg selv (Henrich og Henrich 2007). Vi forventer på bakgrunn at dette at en ROSCA vil være etnisk homogen.

Når det gjelder samarbeid er saken mer komplisert, da får vi med en gang sosiale dilemmaer å ta med i betraktning, og ulike mekanismer for å sikre gruppelojalitet må vurderes tatt i bruk. Samfunnsvitenskapen har tradisjonelt gitt to forklaringer på samarbeid som er i kontrast med hverandre. Sosiologien og antropologien har tradisjonelt sett på individet og dets villighet til å sette fellesskapet foran seg selv som en del av det å være menneske. Den andre forklaringen, favorisert av økonomer og biologer er at gruppedannelse skjer på bakgrunn av selvsentrerte agenter som søker å tilfredsstille sine materielle interesser gjennom gruppedeltagelse (Gintis et al. 2005). Det er imidlertid en signifikant andel mennesker som ikke hører til under noen av de stereotypiske kategoriene. De er betinget samarbeidende og kan utøve altruistisk straff over personer som ikke følger normert atferd (Gintis et al. 2005).

Først ser vi kort på det tradisjonelle synet av mennesket som ivaretar felles-sentrerte verdier. En aktørs habitus kan ha elementer som sier at det er bra å ta på seg kostnader på vegne av gruppen. Og kan slik bli internt belønnet ved at en føler en «warm glow» (Andreoni 1989), en god og varm følelse i seg selv som kommer av å hjelpe andre. Belønningen kan også komme utenfra ved at personer rundt ser at du har gjort en god gjerning og at du på en slik måte øker din sosiale status. Dette var tilfellet for chaldeanerne²⁵ i en undersøkelse utført av Henrich og Henrich (2007). De verdsetter sjenerøsitet til et slikt nivå at for eksempel når en gruppe mennesker er ute og spiser sammen, så blir det ofte krangel om hvem skal få betale regningen. Å betale en regning er et signal om personens verdi som en god samarbeidspartner og en person som følger verdien å være sjenerøs. Man har altså en økonomisk kostnad av å betale for andre, men denne kostnaden blir oppfattet som akseptabel i forhold til den sosiale gevinsten av høynet sosial status, og dette gjør handlingen rasjonell. Dette er et syn som Gintis et al. (2005) ikke mener bryter med fundamentale ideer av rasjonalitet siden normer for «other-regarding» handlinger kan være rasjonelle.

Teorier som ser på aktører som selvsentrerte, ser på individet og deres strategi for å maksimere sitt eget utbytte på bekostning av fellesskapet. Altså vil de med den kunnskap de har til rådighet velge strategier for selv å komme best mulig ut av samhandlingen (Ostrom

²⁵ Chaldeanere er en gruppe katolikker fra Irak. Henrich og Henrich (2007) sin undersøkelsen henviser imidlertid til første, andre og tredje generasjons innvandrere fra Irak bosatt i SouthWeld, Michigan.

1998). Slike strategier kan ta et langsiktig, eller et kortsiktig preg; med en langsiktig strategi menes det at handlinger som tilsynelatende er altruistisk motivert, egentlig ikke er det, men at selv egoistiske aktører vil hjelpe andre hvis det er sannsynlig at en ville få gjengjelt tjenesten ved en senere anledning (Trivers 1971). Man handler altså fra et langsiktig strategisk ståsted, ut i fra ideen om økonomisk gevinst i fremtiden. Ut fra et slikt perspektiv kan en anta at personers deltagelse i en ROSCA, og at de følger spillereglene, kan være en strategi for egen vinning gjennom at en får tilgang på penger på kreditt, eller andre fordeler.

Det kortsiktige preget er for enkelte teorier om rasjonelle valg, at aktørers målsetning er kun å nå den økonomiske gevinsten, uten tanker eller bekymringer rundt prosessen for å nå selve målet. De samme teoriene beskriver hvordan aktørene bare bryr seg om hva de selv har å vinne og tape gjennom interaksjon, ikke på hva andre kan vinne og tape. Som forklaring av hovedtendensen av aktørers handlinger er denne ekstreme formen problematisk da den går i mot observasjoner både i feltsituasjoner og i eksperimentelle studier (Gintis et al. 2005; Ostom 1998; Henrich og Henrich 2007; Fehr og Fischerbacher 2003). Altså passer den dårlig for å si noe generelt om aktørene, men det kan tenkes at et mindre antall aktører trolig vil falle under denne kategorien. Ostrom (1998:11) forklarer slike situasjoner ved at aktører ikke lærer å bruke de samme resiprositetsnormer²⁶ som gjør seg gjeldende i spesifikke situasjoner på samme måte, eller lærer å bruke normer av en mer asosial art. Slik kan en forklare enkeltes avvik fra hva majoriteten gjør. Med eksempel i en ROSCA vil en da oppleve at aktører som har fått penger på kreditt, velger å avslutte sitt medlemskap til ROSCAen. De har dermed fått en kortsiktig økonomisk gevinst, og at denne gevinsten teller tyngre enn sanksjonene som kommer fra de andre medlemmene og mulige andre aktører i ettertid.

Kategorien mennesker som ikke hører til under noen av kategoriene, altså de som ikke er fullstendig altruistiske, men som heller ikke er fullstendig selvsentrerte, er i følge forskning utført av blant andre Fehr og Fischerbacher (2003), den mest utbredte kategorien av aktører. Det er sjeldent å finne personer som er fullstendig altruistiske, eller fullstendig selvsentrerte. Men ved å se på forskjellige grupper mennesker rundt om i verden, finner forskere stor

²⁶ «Resiprositet henviser til en rekke strategier som kan brukes i sosiale dilemmaer som omhandler; (1) en anstrengelse til å identifisere hvem andre som er med, (2) en vurdering av sannsynligheten av at andre er betingede samarbeidede, (3) en beslutning om å samarbeide med andre i utgangspunktet hvis de andre blir trodd til å være betingede samarbeidede, (4) å nekte samarbeid med dem som ikke viser resiprositet og (5) straffe de som svikter tillit» (Ostrom 1998:10). Resiprositet er normer for «tit-for-tat» altså samarbeid. Du hjelper meg, så hjelper jeg deg. Og strategier og normer for at gode gjerninger skal belønnes og dårlige gjerninger skal straffes, dette for at samarbeid skal foregå forutsigbart. I kontekst av sosiale dilemmaer vil personer være avhengig av tillit for å være villig til å inngå i transaksjoner med andre (Ostrom 1998).

variasjon angående om aktørene heller mot å være selvsentrert, eller fellessentrert uten å falle fullstendig i den ene eller den andre kategorien (Henrich et al. 2004).

Det er en rekke strategier en kan anta at en aktør vil ha i samarbeid med andre, og den første strategien vi skal gå inn på for denne gruppen er streng resiprositet. Streng resiprositet er at en har internaliserte normer av å samarbeide med andre og straffe (med kostnad for seg selv, om nødvendig) andre som ikke følger samarbeidsnormer, selv om en ikke kommer til å få igjen disse kostnadene senere (Gintis et al. 2005). Standardmodeller for altruistiske handlinger er avhengig av gjentatte samhandlinger for å opparbeide seg rykte for å sanksjonere mot normbrytere (Trivers 1971), streng resiprositet derimot, er effektiv fra starten av, selv om interaksjonen er engangstilfeller (Gintis et al. 2005). Det vil i praksis si at hvis for eksempel en person står i kø på en plass der denne personen ikke kjenner noen, og ikke har noen måte å øke sin sosiale status og rykte av å straffe en som sniker i køen. Så vil denne personen ta på seg kostnaden av å si fra til en person som forsøker å snike at han må stille seg bakerst i køen²⁷. Han forsterker dermed normen av at alle skal vente på sin tur, og alle som står i køen sammen med han blir dermed også belønnet uten å ha gjort noe. Overholdelse av slike normer skjer også ved at man straffer personer som ikke straffer normbrudd.

Det er også flere strategier sosiale aktører kan ha i situasjoner av sosiale dilemma (Henrich og Henrich 2007), men før jeg går inn på disse strategiene, må begrepet støy forklares.

Støy oppstår når det er misforståelser mellom to personer (Henrich og Henrich 2007), for eksempel hvis en person deltar i en thailandsk ROSCA og ikke har tilstrekkelig kulturell kapital. Personen kan tro at budet som sikret denne personen måneds pott, var en engangs avgift, og den påfølgende måneden betalte den samme personen kun det forhåndsbestemte sparebeløpet, og ikke tilleggsavgiften. De andre deltagerne tror personen forsøker å lure seg unna og iverksetter sanksjoner, eller andre deltagere som allerede har tatt ut pengene tror at systemet holder på å falle sammen og trekker seg selv ut. Slik skal normalt ikke skje, og hvis deltagerne er valgt ut fordi de har «de rette» normene, så er sannsynligheten minimal for at slikt støy vil føre til uheldige situasjoner i en ROSCA. Vi har også hørt at ikke alle personene i en ROSCA slik vi finner den blant thailendere, kjenner hverandre, selv om de aller fleste er i et nettverk med hverandre. Antallet deltagere kan strekke seg opp til 15-16 personer og siden ikke alle kjenner hverandre og kan bo forholdsvis langt unna hverandre, er interaksjonen

²⁷ Slik sanksjonering blir av Fehr og Fischerbacher (2003) og (Henrich og Henrich (2007) kalt «altruistic punishment» og beskriver hvordan enkelte tar på seg selv kostnader for å straffe unormert adferd.

mellom enkelte av medlemmene, kort eller ikke eksisterende. Henrich og Henrich (2007:57) beskriver hvilke strategier som er vanlige i samhandling med andre i sosiale dilemmaer. Niceness²⁸ er essensielt for å starte samarbeid i mange omgivelser og burde være en default strategi i lokale grupper og etniske grupper, siden man ikke trolig vil bli plaget med støy. Men når grupper er større enn 5-10, og den forventede lengden for interaksjonen er kort, eller variabel, og/eller forholdet mellom fordeler og kostnader er store, burde individene bruke «suspicious strategies»²⁹ eller «provokable strategies»³⁰. Vi ser her at både gruppestørrelsen, interaksjonshyppighet og forholdet mellom kostnader og fordeler³¹ teller imot innledningsvis å benytte en Nice-strategi i en ROSCA. En «suspicious strategy» vil tilsi at en ikke blir deltager, og det er vanskelig å benytte seg av en «provokable strategy» når en deltar i en ROSCA, siden det vil gi negative reaksjoner både fra direkte³² og indirekte resiprositet³³, hvis en bryter underveis. Reaksjonen fra en slik strategi kan derfor bare komme i etterkant av en ROSCA. Det er imidlertid et element i oppbygningen av ROSCA-institusjonen som gjør at det hele kan oppfattes som en dyade i stedet for interaksjon mellom mange ($n > 10$). Det er at banken garanterer for deltagerne, ved at banken må ta over den økonomiske byrden som skapes av en avhopper, slik at det ikke skal gå ut over resten av deltagerne. Det går altså fra å være et sosialt dilemma til å bli et dilemma mellom to personer. Det vil teoretisk sett ha en god effekt på samarbeidet, hvis personer oppfatter det hele som å være en dyade, siden effekten av resiprositet som strategi for at samarbeidet fortsetter, går ned eksponentielt når antallet i gruppen øker (Henrich og Henrich 2007). Altså kan det være at aktørene, selv om det er mye som teller imot samarbeid, ser på forholdet mellom seg selv og banken og ikke på gruppen som helhet når de tar avgjørelser om å samarbeide eller ikke.

En ting til som vil ha en effekt på samarbeid i en gruppe slik vi finner den i thailandernes ROSCA er deltagernes rykte, og da tenker jeg helst på utvelgelse av samarbeidspartnere og overholdelse av resiprositetsnormer. Man bruker altså individers tidligere handlinger som indikator på om de trolig vil samarbeide, eller ikke (viser

²⁸ «Niceness» er en strategi, der man samarbeider helt fra starten av (Henrich og Henrich 2007).

²⁹ «Suspicious strategy» innebærer at en ikke samarbeider innledningsvis, men innlede samarbeid når en ser de andre gjør det (Henrich og Henrich 2007).

³⁰ «Provokable strategies», er at man innledningsvis samarbeider, men med en gang man ser at andre ikke samarbeider, så brytes samarbeidet (Henrich og Henrich 2007).

³¹ Med eksempel i Tabell 1, ser vi at informanten som mistet mest penger måtte betale 15 360 kroner for å låne 36 000 kroner (forskjellen mellom vinst/tap blir selvfølgelig mindre jo lengre ut i en runde man kommer). De møtes en gang hver mnd i ROSCAen (noe mer kontakt mellom enkelte av deltagerne), og antallet personer i den ROSCAen er 13 stykker.

³² Tanken bak direkte resiprositet er enkel; hjelper du meg, så hjelper jeg deg. Stopper du å hjelpe meg, så stopper jeg å hjelpe deg (Henrich og Henrich 2007).

³³ Indirekte resiprositet er ens rykte. Handler man konformt og overholder regler og verdier får man et godt rykte. Bryter man med forventninger og verdier, så får man et dårlig rykte.

resiprositet). Altså er det å handle i henhold til normer og overholdelse av verdier et viktig lokkemiddel for å bedre ens rykte (Keohane 1984). Å bygge opp sitt rykte kan være kostbart kortsiktig, men man tjener på det i det lengre løp. Personer med et godt rykte kan samarbeide med andre for gjensidige produktive og sosiale bytteforhold, selv om en er i en situasjon av sosiale dilemmaer, hvis de velger sine samarbeidspartnere med omhu og velger andre aktører med godt rykte og unngår aktører med frynset rykte (Ostrom 1998). Men som med direkte resiprositet, er effekten av indirekte resiprositet avhengig av gruppestørrelse, med større grupper enn to til tre medlemmer vil ikke en standard modell for indirekte resiprositet være like effektiv, siden man da får mindre kontroll på informasjon om deltageres tidligere handlinger (Henrich og Henrich 2007). Men igjen, for en ROSCA er det banken som velger ut deltagerne, og banken har interesse av at deltagerne skal være troverdige, så det kan tenkes at banken har den nødvendige rykteinformasjonen om deltagerne som den selv garanterer for, selv om ikke alle deltagerne trenger å kjenne hverandre. Men med et økende antall aktører i en gruppe, blir sannsynligheten mindre for at en har all nødvendig informasjon (Henrich og Henrich 2007). Tilliten til rykteinformasjon og effekten av indirekte resiprositet er også avhengig av den sosiale tettheten og den sosiale integrasjonen blant individene i populasjonen. For at ryktet skal være troverdig, må det være normer som straffer dem som setter ut falske rykter og upassende rykter. Når slike mekanismer er på plass, er indirekte resiprositet betydelig mer troverdig (Henrich og Henrich 2007)

RVT legger altså opp til at nøkkelen til å løse sosiale dilemma ligger i mekanismer for å skape troen på at alle vil følge en omforent strategi til tross for at enkelte kan tjene på å følge en individuell optimal strategi.

3.2.2 Institusjonen

I denne teoretiske sammenhengen ses institusjonen som reglene, eller settene av regler, som effektivt begrenser aktørers handlinger, og dermed de strategier aktørene vurderer som gode handlingsalternativ. Disse reglene varierer i kompleksitet og kan strekke seg fra hvem som får delta i en ROSCA, tiltroen til formelle banker og krav formelle bankinstitusjoner stiller for å kreditere penger til en person. Noen av disse reglene kan ha blitt lært så tidlig at de er internaliserte (Hechter 1987). Teoretikere hevder at alle regler blir i ytterste konsekvens fulgt som følge av ønsket om å unngå sanksjonering, derav kan alle regler bli avlært ettersom handlinger som blir sanksjonert mot forandres (Hechter 1987). Disse reglene er til for å koordinere produksjonen av gruppens mål og for å fastslå hvem som skal gjøre hva og til hvilket tidspunkt. Disse reglene er altså et resultat av gruppens fellesforståelse av at bestemte

handlinger kan, eller burde ikke skje i bestemte situasjoner og at handling mot disse bestemmelsene og konformitet blir sanksjonert mot (Hechter 1987). I en ROSCA eller andre situasjoner av sosiale dilemma, vil teorien om rasjonelle aktører si at gruppens videre eksistens er på spill hvis ikke reglene for spillet blir fulgt (Hechter 1987). Dette kommer av at lojaliteten til gruppen er eksistensielt tilknyttet en forutsigbar produksjon av goder, som kun kommer gjennom overholdelse av reglene. Brudd på denne forutsigbarheten, stiller spørsmålstegn for behovet av å være med i denne gruppen. Det må altså være en høy grad av sikkerhet for at aktører følger spillereglene ellers skaper det en mistillit som gjør at dannelser av grupper som for eksempel en ROSCA blir for usikker. I den ytterste konsekvens vil for mange brudd på retningslinjene føre til at hele systemet faller sammen.

Olson (1965:51) mente selektive insentiver var en bra strategi for å manipulere frem lojalitet til gruppen. Ved enten å tilby sosiale eller materielle lokkemidler vil rasjonelle aktører overholde reglene i situasjoner der de tjener mer av enten selve godet alene, eller ved lokkemidlet, enn kostnaden av lokkemiddelet for fellesskapet. Disse lokkemidlene har den egenskapen at de blir fratatt de som ikke følger spillereglene og belønner dem som følger reglene. Slike lokkemidler vil da kunne inkludere, å ha jobb og betale skatt for å få tilgang til formelle låneinstitusjoner. For deltagere i en ROSCA som overholder reglene får de tilgang til økonomisk kapital, sosial kapital gjennom nettverksdannelse og eventuell sosial status gjennom at de demonstrerer at de er betingede samarbeidere. I motsatte tilfelle vil trolig ikke andre oppfatte en aktør som verdig deltager på lik linje med de andre, og vil i påfølgende runder få problemer med å bli inkludert (Henrich og Henrich 2007) For eksempel, for caldeanerne betydde overholdelse av gruppens habitus og de internaliserte verdiene av endogami³⁴, vigsel innen egen religion og verdier av sjenerøsitet³⁵ at de ble sosialt aksepterte og kunne nyte fordeler som å få kreditert varer i butikker, ha mulighet til å bli gift innad i caldeaner-gruppen og ellers å bli sosialt inkludert i subkulturen. De som imidlertid ikke fulgte slike verdier ble sosialt marginaliserte, og sett på som dårlige mennesker. Insentiver for overholdelse av verdier ble ytterligere forsterket for caldeanerne gjennom internalisert forståelse av «culturally transmitted beliefs», som sier at en aktørs handlinger blir overført til hans umiddelbare slekt (Henrich og Henrich 2007). Dette er en effektiv måte å øke samarbeid og konformitet på, siden ens handlinger også påvirker familien. Siden thailendere i hovedsak

³⁴ Endogami er å ha partner innen egen etnisitet og kultur.

³⁵ Caldeanerne har normer for å være sjenerøse i private omstendigheter, men ikke i jobb sammenheng, der de er mer hensynsløse (Henrich og Henrich 2007).

lever i eksogame³⁶ forhold er ikke dette direkte overførbart, men det er sterke sosiale bånd mellom thailendere, så det synes rimelig å forvente at brudd på deres normer om resiprositet vil få en lignende effekt av utestengning og at ryktet til familien blir skadelidende.

3.2.3 Det kollektive resultat

«Når et antall individer handler på egenhånd, underlagt de samme institusjonelle begrensninger, er resultatet et kollektivt resultat» (Min oversettelse av Hechter 1987:31). Det kollektive resultatet er altså hvor Hechter (1987) mener variabler tilknyttet et sosialt forhold blir forent og gir et resultat som man kan observere. For eksempel kan vi si at institusjonelle begrensninger kan være at aktører ikke oppfyller de kravene låneinstitusjoner stiller, eller at det er liten tiltro til banksystemene. De samme aktørene har imidlertid et behov for å bli kreditert penger, eller søker en fasilitet for lagring av penger, og dette gir det sosiale resultatet at aktører inngår i private spareinstitusjoner som en ROSCA. Hvor godt alternativ det kollektive resultatet er for hver enkelt deltager vil trolig ha en sammenheng med aktørens materielle og sosiale verktøy, hva aktørens mål er, og hvor god den valgte strategien er for å nå målet.

3.3 Bruken av de teoretiske perspektivene

De forskjellige teorielementene som er blitt presentert overfor vil først og fremst bli brukt for å definere hvilke forventninger, eller alternative forventninger vi har til informantenes handlinger og refleksjoner. Disse forventningene vil bli diskutert opp imot den innsamlede dataen og det vil følgelig komme tolkninger av informantenes valg, innenfor rammene de teoretiske perspektivene setter.

4.0 Hva er motivasjonen for thailandske innvandreres inngåelse i en ROSCA i Norge?

Dette kapitlet vil belyse thailandske innvandreres motivasjon for å inngå i en ROSCA i Norge, basert på informantenes fortellinger. Vi vil innledningsvis undersøke informantenes egne forklaringer av hvorfor de deltar i ROSCA, og se på forskjellen mellom lånernes, og sparernes motiver.

Deltagelse i ROSCA blir av samtlige av informantene argumentert for ved at de ønsker penger. Men det viser seg at det er to vesensforskjellige strategier for å skaffe penger til veie.

³⁶ Eksogami er at to personer fra forskjellige etnisiteter er partnere (Daugstad 2006)

Vi finner dem som ønsker å spare penger, ved å tjene penger på renter, og vi finner dem som ønsker å låne penger gjennom ROSCAen, altså ved å få kreditert penger fra sine medspillere.

4.1 Sparerne

Sparerne er den gruppen av deltagere som ønsker at sitt økonomiske output skal være større enn investeringen de gjør i ROSCA.

Den første av lånerne vi skal se på er Khwan og hvordan hun argumenterer for sin deltagelse i ROSCA:

K: [J]eg tenker, til slutt i januar, da kan jeg ta meg ferie, for da har jeg mye penger. Det er derfor jeg spiller. Det er en måte å spare penger på. Fordi når jeg har penger for hånd, da bruker jeg dem bare opp. Men hver måned den 15. da må jeg presse meg, fordi banken skal ha 4000, så slik får jeg spart penger.

Khwan gir altså uttrykk for at hennes deltagelse i ROSCA er en metode som hun benytter for å klare å spare penger, siden hun ellers ville brukt opp pengene. Khwan forteller også at:

K: [M]en, en nordmann er flink, og kan spare penger i banken (formelle banker). Det kan ikke jeg. Jeg må ha det utenom (ler).

Khwan gir her uttrykk for at hun mener det er egenskaper ved thailandere som gjør at det ikke er lett å spare penger, uten insentivet av å være deltager i en ROSCA. Der man må betale hver måned for å unngå sanksjoner. Samtidig sier hun at det ikke er slik for nordmenn. Hvor vidt en slik skilnad finnes skal vi ikke gå inn på her, men det er slik hun oppfatter situasjonen. Dette indikerer at det er elementer av thailandernes habitus som favoriserer å bruke midler på det en har lyst til fremfor å spare, og at en slik handling er naturlig på bakgrunn av thailanderes verdier. Det må også nevnes at Khwan ikke har noen grunn for å rettferdiggjøre sine valg overfor meg, siden hun tjener penger på sin deltagelse i ROSCA. Hadde det vært personer som låner penger på kreditt gjennom denne institusjonen, så ville jeg sett på muligheten for at hun forsøkte å rettferdiggjøre sin deltagelse, siden det gir henne et økonomisk tap, men det er altså ikke tilfelle her. Så når hun sier at nordmenn er flinke som klarer å spare, og at thailandere ikke er det, så sier hun bare noe som hun regner for å være fakta³⁷. Vi ser også at hun ser på sparing som noe ideelt bedre enn å bruke opp pengene, ellers hadde hun ikke villet være med i en ROSCA.

³⁷ Hadde intervjuer vært eldre enn informanten kunne det vært mistanke om bias, ved at informanten ville vise respekt til sin eldre, men det er altså ikke tilfelle her.

Deltagelsen i ROSCA som en strategi for sparing er også en strategi som er benyttet av to av de andre informantene, nemlig Rose og Watcharee. Rose sier dette om sin deltagelse:

I: [f]ør du bestemte deg for å være med i share, hadde du bestemt deg for hva du ville bruke pengene på?

R: egentlig ja, men trenger ikke ta ut pengene tidlig

I: kan du si hva du hadde tenkt å bruke pengene på?

R: nei, jeg kan ikke si, jeg sparer bare.

I: så du tenkte ikke på hva du skulle bruke pengene på?

R: nei, for 40-50 tusen kan man ikke kjøpe noen stor ting man har lyst på. Bil for eksempel.

I: så du tenkte ikke på noe spesielt?

R: nei, jeg ville bare spare

Jeg ville her ha informanten til å svare spesifikt på hva hun ville bruke pengene på, og siden hun svarte så kort så måtte jeg spørre gjentatte ganger for å forsikre meg om at det hun svarte var det hun faktisk mente. Til slutt kom vi frem til at hennes deltagelse var grunnet et ønske om å spare penger. Kommentaren hennes om at hun ikke kunne finansiere for eksempel en bil tyder på at Rose sparer penger i et langsiktig spareprosjekt, slik at hun kan finansiere objekter som koster mer enn hva en runde ROSCA vil kunne finansiere. Denne antagelsen blir bekreftet senere i intervjuet da det ble tydelig at Rose har bygget et hus i Thailand, som hennes mor bor i, og som er finansiert ved slik sparing. At familien i hjemlandet ofte har fordeler av hva thailender velger å bruke penger på er noe vi skal se for de fleste av informantene.

I et spørsmål om hvorfor hun ikke velger en formell bank for sin sparing, så svarer Rose ganske enkelt at det er for lite renter i den vanlige banken, og at inntjeningen dermed blir forliten i forhold til hva hun tjener ved å spare penger i en ROSCA. Hun forteller videre at en bakdel ved å spare penger i en vanlig bank er den løse strukturen ved slik sparing, der sparingen skjer på eget initiativ. Hun viser med dette samme tankesett som det vi hørte fra Khwan, der det ikke oppleves som noe positivt at man ved privat sparing må ta et initiativ for regelmessige innskudd, i motsetning til å delta i en ROSCA der du må sette inn en fastsatt sum hver måned.

Den samme tendens som vi har sett for de to andre sparerne av å søke stor fortjeneste av sin ROSCA-deltagelse ser vi også hos Watcharee. Watcharee har sluttet å delta i ROSCA etter at hun ble lurt for 11 000 kroner av banken i den siste runden ROSCA hun spilte. Watcharee sier dette om sin begrunnelse for å deltagelse i ROSCA:

W: [j]eg tenkte på at jeg skulle reise til Thailand, så jeg ville ha masse penger. Derfor sparte jeg. Ville ta ut helt til slutt for å få mye rente (ler).

Her ser vi også hennes deltagelse var en strategi for å nå et mål, nemlig å spare opp penger for å reise på ferie til hjemlandet. Men hun oppgir også, senere i samtalen, at det er greit å ha pengene som en nødpott, slik at hun har tilgang på penger, hvis det skulle skje noe (ute at dette noen gang skjedde). Siden Watcharee ikke lengre deltar i ROSCA, er dette en god mulighet for å se hvordan sparing blir praktisert som et frivillig initiativ. Angående dette svarer Watcharee:

W:[h]ar ikke nok til å spare. Hver mnd sender jeg penger til Thailand, betaler husleie. Det er ikke så lett å spare.

I: du spilte share før, da greide du å spare penger hver mnd. Så det er litt vanskeligere å spare, når man ikke spiller share og ikke må sette inn en fast sum per mnd?

W: det er ikke vanskelig, men det er så dårlig rente.

Watcharee greide før å spare 1000-2000 hver måned, alt etter hvor mye gruppen hun var deltager i spilte for hver måned, men etter at hun ikke lengre deltar i en ROSCA klarer hun ikke lengre å spare, og dette uten at hun har gått ned i lønn. Vi ser også, etter at jeg stiller et ledende spørsmål om det er vanskeligere å spare når man ikke må sette inn penger hver måned, at hun går imot den forklaringen jeg foreslår og sier at det ikke er vanskelig, men at det er så lite rente. Ser vi tilbake til det forrige sitatet fra intervjuet av Watcharee, ser vi at hun poengterer at hun får mye renter av å vente til slutten. Det virker som om sparing ikke appellerer til henne i like stor grad når hun ikke lengre har prospektet av å tjene flere tusen på renter. Rose poengterte også at det nesten ikke er renter ved å spare i formelle banker. Disse informantene er altså økonomisk motiverte for å delta i en ROSCA, ved at de må sette inn penger hver måned, og at den økonomiske gevinsten blir langt større enn ved sparing i en formell bank. For Watcharee vil kanskje denne forskjellen i inntjening utgjøre forskjellen mellom både å kunne hjelpe familien og å få reise til Thailand. Etersom Watcharee har mistet tilliten til ROSCA, er ikke ROSCA lenger en strategi hun er villig til å benytte og da får hun heller ikke rentene fra dem som har tatt ut penger før henne. Da må hun velge mellom selvsentrerte verdier av å reise til hjemlandet og hjelpe dem litt ekstra der, eller fellessentrerte verdier av å sikre en fast strøm penger til familien, men på bekostning av seg selv.

Det er ting som tyder på at en av motivasjonene for å skaffe økonomisk kapital for thailendere er å hjelpe familien sin i hjemlandet. Eksempelvis så sender Khwan 2000 norske kroner, som er ca 10 000 Bath hver måned. Summen varierer fra person til person, men mellom 1000 og 2000 NOK. pr måned, virker å være det normale, og dette er noe samtlige av sparerne gjør. Også valg som tilsynelatende virker selvsentrerte, har ofte en positiv effekt for familien i Thailand, som for eksempel å reise til Thailand. Informantene rapporterer alle å

hjelpe familien økonomisk når de er på ferie i Thailand. Det vi også ser er at thailendere hjelper familien sin i Thailand økonomisk selv etter de flytter fra hjemlandet og ikke lengre kan bli sanksjonert mot på en effektiv måte. Thailendere har altså sterke internaliserte verdier av å hjelpe familien, og økonomiske forhold i Norge, som for eksempel å bli jukset i en ROSCA, eller at man tjener penger gjennom en ROSCA, får altså konsekvenser for familien i Thailand.

Det blir stadig mer klart at Sparernes deltagelse i ROSCA, er en følge av et ønske om å ikke bare tjene på sin deltagelse, men også å maksimere sitt økonomiske output. Å delta i en ROSCA er å være i et sosialt dilemma, siden personer som alt har tatt ut penger, kan velge å avslutte sitt medlemskap i gruppen, og slik unngå å betale tilbake det de har lånt. Å vente helt til slutt øker derfor sannsynligheten for at noe skal gå galt, så dette er også noe som blir tatt med i deltagernes betraktning, men dette vil vi se nærmere på senere i oppgaven. Det sosiale dilemmaet tatt i betraktning, så er maksimering av output, balansegangen av hvor lenge de tørr å vente med å ta ut pengene. Dette er klart siden ingen av sparerne ønsker kreditering av penger, men søker å tjene mest mulig, men innen visse grenser for risiko. En indikator for at sparerne tenker mer eller mindre bevisst over dette er siden alle tre sparerne føler at det hele tar for lang tid. Khwan uttrykker det slik:

K: [j]ja, fordi med 12 stk, da blir det ett år, det passer, men med 13-14, 15-16. det er mange måneder. Laaang kø...

Dette sitatet representerer bra det samtlige av sparerne uttrykker, de vil altså tjene mest mulig penger, men ønsker ikke å vente lenge med å få pengene. Målet for dem er altså å få pengene og gå videre, men de føler at det hele tar for lang tid. Hadde de imidlertid tatt til takke med en mindre inntjening, kunne de tatt ut pengene før, men det er altså ikke tilfellet. Verdien av å tjene mest mulig er altså sterkere, enn motivasjonen for å ta ut pengene, selv om det å vente fører til en større risiko for at noe skal gå galt.

Tanken om å delta i en ROSCA som en investering, blir ytterligere forsterket ved at både Khwan og Rose som uttrykker at det er bedre med et mindre antall personer, fordi det betyr at de slipper å vente så lenge, men at det kommer an på hvor mye som blir spart. Sparer man 3000 hver måned, så er det greit med 12 stykker, men er det mindre, si 2000 hver måned, så er det bedre med 15 stykker. Størrelsen på det utbetalte beløpet fra en runde har altså mer å si enn bakdelen av å måtte vente på å få pengene. Khwan la litt mer vekt på tiden det ville ta for en runde å bli ferdig enn det Rose gjorde, men dette kommer trolig av at Rose har en mer langsiktig spareplan enn det Khwan har, siden Khwan når sitt mål i enden av en runde, mens

Rose må ha flere runder for å nå sitt endelige mål. Mens både Khwan og Rose har rapportert å ha sagt nei til å være med i enkelte runder ROSCA, så gjorde aldri Watcharee det. Hun rapporterer å bli med i alle runder hun ble tilbudt, for å tjene mest mulig penger. Mens Khwan og Rose som tjener mer enn Watcharee, kan øke den månedlige investeringen, så økte Watcharee sin gevinst ved å delta i flere runder, siden hun ikke har mulighet til å være med i ROSCAer med høyere investering. Det sparerne her uttrykker er også et tema i van den Brink og Chavas (1997) sin studie av bruk av ROSCA i Cameroon. De fant at en gitt ROSCA's sparebeløp er tilpasset økonomien til deltagerne, men da var også rotasjonsrekkefølgen for uttaket forhåndsbestemt, og ikke avhengig av en budrunde. Thailandere som en innvandrende gruppe har ofte ikke en populasjon som tilsier at det er mulig med tilpassede sparebeløp, og i tillegg er det et usikkerhetsmoment ved at den faktiske kostnaden av å delta ikke er fastsatt på grunn av budrunde som bestemmer tilleggsavgiften. Derfor blir også sparebeløpet et kompromiss, der de som vil tjene ikke får riktig så høyt beløp som de ønsker, og kanskje det samme beløpet blir i høyeste laget for andre.

Tanken om sparernes maksimerende målsetning ble ytterligere forsterket med et spørsmål om de kunne tenkt seg å spille ROSCA, med den strukturen som de spiller med i Burundi. Det var klart for intervjuer at det kunne være vanskelig for kvinnene å sette seg inn i dette, så det ble brukt tid på å få informantene til å forstå ordentlig hva det ble spurt om. Og samtlige svarte konsekvent nei. Sitatet fra Khwan føler jeg summerer det hele bra:

K: [a]h, det er ikke bra. Hvorfor må vi, hvis vi skal spille slik så gir vi 2000 hver måned og den siste.. får ingen ting. De som er langt bak.. det er bedre å spare selv. Når man spiller som thaidamer, da får de som er langt bak renter. Det er bra. Slik som du sier det, vil alle ta ut pengene i begynnelsen, og ingen vil være langt bak. Nei, de som er bak, venter på renter på pengene.

Vi ser her fra det Khwan rapporterte at det hele virker meningsløst for henne, man må få belønning for å vente til slutten. Prospektet av å ha en fast sum å spare hver måned er ikke bra nok, da kan man heller spare selv. Vi ser også at Khwan er hengt opp i at det må være fortjeneste for at hun skal vurdere å være med. Watcharee svarer det samme, om enn ikke i så mange ord:

W: jeg tror at uten rente, at det å spille... man kan heller spare selv da

Det hele virker ikke veldig fristende for henne heller, og hun har under slike forutsetninger heller valgt å spare pengene på egenhånd. Siden hun ikke gjør dette, er det derfor svært trolig at hennes motivasjon for å delta i ROSCA ikke alene var å spare penger, men at å tjene penger på renter var en viktig del av motivasjonen for å spare. Det kan tenkes

at hennes økonomi ikke gir rom for å spare et stort nok beløp per måned, til at hun synes at det er verdt å spare i det hele tatt. Uten påslaget av renter fra ROSCAen, vil hun heller bruke penger når hun trenger dem.

Rose, svarte ganske enkelt nei, og så rart på meg når hun ble spurt om dette under intervjuet. Og fortalte at dette får de ingen med på. Det er altså for disse informantene, som har hatt som målsetning å tjene på sin ROSCA-deltagelse, ikke et valg å delta i en runde der de kanskje må sitte helt til slutten uten å tjene på det. Vi kan dermed med stor sikkerhet si at for sparerne så er ikke motivasjonen av å ha en faststruktur som hjelper dem å spare penger tilstrekkelig uten ekstra insentiver av renter.

4.2 Lånerne

De følgende informantene er også motiverte av å få penger. Men hvor sparerne var motiverte av å få en høyere økonomisk output, enn input, så søker lånerne å få pengene raskere enn det de klarer å spare på egenhånd.

Den første informanten vi skal se på som representerer lånerne er Nittaya, og hun har ingen klart definerte planer for hva hun skal bruke ROSCA-pengene til, og svarer slik når hun blir spurt hva hun planlegger å bruke pengene på:

N: [k]an brukte pengene på forskjellige personlige ting... [j]eg må tenke først, denne måneden har jeg mye å betale, så tenker jeg at jeg må ta ut pengene. Hvis jeg tenker å ta ut penger, så må jeg skrive rente (..)

Det fremgår av det Nittaya sier, at hun vil bruke disse pengene som en «backup», for når hun trenger penger. For å forsikre meg om at hun ikke planlegger å spare penger, og tjene på renter, så spør jeg om hun planlegger dette, og får til svar:

N: [n]ei, jeg tenker: denne måneden har jeg ikke så mye å bruke penger på. Når neste måned kommer, så trenger jeg penger til å kjøpe ting, da tenker jeg hvor mye rente jeg skal gi, og alle skriver ned renten de vil gi. Hvis det er mange som trenger penger den måneden, og det er viktig for meg å få penger, men at jeg ikke har skrevet nok rente, da får jeg ikke pengene.

Nittaya viser gjennom sin uttalelse at hun ikke søker å spare gjennom sin deltagelse, men vil bruke ROSCAen for å låne penger på kreditt. Det ble også gått videre med spørsmål på nettopp det, og Nittaya forklarte at hun ville bruke pengene til å kjøpe ting hun har lyst på, og til å betale regninger. Hun bruker altså ROSCAen for å finansiere dagligdags forbruk. Vi ser en forskjell her mellom Nittaya og de informantene som allerede er presentert, ved at de alle ville bruke pengene på luksusvarer som ferie, hus, bil osv, og at familien i Thailand ville nyte fordeler av ROSCA-deltagelsen. Som nevnt er Nittaya også den eneste som ikke sender

penger hjem til familien i Thailand, siden hun har en veldig presset økonomi, og det kommer også til uttrykk i hva hun har tenkt å bruke pengene på. Vi ser også fra sitatet, at Nittaya føler seg presset til å by en høy rente for pengene, siden sjansen er at hun ikke får pengene når hun trenger dem hvis ikke hun gjør det.

Tabell A1 viser hvem som tar ut penger, og i hvilken rekkefølge. Jeg ble også vist dokumentet fra runden som utspilles nå, og begge disse viser at Nittaya er blant de fire første som har tatt ut penger. Andre informanter kom i tillegg med informasjon om at dette har vært tilfelle ved alle Nittayas runder ROSCA, og dette uten at det ble spurt om. En kan dermed trekke en konklusjon om at personer som trenger penger, og som låner til høye renter, er personer som blir et naturlig samtaleemne blant thailendere. Dette igjen tyder på at en aktørs økonomiske situasjon setter en i et hierarkisk forholdt til andre. Dette synet ble ytterligere forsterket ved at Nittaya tidvis pynter på sannheten angående detaljer rundt egne handlinger og rutiner i institusjonen. Denne manipuleringen av informasjon antar undertegnede kommer av at informanten forsøker å gi inntrykk av at hun har en høyere plassering i det økonomiske hierarkiet enn det hun i virkeligheten har. For å poengtere hvorfor andres ord blir trodd fremfor det Nittaya sier, så har vi både dokumentasjonen i Tabell A1, og de andre deltageres forklaringer uavhengig av hverandre, og uten å vite at deres informasjon ble sett opp mot hva Nittaya sier. Det er ingen grunn for å anta bias fra de andre deltagerne, mens det kan antas at Nittaya har det hvis tanken om en stigmatisering av personer med dårlig økonomi stemmer.

Et slikt eksempel på at Nittaya pynter på sannheten er når hun sier at hun noen ganger venter med å forsøke å ta ut pengene. Andre deltagere påpeker at Nittaya byr, men taper budet på pengene, og at hun dermed forsøker å få penger så tidlig somt mulig. Et annet eksempel er at Nittaya blir spurt hva hun tenker om rentenivået, da forteller hun at det er litt høy rente, men at hvis en skal ha penger, så må det bare bli slik. Hun sier også at ROSCAen hun er medlem av har en maksimal rentesats på 500 kroner. Altså, at det ikke er tillatt å by over 500 kroner i rente. Dette stemmer verken med utsagn fra de andre informantene, med dokumentet fra siste rundes ROSCA (Tabell A1), eller dokumentet som ble vist meg for runden som pågår nå. Eksempelvis, så viser Tabell A1 at Nittaya bød, og vant budet med en månedlig rente på 1370 Kroner, og i runden som pågår nå, har hun også gitt over 1300 i rente. Det er altså betydelig mer enn den maksimale rentesatsen hun har fortalt eksisterer. Nittaya forsøker altså å gi et inntrykk av at hun ikke betaler så mye rente som hun gjør, og at hun ikke forsøker å ta ut penger så tidlig som hun gjør. Det viser at det sannsynligvis er internaliserte

kulturelementer for thailendere som stigmatiserer dem med lite penger³⁸. Det som imidlertid går mot tanken på at deltagelsen i ROSCA virker stigmatiserende på en deltager som Nittaya, er at hun oppgir å være tilfreds med sin deltagelse i ROSCA, og forteller at hun vil bli med i påfølgende runder, gitt at hun ikke blir lurt av banken. En ville tro at hvis hun opplever sin deltagelse som belastende, så ville hun ikke rapportert å være fornøyd med sin deltagelse. Det er derfor mer trolig at Nittaya ser på stigmatiseringen, som noe som er uavhengig av ROSCAen. Det vil si at det ikke er ROSCAen som er skyld i hennes stigmatisering, men hennes økonomiske situasjon forøvrig. Deltagelsen kan slik være en strategi for å få det bedre, og at hun er fornøyd med denne strategien. At hun da lyver om detaljer ved egne handlinger i ROSCAen kan slik være en strategi for å bedre inntrykket av egen økonomi.

Den neste av lånerne er Goy, og når hun blir spurt om hun har planer for hva hun har tenkt å bruke pengene fra ROSCA på, så svarer hun:

G: [n]ei, men jeg får ganske mye penger, og betaler tilbake penger jeg har lånt fra venner. Hvis jeg ikke er tom for penger da, så sender jeg til Thailand, og kjøper ting jeg har lyst på.

Goy svarer at hun ikke har noen bestemt ting hun har tenkt å bruke pengene på, men senere i intervjuet kommer hun med nokså spesifikke ting hun har tenkt å bruke pengene på. Hvis hun ikke er tom for penger etter å ha betalt ned gjeld, så vil hun sende penger til familien i Thailand og hvis det er noe igjen etter det, så vil hun bruke penger på seg selv. Vi ser her en prioritetsrekkefølge der hun selv kommer etter familien, og på samme måte som Nittaya er planen ikke å bruke pengene på luksusvarer, som det vi så hos sparerne. Khwan likte å bruke Nittaya og Goy som eksempler under intervjuet, så når Goy sier at hun planlegger å bruke ROSCA-pengene på å tilbakebetale penger hun har lånt av venner, så stemmer det med hvorfor Khwan mente at mange var villig til å gi mye i rente, og på hva de ville bruke pengene til:

K [d]et er mye penger, og dem bryr seg ikke om hvor mye renter de må betale, fordi de skal ha pengene i dag! må ha 30k for å sende til Thailand, for å kjøpe bil, betale et lån. Kanskje lånt av C, så hun må betale til C. Derfor tar dem ut penger, de trenger penger. Fordi at de som spiller trenger penger.

Khwan kommer altså med samme forklaring som Goy og Dette gjør det hele mer troverdig. Ut fra Goy sin egen forklaring om hva hun vil bruke pengene på, så ser vi at mye av det hun låner gjennom sin deltagelse i ROSCA, blir brukt til nedbetaling av gjelden hun har til venner. Og samtidig kommer det frem at hun ikke er sikker på om hun har penger igjen etter

³⁸ Denne antagelsen blir også forsterket av forskjellig normer mellom de som tar ut pengene tidlig, og de som tar ut pengene sent, men dette vil bli utdypet senere i kapitlet, etter presentasjonen av Tabell 1.

at hun har betalt gjelden. At hun ikke er sikker om det er noe igjen, sier at hun enten ikke har en virkelig oversikt over hvor mye hun får ved å ta ut pengene, ikke har en oversikt over hvor mye hun skylder, eller at hun kom med et hypotetisk eksempel på hva hun ville bruke pengene på. Men vi har uansett fått et generelt bilde av både den generelle økonomien til denne informanten og til hva hun har tenkt å bruke pengene til.

Jeg var videre interessert i å høre om hvordan Goy bestemmer seg for når hun vil ta ut penger i ROSCAen:

G:[j]eg tar ut når jeg ikke har nok penger til å betale ting for eksempel sende penger til Thailand. Betale for bilen jeg har kjøpt i Thailand (har lån på bilen).

Den økonomiske situasjonen hennes virker stadig mer prekær, her kommer det frem at hun også har kjøpt en bil i Thailand, som hun nå betaler for, og at hun velger å ta ut pengene, når hun ikke har penger nok til å betale faste utgifter. Ved spørsmål om når hun i rotasjonsforløpet tar ut pengene, så pynter også Goy på sannheten, og forteller at hun pleier vente til fem-seks stykker har tatt ut pengene, før hun selv gjør det. Hvis vi igjen ser på Tabell A1, så ser vi for forrige runde ROSCA, at Goy tok ut pengene som tredje person, til en rente av 1360 kroner. Det vil i praksis si at Goy taper 4080 kroner i forhold til å ta ut som person nummer seks, og 5440 kroner i forhold til å ta ut som person nummer syv, med den renten hun faktisk har. Hadde et uttak som nummer fem, eller seks vært tilfelle, så hadde Goy kommet bedre økonomisk ut av situasjonen. vi ser dermed at også Goy fabrikerer informasjon når det kommer til detaljnivå av hennes egen økonomi. Hvis vi ser på hennes uttak som person nummer tre, så blir det fort tydelig at Goy trenger disse pengene. Hennes grunn for å delta er blant annet å betale lån hun har til venninner (lån som også er rentebelagt hos thailandere.) Hvis Goy skulle vente, ville det vært for å begrense hvor mye penger hun vil gi i rente. At hun ikke gjør det viser at Goy enten ikke tenker over at det blir mye å betale tilbake, noe som er lite trolig, eller så er behovet så stort at det rettferdiggjør store utgifter. Det virket derfor naturlig å følge opp nettopp dette og høre hva hun tenkte om rentenivået. Om rentenivået svarer Goy:

G:[j]a, det er for dyrt. Slik som jeg, jeg må skrive høy rente for å vinne pengene, og da er det mye å betale hver mnd.

Her forteller Goy at hun føler rentenivået ligger for høyt, men poengterer at det er noe hun må gjøre for å få pengene. Hun trenger altså å vinne disse pengene for å klare å betale tilbake lån, både fra venner og formell bank, der hun tok opp lån for å kjøpe bil i Thailand.

Phen den siste av lånerne svarte som de andre lånerne svært generelt på spørsmål angående hva hun hadde tenkt å bruke pengene fra ROSCA på, noe som bidrar til antagelsen om at lånere deltar for å låne penger, men uten en fast plan for hva de trenger pengene til.

P:[n]oen ganger gjør jeg det, for eksempel at jeg skal kjøpe noe i Thailand, det er vanskelig å få spart opp penger til slik.

Phen planlegger altså noen ganger hva hun ønsker å bruke pengene på, og vi ser at det ved disse anledningene er det fellessentrerte interesser som skal tilfredsstilles gjennom deltagelsen, ved at hun skal kjøpe ting i Thailand. Å kjøpe ting i Thailand, innebærer som nevnt at familien nyter fordeler av det, og gjennom slike handlinger kan en thailender økt sin sosiale prestisje blant andre thailendere, som ser at hun er flink og hjelper sine foreldre, og får samtidig en indre belønning som følge av å gjøre det hun føler er rett (Andreoni 1989). De generelle vendingene, og at hun ikke kommer med konkrete eksempler, gjør at det er plausibelt at hun ikke har en plan ved inngangen til ROSCAen for hva hun skal bruke pengene på, men at det kan bli brukt til slike formål er trolig. Vi ser også at hun kommenterer at det er vanskelig å spare som grunn for å spare i ROSCA. Vi har allerede gjennom denne kommentaren fått indikasjoner av at hun deltar for å få kreditert penger, og dette ble følgelig undersøkt videre. Den tidligere klassifiseringen av lånere og sparere har vært basert på informantenes motivasjon for å delta, om det var for å låne penger, eller om de ville spare penger. Det måtte en serie spørsmål til for å få et grundig svar på dette:

I: [n]år du spiller share, tenker du over når du skal ta ut pengene?

P: tar ut pengene når jeg trenger penger, men jeg kan ikke bestemme. Hvis det er for mye rente, så kan jeg vente.

I: Når du spiller share, planlegger du å ta ut pengene tidlig, eller å ta ut pengene lengst mulig mot slutten, for å få mest mulig rente?

P: meg selv? Ja, selvfølgelig alle vil vente lengst mulig for å få masse rente, men hvis man trenger, så må man ta ut pengene.

I: når du har spilt share før, har du alltid tatt ut pengene sent, eller har du gjort begge deler?

P: ikke sent nei, (ler) fordi jeg planlegger før jeg starter, hva jeg skal bruke pengene på.

I: pleier du å beregne det slik at du ikke må betale mer i renter enn du får i renter før du tar ut pengene?

P: ja, men.. jeg må bare, jeg må bare, betale mer rente enn jeg får, ikke sant. Men jeg må bare tenke, er det viktig slik at jeg må ta ut, eller ikke?

Phen sier altså at hun planlegger å ta ut penger når hun trenger dem, men sier samtidig at hun bare er villig til å gå til et visst nivå når det kommer til rente. Det vil altså si at Phen kan bli nødt til å vente lengre enn hun egentlig ville ønske med å ta ut pengene, hvis andre byr en høy rente. Phen sier også at hun ideologisk sett, som alle andre, ønsker å ta ut pengene

sent og på den måten tjene penger på renter, men hvis hun trenger pengene, så går dette behovet foran ønsket om å tjene penger. Når Phen blir spurt om hun alltid har tatt ut pengene sent, eller alltid tidlig, så ler hun og sier, at hun aldri har tatt ut pengene sent, og dette fordi hun har planlagt hva hun skal bruke pengene på. Phen er altså med i en ROSCA fordi hun trenger penger, og selv om hun ser på det som best å ta ut penger sendt i en periode og få «masse renter», så tar hun altså ut penger tidligere i en periode, fordi hun trenger pengene.

Her skiller også Phen seg fra de andre lånerne, ved at hun kommer i litt mer av et mellomsjikt når skillet sparer/låner angår siden hun har anledning til å vente med å ta ut penger, selv etter at hun trenger dem. Men hun er altså kategorisert som en låner etter skillet som er blitt satt mellom de to kategoriene, siden hun deltar for å få kreditert penger. Hvis vi ser på Phen i forhold til de andre lånerne, så ser vi at hun kanskje har noe mer midler enn de andre, siden hun avstår fra å by en veldig høy rente, selv om hun trenger penger, og venter slik til hun vinner med et bud hun er komfortabel med å gi. Både Nittaya og Goy kommer med vinnerbudet blant de første fire deltagerne til en nokså høy rente som vi har sett, og forteller at det må bare bli slik, for at de skal få pengene. Phen derimot, hvis vi tar den forrige runden som eksempel, vant sitt uttak som nummer ni, og det er her hun kommer i mer av et mellomsjikt, siden hun ved denne anledningen vant sitt uttak så sent at hun tjente penger på side deltagelse³⁹, men uten selv å være klar over det. Phen er altså under inntrykket at hun tapte penger på sin deltagelse. Ser vi tilbake til Goy, så har vi også der indikasjoner om at hun ikke har en fullstendig oversikt over sin økonomiske situasjon. Dette kan indikere at lånerne ikke ser i detalj på vinst/tap forholdet, enten på grunn av manglede mattekunnskaper, eller at umiddelbar tilfredsstillelse av økonomiske behov, på bekostning av langsiktig økonomisk tap, blir regnet som akseptabelt. Altså at terskelen for å låne penger til dagligdagse formål er lav når en har penger lett tilgjengelig gjennom ROSCAen.

I og med at deltagelsen er en strategi for å kreditere penger for Phen, så er det interessant å høre hva hun føler om rentenivået i ROSCAen, og også hun følte at rentenivået er for høyt. Phen føler på lik linje med de andre lånerne at rentenivået som er i en ROSCA ligger for høyt. Dette kommer ikke som noen overraskelse siden vi allerede har hørt at Phen ikke byr over en viss rente, og at hun dermed må vente lenge før hun vinner en budrunde. Phen uttrykker også en missnøye med at sparerne tjener relativt mye, mens lånerne må betale

³⁹ Se Tabell 1. Dette vil vi også komme tilbake til senere i kapitlet under overskriften Økonomien i ROSCA

en høy rente. Vi kan dermed identifisere en viss interessekonflikt mellom dem som låner, og dem som sparer i ROSCAen.

Som vi nå har sett, føler samtlige av lånerne at rentenivået i den Thailandske ROSCAen er for høyt. Disse kvinnene er med i ROSCAen for å låne penger, og en presset økonomi gjør at de ofte må betale en høyere rente, enn de ville vært komfortable med å betale under normale omstendigheter. Dette må de gjøre av den enkle grunn at hvis de ikke byr en høy rente, så er sjansen der for at andre tar ut pengene, og slik blir en allerede presset økonomi verre. Derfor ble samme spørsmålet som ble stilt sparerne også stilt til disse informantene. Altså om hva de mente om å delta i en ROSCA under forutsetningene som blir brukt i Burundi. Hvis lånerne opplever rentenivået som et problem vil prognosen være at deltagerne ville favorisere den typen de spiller i Burundi, men dette skulle ikke vise seg å være tilfelle for Nittaya:

N: [d]et er en dårlig metode fordi hvis jeg virkelig trenger penger og det ikke er min tur til å ta ut pengene, da blir det ikke en god idé å være med slik. Det er bedre med den thailandske versjonen, fordi at hvis jeg virkelig trenger pengene så kan jeg bare skrive ned rente og få pengene med en gang.

Nittaya føler altså at dette ikke er noen god metode siden hun frykter å ikke være blant de første som tar ut pengene. Nittaya foretrekker altså den thailandske versjonen siden hun da kan by på penger, og at det derfor er opp til henne selv å få ut pengene når hun trenger dem. Vi skal ikke se bort i fra at det er tanken på et nytt system av regler som virker avskrekkende, og hvis hun hadde fått tid til å tenke seg om at hun ville følt det annerledes, men slik som hun rapporterer det her, så gjør hun altså ikke det. Slik som situasjonen er nå, så lever Nittaya opp til tanken som ble nevnt over, at man ikke ser på det langsiktige tapet, men bare på den kortsiktige gevinsten av å mette et økonomisk behov. For Nittaya innebærer det å ta ut penger så tidlig som mulig at hun må betale en veldig høy rente. Siden hun ikke følger samme taktikk som Phen med å vente til renten kommer ned til et akseptabelt nivå, så har Nittaya problemer med å leve opp til sine økonomiske forpliktelser, og har problemer med å betale det månedlige innskuddet til ROSCAen til rett tid.. At Nittaya er treg med å betale ble bekreftet av Khwan, som kom med følgende historie når hun omtalte sine medspillere:

K: [N]år jeg var bank, så spilte hun med meg (Goy). Treg, men hun jukser ikke. Nittaya kjenner jeg også, treg, men jukser ikke (..)

Nittaya og Goys manglende evne til å overholde tidsfrister i ROSCAen, har som vi ser startet å svekke deres sosiale anerkjennelse, ved at informasjon om unormerte handlinger florerer. Det er to ting vi kan spesielt trekke frem som grunner for at begge er sene. Det første

er enten at de strekker normene for resiprositet, som igjen kan bety at rykte som insentiv, og det å få delta i flere runder, begynner å miste sin effekt for at de skal handle normert. Det andre er at deres økonomiske situasjon er grunn i den sene betalingen.

I motsetning til Nittaya, så har både Goy og Phen kunnet tenke seg å spille en ROSCA etter burundiske tradisjoner.

G: [d]en metoden høres bra ut fordi de ikke betaler renter. Men thailandere vil ikke komme til å gå med på en slik ordning der de ikke tjener penger på renter.

Goy sier her at det for henne høres interessant ut å kunne delta i en slik ROSCA, der man ikke betaler renter. Goy viser altså ikke den bekymringen som Nittaya viste til rotasjonsrekefølgen, og fokuserer heller på muligheten for å få et lån rentefritt, men samtidig viser hun en bekymring til muligheten for å få andre thailandere til å delta i en ROSCA uten renter. Hun mener altså at mange spiller ROSCA som en strategi for å tjene penger på renter. Også Phen deler Goy sin entusiasme for en ROSCA uten renter, og viser med dette at hun ikke vil føre noen strategi av å tjene penger på sin deltagelse, og at hun dermed er rett plassert blant lånerne.

Sammenlignes sparerne syn på burundisk ROSCA, med lånerne syn, så kommer interesseforskjellen tydelig frem. Lånerne føler at rentenivået er for høyt og dermed kunne tenke seg å spare i en burundisk ROSCA. det vil si alle foruten Nittaya. Sparerne sa samtlige at den burundiske versjonen var meningsløs siden de ikke hadde noen mulighet til å tjene penger på renter, og de oppsparte midlene i seg selv ikke var nok interessante til å delta under slike premisser. Vi ser at det er en relativt lik habitus blant deltagerne innen samme kategori for deltagelse, og at det er en forståelse i begge kategoriene av at personer med midler ikke vil delta, hvis de ikke har muligheten til å tjene på sin deltagelse.

4.3 Økonomien i en ROSCA

Det vi nå skal se på er hvor mye penger det virkelig er snakk om av vinst og tap for deltagere i en thailandsk ROSCA, med eksempler fra en ROSCA som spilte over 15 måneder, og ble avsluttet i januar 2012. Av informantene som deltok i denne undersøkelse var Rose, Goy og Nittaya deltagere i denne ROSCAen, Phen var også med, men som en av to banker for denne runden, og Khwan var med den første måneden, men ville ikke delta mer som følge av at hun følte det var lite samarbeid mellom de to bankene. Det vil bli spesifiser hvilke rene økonomiske implikasjoner denne deltagelsen hadde for disse deltagerne, og det vil også bli nevnt taktikker som vi finner, og da spesielt blant sparerne.

For å få et mer oversiktlig bilde over de økonomiske transaksjonene, og det endelige økonomiske resultatet, har utregningene for hver informant blitt plassert i Tabell 1.⁴⁰

Tabell 1. Økonomien i ROSCA

Tabellen gir en oversikt over økonomien i ROSCAen, og beskriver hvor mye av vinst og tap det er for de berørte partene.

Runde nr	Hvem tar ut?	Spart før uttak	Lån	Renter å betal pr mnd	Renter å betale fram til avslutning	Kumulativ innbetalt rente pr mnd	Vinst(+) / tap (-)
1	Bank1	0	42 000	0	0	0	0
2	A	3000	39 000	959	12467	0	
3	Goy	6000	36 000	1360	16320	959	-15 360
4	Nittaya	9000	33 000	1370	15070	2319	-12 571
5	D	12 000	30 000	1300	13000	3689	-11 700
6	B	15 000	27 000	1259	11331	4989	-6342
7	E	18 000	24 000	659	5272	6248	976
8	F	21 000	21 000	1359	9513	6907	-2606
9	Phen/ Bank2	24 000	18 000	720	4320	8266	3946
10	G	27 000	15 000	720	3600	8986	5386
11	C1	30 000	12 000	710	2840	9706	6866
12	Rose	33 000	9000	300	900	10 416	9516

⁴⁰ Se Tabell A1 for å se en anonymisert og oversatt kopi av dokumentet brukt av en av deltagerne ved denne ROSCAen.

13	H	36 000	6000	300	600	10716	10 116
14	I	39 000	3000	300	300	11016	10 716
15	C2	42 000	0	0	0	11316	11 316

Det er altså en relativt stor variasjon angående hvordan deltagerne kommer økonomisk sett ut av sin deltagelse. Hvis vi tar ytterpunktene blant informantene i denne ROSCAen, som er Rose og Goy, så ser vi at Rose tjente 9516 kroner på sin deltagelse, og Goy måtte betale 15 360 kroner på sin deltagelse, det er altså 24 876 kroner i forskjell mellom Rose og Goy, for en grunnpott på 42 000 kroner. Men som vi allerede har vært gjennom, så deltar for eksempel Rose og Goy etter forskjellige logikker. Uten å komme med spesifikke tall ser vi at Rose ikke er den personen som tjener mest på sin deltagelse, siden det er flere som tar ut penger etter henne, og vi ser også at person C, som spiller med to hender, får renter fra begge disse. Den som i utgangspunktet skulle tjent mest på å spille med en hånd er Phen. Siden Phen var bank, og i utgangspunktet skulle tatt ut siste pott uten å betale renter. Men siden Phen trengte penger, og tok ut pengene før, så tapte altså Phen penger i forhold til hva hun egentlig skulle gjort. Vi ser også at person nummer 11, altså den første av hendene til person C, er den siste reelle budrunden. De resterende rundene er avtalte, altså fra Rose og utover. Dette ser vi ved at alle de resterende budene har falt til minimumsbeløpet på 300 kroner, eller 10 prosent av spille summen. Her har vi altså møtt en ny terskel, en terskel som balanserer mellom ønsket av å tjene mest mulig penger og kalkulasjonen over at en kan miste pengene sine gjennom juks fra medspillere og eventuelt banken(e). Dette er en terskel som ikke er eksklusiv for denne ROSCA runden, men som gjelder de fleste. For eksempel så reflekterer Khwan over nettopp dette, når hun vurderer om hun skal ta ut pengene:

K: [j]Jeg bestemmer meg hver måned, skal jeg ta ut pengene nå, eller skal jeg vente og få mer rente? Og kanskje noen jukser, det er bedre å ta en hånd ut, og vente med den siste for å spare. Sånn er det hver mnd. (ler) fordi vi ikke vet hva som skjer. Det er noen som jeg ikke kjenner, men som Nittaya og C kjenner fra jobb. Derfra er det tre stykker som jeg ikke kjenner. Men C kommer med penger fra dem hver mnd, men jeg kjenner alle de andre som bor her, så vi jukser ikke hverandre.

Vi ser at Khwan hele tiden vurderer når hun vil ta ut pengene, samtidig som hun ønsker å tjene mest mulig penger. Hvor komfortabel hun er med å vente med å ta ut pengene henger i stor grad sammen med hennes kjennskap til de andre deltagernes rykte, og muligheten til å sanksjonere mot dem som hun spiller sammen med. Hvordan spillet fungerer med tanke på insentiver, indirekte resiprositet og lignede vil vi komme tilbake til i neste kapittel, men vi skulle bare komme innom det hele kort, for å illustrere at det er flere dimensjoner av

betraktninger man må ha med i forklaringer av hvorfor deltagerne, og da spesielt sparerne handler som de gjør.

Alle informantene kommer med like fortellinger her, om hvordan de er redde for at noen skal jukse, og at sjansen for juks henger sammen med antallet spilte runder. Dette blir blant annet argumentert for av informantene, ved at mange har betalt mye rente og at det ikke er sikkert at de greier å betale slike beløp over lengre tid, og at de som betaler mye rente begynner å bli lei av å betale slike summer hver måned, og lignende. Alle foruten Watcharee vil det si, som den eneste som rapporterer aldri å ha vært redd for juks.

Det er altså slike betraktninger man må ta med når vi ser at Rose tar ut pengene som person nummer 12, i stedet for å vente til siste slutt, i et håp om å få all renten, uten å betale rente selv. Det er ikke et ønske om å låne 9000 som gjør at Rose velger å ta ut pengene, men, heller «a feel for the game» som sier at det er lurt å sikre seg pengene før det er for sent. Hvis vi hadde hatt eksklusivt med selvmaksimerende individer å gjøre, og som spiller etter spillereglene, så har vi ville sett at fra runde 12, så ville disse aktørene ha fortsatt å forsøke å vente så lenge som mulig, med å ta ut pengene, for å tjene mest mulig. Da hadde vi også sett at de videre uttakene har måttet skje ved en uttrekning av hvem som skulle ta ut pengene hver måned, men det var altså ikke tilfellet her. Slik ROSCAen ble slutført her, ser vi både at budene har stoppet opp, og at det har skjedd en samordning av hvem som skal ta ut pengene til hvilken måned, mens det i starten var taktikker av å forsøke å presse opp budene:

K: [m]an må gjette selv hvor mye, eller vi undersøker med banken, ved å spørre. Og snakk med noen venninner; tror du hun betaler mye? Nei, hun er grådig, jeg tror ikke det. Vi kjenner hverandre, og vet økonomien til hverandre, for eksempel C, hun er grådigere enn meg, hun har to hender share som meg, hun vinner aldri, vil ikke gi mye rente og Phen, hun har ikke så mye penger, gir lite rente, ikke så mye. Vi lærer å kjenne hverandre. For eksempel når jeg skal ta ut penger, alle er redde og skriver veldig høy rente, fordi dem tror jeg har masse penger og skriver høy rente, så noen ganger skremmer vi bare dem som skal ta ut penger. Jeg skal ikke ta ut penger, og skriver bare et mindre beløp. Jeg bare sier til banken at jeg skal ta ut penger, og de andre sier; Khwan skal ta ut, vi må skrive høy rente(...)[v]i skremmer dem det er måten. Bankene og de med penger, må skremme de som trenger penger, for da skriver de høy rente.

Khwan beskriver her en taktikk som hun fører i ROSCAen, og denne taktikken blir støttet opp av Watcharee, som bekrefter å føre samme taktikk. Rose nevnte aldri noen taktikk for å presse opp renten, så det kan verken bekrefte, eller avkreftes hva hennes taktikk er, om noen. Det Khwan beskriver her er at deltagerne har en oppfatning av hvor mye de andre deltagerne har av penger, og hvor mye de er villig til å betale i rente. Khwan har selv et rykte for å ha penger, og for å kunne by høyt, på denne måten kan hun og de andre med penger si at de skal ta ut pengene, mens de egentlig skriver lav rente. Husker vi tilbake til for eksempel det

Goy skrev om å ha et behov for penger, og hvis hun trengte penger, så måtte hun gi en høy rente for å få dem. Det er altså slike behov for penger, denne taktikken vil utnytte ved at de presser opp rentene. Denne taktikken vil logisk sett bare virke et fåtall av ganger, siden de andre deltagerne vil lære å kjenne at for eksempel Khwan skriver lav rente i starten, og ikke en høy rente, hvis det da ikke er at Khwan kommer med reelle bud innimellom. Denne taktikken vil også kunne støtte oppfatningen av at det kan være et stigma å ha lite penger, siden det er normer som støtter selvsentrerte verdier i økonomiske transaksjoner med personer som har lite penger, mens når det kommer til normer sparerne imellom, så virker det å være en dialog, og et minimum av renter. Som vi for eksempel etter runde 11, i ROSCAen vi kommer med eksempler fra. Khwan nevner også de med penger, altså sparerne, som «vi» når hun beskriver taktikken av å presse opp rentene, dette støtter også opp under en vi-følelse blant sparerne. Denne taktikken dras også videre av Khwan:

K: [v]i samarbeider, og banken må være streng, jeg sier til banken, du må ikke si til noen, hva vi byr. Hun sier; stakkars B, hun trenger penger denne mnd. Stakkars Goy, og hun i byen, de trenger penger. Du må ikke tenke slik! Hvis noen ringer må du si; åh, det er mange personer som skal ta ut penger; Rose og Phen og ... banken må snakke slik at vi får høy rente. Vi bare skremmer dem, lurer dem.

Denne tendensen som hun påpeker at banken må være hard og ikke forteller til deltagerne hva andre deltagerne har tenkt å by, er motsatte tendens av hva hun forteller selv å ha som bank, men som en deltager har ikke noe å tjene på å følge fellessentrerte interesser. Ser man på dette sitatet alene virker det som det er tydelig manipulering av lånerne, og en sterk vektlegging av selvsentrerte verdier, men innenfor rammene for normerte handlinger, slik at en ikke selv møter sanksjoner. Det er sannsynlig at en tankegang som ligger i bunn, ble forsterket i intervjusituasjonen, gjennom gjentatte tema om maksimering og renter, og at informanten dermed trodde intervjueren forventet en nesten manisk økonomisk logikk. Ser vi på et tidligere sitat fra samme informant ser vi at denne teknikken av å manipulere frem høye bud, ikke er enerådende.

K: [D]et er mange som spør, hvis du ikke trenger penger, kan du da vente, slik at det blir mindre personer? Ok, jeg gjør det. Jeg skriver ikke rente denne måneden, for å hjelpe dem som trenger (...).

Teknikker av å forsøke å få lånerne til å betale mye rente er altså ikke enerådende, da dette sitatet beskriver hendelser med motsatt tendens. Også Nittaya forteller at hvis man ønsker å ta ut penger, så er det mulig å spørre de andre deltagerne om det er greit om hun tar ut pengene før dem, og at dette ikke pleier å være et problem. Men hvis vi samtidig ser at Nittaya er den personen som betaler nest mest rente den perioden vi har et eksempel i fra, så

er det trolig at dette ikke gjelder for henne. Eller at Nittaya, og Goy, som virkelig trenger penger, og som er blant de første som tar ut penger, vil sikre seg et uttak, ved å by en høy rente, selv om de har fått ned antallet personer som ønsker å ta ut penger. Rose beskriver også situasjoner som dette hvor deltagere som trenger penger kan snakke med de andre, og dermed få mindre konkurranse på rentene. Det vil si at det forventes at deltagere i enkelte tilfeller kan forsøke å presse opp rentene, men at dette ikke er den rådende praksisen i alle situasjoner, og ikke for alle aktører. Dette siden vi hører fra flertallet av informantene at de fleste er fleksible og kan gå med på å vente med selv å forsøke å få ut pengene. Vi blant annet fra Khwan sitt sitat lengre opp, om at banken ikke forholder seg så nøytral som hun skulle ønske og gir til tider ut informasjon om hvor mye andre har bydd, for at individer som trenger penger ikke skal by over egen evne. Dette støtter også oppfatningen av at praksisen i denne ROSCAen ikke er så klinisk som det Khwan gir inntrykk av, i alle fall ikke for alle aktørene. Dette er et veldig interessant tema, og trolig mer komplekst enn det som er skissert her, men det blir ikke brukt mer tid på dette, siden det er flere tema som skal presenteres.

4.4 Hvorfor ikke låne penger i en vanlig bank?

Vi har tidligere nevnt at selv om deltagerne har tilgang til fasiliteter som låner ut penger, er det ikke alle som oppfyller kriteriene en slik institusjon stiller (Bortei-Doku & Aryeetey 1995; Van den Brink & Chavas 1997; Geertz 1962), og at dette kan være grunnen til at slike private institusjonelle spareformer som en ROSCA eksisterer. Det er en slik grunn Goy oppgir som sin grunn for å delta i ROSCA:

G: [j]eg har lån i fra før, slik at det er lettere å få lån ifra share. Jeg har venner som kommer og spør om jeg har lyst til å være med i share, så sier jeg, Ok.

Goy sier altså at hun allerede har lån i en formell bank, og at det av en slik årsak ikke er lett for henne å låne mer penger, hvis hun skulle trenge et forbrukslån. Tidligere ble Goy spurt om hun trodde det var billigst å låne penger gjennom en formell bank, eller at det ville bli billigere å låne gjennom ROSCAen. Det ble en bekreftelse på at hun var klar over at det ville vært billigere å låne penger gjennom vanlig bank, som svar på dette. Men samtidig ser vi at Goy sier at det er lettere å få lån gjennom ROSCAen ved at venner av henne spør om hun ønsker å være med. Det kreves altså ikke mye tiltak fra en person som Goy å bli med i en ROSCA, når hennes sosiale nettverk gjør dette mulig. Det må påpekes at lånene Goy har fra formelle bankinstitusjoner er forholdsvis store lån som for eksempel hus og bil lån, og lettheten av å bli med i en ROSCA ville muligens gjøre at hun allikevel ville favorisere ROSCAen for forbrukslån. Dette er tilfellet for Nittaya:

N: [b]illigere i banken, men det er mye vanskeligere å gjøre. I share, så får man snakke thai, og ikke skrive under på noe.

I: så det blir mye mer jobb å låne penger i banken?

N: ja, man må betale skatt og ting og tang, det er vanskelig. Hvis man låner i share, så skriver man bare rente, og må ikke skrive kontrakt.

Nittaya ble her spurt om hva hun tror er billigst av å låne penger i en vanlig bank, og å låne penger gjennom ROSCA. Nittaya poengterer det samme som vi så fra Goy og sier at det er billigere å låne penger i vanlig bank, men at det er mye vanskeligere. Mye av stresset ved å låne penger fra vanlige norske banker blir attribuert til norskspråklige kunnskaper og at det hele tar tid. Vi ser også at Nittaya viser bekymring for skattene tilknyttet å låne penger gjennom en formell bank. Dette er også en bekymring Khwan viser til å bruke en vanlig bank, men da for å spare, siden hun også er bekymret for beskatning av penger som hun har i en vanlig bank. En av grunnene til at thailendere bruker private låneinstitusjoner, er altså beskatning gjennom bruk av formelle bankinstitusjoner, noe informantene ikke mener blir gjort i Thailand. Det virker derfor som en lite legitim beskatning for dem. Hvis vi igjen ser på Nittaya sin forklaring, så nevner hun altså ikke som grunn for å låne penger gjennom ROSCAen at hun har nådd terskelen av hva den formelle banken er villig til å låne bort til henne, slik som Goy. Dette er noe som imidlertid er allment kjent innen miljøet til informantene, foruten Watcharee som ikke er i nettverk med Nittaya. Her kommer vi tilbake til at Nittaya er motvillig til å snakke om ting, eller gi spesifikke detaljer angående egen økonomi, eller rettene sagt informasjon om at det står dårlig til med egen økonomi. Phen er mer åpen i sin indirekte kommentar, og kommer med litt personlig informasjon om egen evne til å låne penger i vanlig bank:

P: [J]a, det har vært billigere å låne penger i bank, ja. Men det er ikke alle som får låne penger i banken.

Phen sier altså det samme som alle de andre, om at det er billigere å låne penger i en formell bank, men i stedet for å si at det er vanskelig, som de andre sier hun ganske enkelt, at ikke alle får låne penger i en vanlig bank. Hun sier her noe som indirekte kan tolkes som at hun ikke får lån i en vanlig bank. Etter dette ble hun spurt om hvorfor hun personlig låner penger gjennom ROSCA i stedet for den formelle banken for å få bekreftet at det var seg selv hun omtalte i sted, Da svarer hun som de andre at det er lettere, og kommer dermed med et unnvikende, og et lite konkret svar. Som vi har vært innom flere ganger tidligere er det vanskelig for disse kvinnene å komme med konkrete eksempler som setter dem selv i et økonomisk sett dårlig lys. Dette blir stadig mer klart. En slik tolkning av at enkelte oppfatter

det som ubehagelig å snakke om at det står dårlig til med egen økonomi, og at de dermed har holdt tilbake informasjon blir støttet av konkrete eksempler fra Khwan:

K: [d]e som spiller nå, det er mange som har lånt penger i banken allerede og kan ikke låne mer. Derfor må de spille share, de får ikke låne i banken. For eksempel banken, hun har så mye lån, Nittaya, hun har så mye lån, får ikke låne mer i banken. og Goy, må låne for å få ekstra penger. .. (pause).. sånn som meg,(...) Jeg kan ikke låne over 100 000 fordi jeg tjener lite, vasker på «en butikk» tre timer per dag, og det gir 8000 etter skatt. Det er ikke så mye, så jeg kan ikke låne så mye penger i banken, av en sånn grunn får man ikke låne penger i banken.

Khwan forteller her at flere av deltagerne blant annet Nittaya og Goy, har nådd grensen for hva de får låne i den formelle banken, og at de derfor deltar i ROSCA, for å få tilgang til penger som de trenger omgående. Også Khwan selv har tatt opp så mye lån som hennes økonomi tillater, ved at hun har lånt penger til å bygge hus til sin mor i Thailand. Som vi har sett, så er ikke hennes økonomiske behov omgående, hun sparer dermed penger i ROSCAen og tar ut penger når hun føler hun har tjent tilstrekkelig penger på renter til at hun kan dra på ferie. Spillere som Goy, Nittaya og Phen som ikke har nok inntekt til det forbruket av penger som de har, og siden de ikke får låne mer i en formell bank, låner gjennom ROSCAen, og låner penger av bekjente.

4.5 Gruppepress: gjør som de andre!

Vi har til nå sett på økonomiske forklaringer som poengterer at deltagerne som låner penger gjennom ROSCA har tatt opp så mye lån som den formelle banken er komfortabel med å låne ut til disse personene, og at det derfor er vanskelig for disse kvinnene å få kreditert mer penger gjennom den kanalen. Vi har også sett at lånerne favoriserer ROSCAen fremfor en formell bank for forbrukslån opp til summen til hva en ROSCA kan levere, selv om dette betyr å betale en høyere rente gjennom ROSCAen. Slik er det både reguleringer på makronivå, og sosiale preferanser for å bruke ROSCAen.

Tenker vi litt annerledes enn vi har gjort til nå, så kan det tenkes at lånene som tas gjennom ROSCAen, egentlig ikke er nødvendige, men at en vanskeligere, og mer presset økonomi kommer av nettopp denne deltagelsen. En motivasjon for å delta i ROSCA kan da egentlig være hva kulturell evolusjonsteori kaller kopieringsatferd, eller «conformist transmission»⁴¹ (Henrich og Henrich 2007). Det denne tankerekken vil predikere, er ikke alene at lånerne må låne penger for å ta vare på familie og utgifter, men at å delta i en ROSCA synes å være en god strategi for å få penger, siden de ser at de fleste andre gjør det. Men som

⁴¹ «Conformist transmission» er Strategier av å handle som flertallet som strategi for å ta gode valg (Henrich og Henrich 2007)

det skal vise seg er denne strategien av å bedre egen økonomi, eller å få tilgang på kontanter, er ikke den beste for personer som i utgangspunktet ikke har tilstrekkelig med penger. Dette gjelder spesielt Nittaya og Goy blant informantene.

Det er i ROSCAen en fastsatt sum som må betales hver måned. Hvis denne summen er større enn det deltagerne egentlig har råd til å betale, vil dette kunne forklare hvorfor enkelte tar ut pengene tidlig og betaler en høy rente for dette. Dette som en alternativ forklarlig til at de tar ut pengene fordi de virkelig trenger penger til noe. Dette kunne også vært forklaringen for hvorfor lånerne har problemer med å si eksakt hva de hadde tenkt å bruke pengene på når de tar dem ut. Uten å si noe om motivasjonen for å ta ut penger, kan vi se at Nittaya og Goy har en presset økonomi og problemer med å betale månedsbeløpene, dette bekrefter Khwan i sin forklaring av hvorfor hun gikk fra å ha en plass i ROSCAen som bank, til å bli deltager. Khwan fortalte at en av grunnene til at hun ikke ville være bank lengre var at flere deltagere var sene med å betale hver måned, og da ble spesielt Goy og Nittaya nevnt. Banken må da kreditere penger til disse to, for at den som tar ut pengene skal få alle pengene sine. Det er også betalingsevnen til disse to som Rose oppgir som grunn for at hun ikke lengre deltar i samme ROSCA. Rose er fornærmet siden disse to i to påfølgende runder ROSCA har utsatt å gi banken sin del av potten, og siden Rose kjenner disse to godt, så ble dette antatt å være mellom dem, og ikke mellom Rose og banken. Ser man på hvor tidlig i rotasjonen, og hvor høy rente disse to betaler, så virker det svært plausibelt at den sene betalingen har med deres betalingsevne å gjøre, og ikke uforutsette utgifter. Dette virker spesielt trolig hvis vi ser på hva informantene fortalte at de ville bruke pengene på, eller problemet med å si eksakt hva de har tenkt å bruke pengene på. Ved den tredje låneren i utvalget, Phen ser vi ikke denne tendensen, men igjen så tyder hennes evne til å vente på et akseptabelt rentenivå før hun tar ut pengene, på at hun stiller økonomisk sterkere enn de andre lånerne.

For å kunne starte å si noe om kopieringsatferd, så må vi først starte med å se om deltagerne opplever at flertallet deltar i ROSCA. Samtlige av lånerne og Watcharee blant sparerne mener flertallet av thailendere deltar i ROSCA. Nittaya anslår at så mange som 80 prosent av thailendere deltar. De andre lånerne forsøker ikke å kvantifisere forholdet mellom de som deltar og ikke, men bekrefter at de mener at flertallet deltar. Watcharee har samme tendens som lånerne, og sier at hun ikke kjenner noen som ikke har deltatt på tidligere tidspunkt. De to siste sparerne har imidlertid motsatt oppfattelse av antallet som deltar og

mener begge at ca 20 prosent spiller, mens de resterende 80 prosentene ikke gjør det⁴². Ser vi fra Nittaya til Rose og Khwan, så er forholdet snudd på hodet, men dette er altså en subjektiv forståelse, og alle har ikke det eksakt samme nettverket, men vi kan altså ikke se bort fra at lånerne forsøker å alminneliggjøre sin deltagelse. Men hvis dette er deres reelle oppfatning, så er dette en indikator på at deltagelsen er en strategi av kopieringsatferd.

For å få et bilde av hvem som ikke deltar, ble det også spurt om dette. Alle deltagerne svarte i stor grad det sammen, Nittaya sitt svar er et bra sammendrag av dette:

N: [j]eg kjenner flere som ikke spiller fordi de ikke har råd. Det er også flere som har nok penger slik at dem ikke trenger å være med. Det er også dem som ikke vil være med fordi de er redde for å bli jukset, de stoler ikke helt på systemet.

Slik Nittaya ser det, så er det ikke noen spesielle karakteristikk av mennesker som ikke deltar i ROSCA, det er både dem, som ikke har nok penger til å delta, dem som har nok penger og dermed ikke trenger å delta, og dem som ikke stoler på systemet. Khwan sier det samme, men utelater dem med tilstrekkelig med penger som grunn for å ikke delta, dette henger trolig i stor grad sammen med at hun snakker mye om penger, og under intervjuet gir hun spesifikk informasjon om hvor mye hun tjener på både skattet og svart arbeid. Hun ønsket altså å gi et inntrykk av at hun har mye penger, og å si at de med mye penger ikke deltar, ville skadet bildet hun skaper av seg selv. Goy velger å utdype at de med tilstrekkelig med penger ikke deltar, og viste misnøye når hun ble spurt om personer med veldig lite penger ikke har vansker med å bli med, men hun bekreftet dette. Phen svarte bare at det kunne være så mye, det ble spurt om det kunne være at de hadde mye penger og dermed ikke trengte å være med, at noen kanskje ikke hadde nok penger og ikke kunne være med, og at noe kanskje var redde for å miste pengene siden. Dette varte hun bare «mhm» på, så det kunne altså være så mangt. Og Rose forteller ganske enkelt at dem bare ikke vil. Det man kan trekke ut av dette er at det ikke er lett å klassifisere hvem som ikke er medlem. Ideen bak disse spørsmålene var å se om kanskje personer deltagerne så opp til deltar i slike ROSCA, og at det kunne vært et innslag av prestisje bias (Henrich og Henrich 2007), altså at man imiterer personer som har suksess, men dette kunne altså ikke påvises. Det vi imidlertid kan si er at alle lånerne oppgir at flertallet deltar i ROSCA, og dermed er det trolig at deres deltagelse også blir påvirket av ideen av at flertallet gjør det, og at det dermed er en omforent og god strategi for å skaffe tilveie penger.

⁴² Det er for disse kvinnene blitt en vane å snakke om prosenter, men man burde ikke legge alt for mye i de tallene som blir oppgitt, men man får en idé av forholdet.

4.6 Sosialt insentiv for deltagelse.

Utsagn fra flere deltagere under intervjuet indikerer at elementer av ROSCA-institusjonen, eller nærmere sagt det sosiale elementet av institusjonen også kan være et insentiv for å delta i ROSCA. Det sosiale elementet det her er snakk om er den kontakten deltagerne får med hverandre under uttrekning av hvem som skal få ut månedens pott. Som nevnt er det møte hjemme hos banken en fastsatt dato hver måned, hvor det blir servert mat og drikke. Khwan har også vært bank, og siden banken holder dette møtet så beskriver hun deler av møtet fra sitt eget perspektiv:

K: [j]a, det er mange som kommer hjem til henne, lage mat sammen. Noen ganger kjøper man mat og tar med. Og andre ganger er det banken som spanderer. Rydde og.. jeg vil ikke, Jeg har jo barn, vil ikke ha mange personer som kommer, det er noen som drikker den dagen også. Hvis det skjer på en vanlig dag, så har jeg så mye å gjøre. Det er så mye å gjøre som bank, derfor sluttet jeg. Men banken og Phen, dem har ikke barn og har derfor god tid. Dem er ensom og vil ha selskap

Møtet blir nesten beskrevet som en fest, der det er mat og drikke. Maten blir tilberedt av deltagerne sammen. Enkelte ganger kjøper banken ingrediensene, andre ganger kjøper deltagere det. Det er altså for dem som velger å delta på møtet en sosial begivenhet, og ikke bare en uttrekning for hvem som vil ta ut penger. Viktigheten av den sosiale sfæren av ROSCA blir poengtert av Nittaya og Phen også, som beskriver uttrekningen som et møte mellom venninner, og Phen bekrefter Khwan sin påstand om at hun liker de sosiale fordelene av å være bank og dermed ha et antall venninner som kommer på besøk hver månedlige trekning. Goy bekrefter også at de er venninner som spiller sammen, men at hun ikke har anledning til å komme på alle møtene, siden hun bor et godt stykke unna. Watcharee rapporterer å delta på møter før hun selv har tatt ut penger, men uten den sosial motivasjonen som vi hører fra de andre deltagerne. Watcharee poengterer at grunnen for hennes egen deltagelse var for å skremme opp de andre deltagerne, slik at de skulle gi mer i rente. Her ser vi en fellesnevner mellom Khwan og Watcharee, ved at begge bruker slike møter som en strategi for å få opp rentenivået, men mens Khwan rapporterer å kjenne de fleste av deltagerne, så forteller Watcharee at hun bare kjente personen hun delte sparebeløpet med, og den tidligere banken. Watcharee sin deltagelse tar altså mer av en business vending i forhold til det de andre deltagerne som rapporterer å spille sammen med venninner. Rose har tidligere spilt sammen med Nittaya, Goy, Khwan og Phen, men valgte som nevnt å forlate denne ROSCA, da det var problemer med å få Goy og Nittaya til å betale til rett tid. Nå spiller Rose sammen med en gruppe der hun har et lett bekjentskap til 5-6 av deltagerne, og der hun heller ikke kjenner banken godt. Rose rapporterer å verken delta på slike møter i den tidligere ROSCAen hun var deltager i, eller i ROSCAen som hun nå er deltager av, men heller gi

beskjed til banken om hun er interessert i å ta ut penger. Utover dette har hun kontakt med banken for å høre hvem som har tatt ut penger, og til hvilken rente. Rose fører altså også en mer business orientert stil, der hennes motivasjoner er å nå det endelige målet av å tjene penger på renter, uten tanker for det sosiale samspillet. Samtidig som hennes deltagelse virker for å være motivert av å tjene på sin deltagelse, så oppgir ikke Rose å forsøke å gi ut falske inntrykk av å skulle ta ut penger for å presse opp rentene.

Som vi ser kan sosial interaksjon være en variabel som for enkelte kan være avgjørende for å velge å delta, eller å la være å delta, og kanskje virke for at deltagerne vil favorisere en ROSCA fremfor en annen. For Goy og Nittaya, hvis vi tar dem som eksempel, kan det bety at de velger å være med i den ROSCAen som de deltar i, selv om månedsbeløpet for sparing, egentlig er høyere enn de har råd til, fordi brorparten av deltagerne er venner av dem. Igjen så blir det ikke sagt at disse to ikke trenger penger, men at å delta i ROSCA, og at valget av ROSCA, kan ha en sammenheng den sosiale interaksjonen som er i hver ROSCA.

5.0 Hvilken betydning har den thailandske kulturen, og ROSCA-institusjonens oppbygning for hvorfor thailandske kvinner organiserer ROSCA i Norge?

Dette kapitlet tar for seg hvilke elementer av institusjonen ROSCA, og den thailandske kulturen, som gjør deltagelsen til et godt alternativ for produksjonen av godet de søker, enten de søker tilgang på økonomisk kapital, gruppesamhold, eller som en strategi av å gjøre som de andre, når deltagerne da setter seg i en situasjon av et sosialt dilemma.

Som vi har vært innom i teoridelen, så er det to problemer man må møte i samarbeid med andre på et sosialt felt. Det er først å identifisere hvem man skal samarbeide med, og når man har identifisert hvem man skal samarbeide med, så må ulike mekanismer for å sikre lojaliteten til gruppen vurderes og implementeres (Henrich og Henrich 2007). Vi skal først studere hvordan koordineringen av hvem som skal være deltager i en thailandsk ROSCA skjer, og hvilke betraktninger både deltagere, og banken(er) må gjøre.

5.1 Hvem får være med som deltager i ROSCA?

Som Hechter(1987) poengterte, så inngår et individ i en gruppe for en sikker produksjonen av goder, og videre deltagelse er avhengig av at produksjonen av dette godet foregår på en pålitelig måte. Et eksempel på hva som skjer når produksjonen ikke skjer på en tillitsvekkende måte, ser vi ved Watcharee. Etter hun ble jukset av banken har hun ikke lengre

tillit til systemet, og vil følgelig ikke delta mer, selv om dette fører til at hun ikke lengre kunne reise så ofte som hun tidligere hadde gjort til Thailand. Selv ikke etter det kom en ny bank hun kunne spille sammen med, og som hadde vist gjennom gjentatte runder at hun er pålitelig, er dette nok til å gjenskape Watcharee sin tillit til ROSCAen. Tillit er altså essensielt for en institusjon som ROSCA, som i ytterste konsekvens er til for en sikker forvaltning av de samlede ressursene til deltagerne, slik at deltagerne enten kan få kreditert, eller spart penger etter behov. Påliteligheten til denne institusjonens produksjon er altså basert på hver enkelt deltagers, og banken(e)s pålitelighet, og økonomiske situasjon. Vi har allerede hørt fra blant andre Goy, at det er deltagerer som har så dårlig råd at de blir ekskludert fra å delta i ROSCA, og vi har også hørt fra Khwan, at det også er en del potensielle spillere som er ekskludert siden de går på skole, og dermed ikke har en tilstrekkelig inntekt. Andre som automatisk er ekskludert fra å delta er personer som tidligere har jukset, som for eksempel banken, i den siste runden ROSCA som Watcharee spilte. Personer må selvsagt også ha den nødvendige sosiale, og kulturelle kapitalen for å delta. Den sosiale kapitalen er nødvendig siden en må ha et innpass i et nettverk som gjør deltagelse i en ROSCA mulig. Kulturell kapital er nødvendig for å kjenne til spillereglene og hva en kan og ikke kan gjøre. Synlige indikatorer på personer som har de rette normene, eller med andre ord, den rette habitus og kapital, blir blant annet for thailendere, de eksklusive fysiske kjennetegnende på en thailender som skiller dem fra andre etnisk grupper, og ikke minst språket. At slike utvelgelses blir gjort blir fort tydelig når en ser på den etniske sammensetningen blant deltagerne i en slik ROSCA. Den etniske homogeniteten ble påvist ved at informantene ble spurt om det er greit at andre enn thailendere deltar i en ROSCA, og dette ble avkreftet. Som vi har vært innom før, så har altså flere av informantene sosiale bekjentskaper som ikke er thailendere, men disse blir altså ikke vurderte som kandidater. At utvelgelse av mulige samarbeidspartnere skjer på bakgrunn av synlige indikatorer for at de deler samme normer blir støttet av tidligere forskning (MacElreath et al. 2003; Henrich og Henrich 2007). De samme forskerne mener også dette indikerer internaliserte preferanser for å samhandle med personer som er lik en selv, altså ikke bare i situasjoner av sosiale dilemma, som i en ROSCA, men også i dagligdags samhandlinger.

En ROSCA gruppe skal som nevnt begrenses til 12-16 hender (det faktiske tallet deltagerer er trolig lavere, siden deltagerer ofte spiller med flere hender), så det gjelder å velge ut personer med de rette karakteristiske trekkene. Vi har allerede vært gjennom flere uønskede karakteristikk i dette kapitlet, som i stor grad går på sikkerheten av produksjonen av godet.

Men vi finner også at det er ønskede karakteristikk som går på mengden av produsert økonomisk kapital, og dette snakket Khwan litt om:

K: [j]a, det er slik. Nittaya og Goy er veldig populære, de tar alltid ut pengene i begynnelsen, som den andre, tredje.. hver gang og jeg og C har konkurranse om hvem som skal ha mye. Vi sier slik til hverandre:, du og jeg C vi har masse penger.

Det Khwan forteller er at Nittaya og Goy er populære deltagere, siden de, av flere mulige årsaker, byr en høy rente for å få ut pengene, mens personer som C, Khwan og Rose forsøker å vente lenge med å få ut penger, og tjener dermed mer, hvis de andre deltagerne har betalt en høy rente for å ta ut penger. Det kommer frem av dette at de som velger ut deltagere, kan velge ut enkelte deltagere fordi de tidligere har gitt høy rente, mens andre blir valgt ut for deres betalingssevne. Personer som i utgangspunktet har tilstrekkelig økonomisk kapital til å klare de økonomiske utgiftene ROSCAen medbringer med en god margin, er nok også en ønsket karakteristikk, ved enkelte. Dette siden banken må garantere for dem som deltar, og store mengder personer som ønsker å låne, er en større risiko for banken, siden det ikke bare er et spørsmål om integritet ved deltagerne, men også den faktiske evnen til å klare å betale. Det er derfor trolig at både banken og deltagerne opplever det hele som sikrere hvis en del av populasjonen i gruppen er kjent for å ha penger.

Som vi ser fra Khwan sin egen Rapportering, og bemerkninger fra andre informanter, så blir Khwan regnet som en sikker betaler. Når Khwan hørte at Rose ikke lengre ville delta i denne ROSCAen, som sanksjon mot at Nittaya og Goy stadig utsetter å gi henne penger, så revurderte også Khwan sin deltagelse. Men da fikk hun en reaksjon fra banken, som ble sint fordi hun hadde sakt at hun ville delta. Det er to ting som kommer godt frem ut fra denne situasjonen, nemlig at banken ikke ville miste to av dem som har vist gjennom gjentatte runder at de er sikre betalere, og at det dermed er ønskelig å ha deltagere med denne karakteristikken. Reaksjonen fra banken kunne blitt forklart ved at hun hadde problemer med å finne deltagere, men det er altså ikke tilfellet for denne ROSCAen, som har flere deltagere enn det normerte antallet på 12 personer/hender. Det andre som kommer frem er at det også er en viss smitteeffekt, om enn ikke synlig i alle tilfeller, der personer går sammen i sanksjoner mot dem som bryter normer for aksepterte handlinger⁴³. Banken aksepterte dermed Rose sin grunn for ikke å ønske å delta i neste runde, men mente ikke at dette var en legitim grunn for Khwan. Vi ser med dette at indirekte resiprositet også har en medvirkning for hvem som blir oppfattet som gode deltagere og ikke.

⁴³ Dette blir ikke sett på nærmere nå, men vi vil komme tilbake til dette lengre ned i kapitlet.

Når det kommer til deltageres rykte er det to sfærer som virker spesielt betydningsfulle. Det er deltageres betalingssevne, altså om de har jobb, og om deres inntekt estimeres til å være tilstrekkelig for å kunne håndtere utgiftene deltageren i ROSCA vil medbringe. Det andre er om deltageren har et rykte for å være troverdig. Når det kommer til antagelser angående deltageres økonomi og betalingssevne, så ser vi at det har kommet opp flere ganger gjennom oppgaven at deltagerne i ROSCA gjør en vurdering av andres økonomi, når de selv vurderer hvilke handling som er best. Rykte angående ens troverdighet kommer ikke opp ofte. Dette har trolig en sammenheng med at det er implisitt at personer som jukser er ekskluderte, mens personers økonomiske situasjon er en subjektiv vurderingssak for alle berørte parter. Denne vurderingen av hvem som kan være med i ROSCA, blir summert slik av Phen:

P: [f]ordi nå når jeg bor i Norge, så kan jeg stole på alle som kommer fra Thailand. Alle som bor i Norge har bedre råd enn de som bor i Thailand, og jeg tenker at de greier å betale.

Phen sier altså at hun kan stole på dem som kommer fra Thailand, nå som hun bor i Norge. Hun kunne altså ikke det når hun bodde i Thailand, og dette attribuerer hun til at personene har bedre råd enn de som bor i Thailand, altså at hun tror juks kommer av manglende evne til å leve opp til sine økonomiske forpliktelser, ikke som følge av selvmaksimerende strategier. Senere i intervjuet, så kommer det imidlertid frem at når hun er bank, så velger hun ut personer som hun kjenner, og dermed har forventninger til deres betalingssevne, og i tillegg, så har hun deltageres tidligere handlinger som referanse for hvordan hun tror de vil handle. Phen fortalte videre at hun velger ut deltagere blant dem hun stoler mest på. Når hun i sitatet over sier at hun stoler på alle thaidamer som bor i Norge, så har det en sammenheng med at hun omtaler gruppen hun samarbeider med, ikke hele populasjonen i Norge. Dette blir klart siden Phen rapporterer å ha takket nei til å være med i en ROSCA, siden banken i den ROSCAen hadde et frynsete rykte. Så det er altså en godkjennelsesprosess både deltagerne og banker må gjennom før banker velger ut hvem de vil ha med, og der deltagere vurderer integriteten til banken(e).

Hvor viktig det imidlertid er å inneha slik informasjon om sine medspillere varierer imidlertid sterkt mellom informantene. Khwan viste frem et dokument tilsvarende det vist i Tabell A1, bare at der er gjeldende for runden som utspiller seg nå. Der gikk hun gjennom hvem hun kjente, og fortalte hvordan hun ringer til banken og får informasjon om dem hun ikke kjenner, hvor de jobber og hvor mye de jobber og lignende. Khwan kunne ramse opp hvor mye inntekt både svart og skattet som de andre deltagerne som hun kjenner har. Khwan

gjør altså relativt dype refleksjoner i forhold til de andre deltagerne, og bruker tid på å sette seg inn i hver deltagers situasjon før hun tar et endelig valg. Det kommer også frem at Khwan krever en bekreftelse fra banken om garantier for deltagerne før hun velger å bli med. Dette er noe som blir oppfattet som implisitt fra de andre informantene, og i tillegg vil Khwan vite hvordan banken har tenkt å dekke disse utgiftene i tilfelle det blir juks blant deltagerne. Vi har tidligere nevnt at Khwan valgte å avslutte sitt medlemskap i 2011 ROSCAen, Dette gjorde hun fordi det ble tydelig at de to bankene som styrte denne ROSCAen sammen, ikke samarbeidet godt nok, og Khwan hadde dermed ikke tiltro til systemet. Vi skal heller ikke se bort fra at et visst element av sanksjonering av det hun oppfattet som normbryting fra bankenes side. Det kommer uansett frem at Khwan føler sterkere for å følge normene i ROSCAen enn de andre deltagerne, siden hun utøver altruistisk sanksjonering av bankene, og dermed risikerer en nedadgående sosial anerkjennelse for sitt brudd med ROSCAen. Dette er også en tendens vi har hørt tidligere fra Khwan, når hun vurderte å ikke delta i 2012 ROSCAen etter at Rose hadde problemer med å få betaling til rett tid i ROSCAen som utspilte seg i 2010 og 2011. Altså benytter Khwan seg av en provokable strategi, for sanksjonering av normbrytere, og på en slik måte forsterker hun troen på at det å følge normene er essensielt for å unngå sanksjoner. Har flertallet av deltakerne handlet slik, vil man også se en mer rigid følging av normene, men i motsatte tilfelle vil man se at normer begynner å korrodere og mister sin effekt, hvis mange aktører velger å ikke følge normene (Henrich og Henrich 2007).

De resterende deltagerne Rose, Watcharee, Nittaya og Goy setter sin lit til systemet, og viser ikke med sine kommentarer at de legger vekt på hvem de andre deltagerne er. Foruten at Rose valgte å bytte ROSCA so følge av unormerte handlinger. Rose spiller nå sammen med en gruppe der hun bare har et lett bekjentskap til banken, og hun vet hvem fem - seks av de andre deltagerne er, men uten å kjenne dem personlig. Dette tydeliggjør ytterligere hvor mye hun stoler på systemet, i forhold til for eksempel Khwan, Goy Nittaya, som i stor grad spiller sammen med venninner. Husker vi tilbake til forklaringer rundt Watcharee sin deltagelse, så ser vi at den ligner veldig på den Rose er i nå, ved kun en lett bekjentskap til de andre i ROSCAen, og det endte som sagt ikke god. Vi ser her at Rose benytter en sjenerøs strategi innledningsvis også i den nye gruppen, altså at hun stoler på integriteten til de andre i gruppen til hun eventuelt blir vist at tilliten er malplassert.

Det er tidligere i denne oppgave blitt teoretisert på bakgrunn av Henrich og Henrich (2007) sin undersøkelse av chaldeanere, at «merkelapper» som kommer fra et individs

handlinger, enten de er positive, eller negative, følger umiddelbare familiemedlemmer. Det vil si at hvis for eksempel moren har stjålet, eller vist dårlig betalings evne, så vil denne «merkelappen» også henge på for eksempel datteren. Dette ble innledningsvis antatt kunne være et element også for thailendere, og at dette også kunne være et element som ble tatt med i betraktning av utvelgelsen av deltagerer for banker. Og også en vurdering deltagerer gjør av troverdigheten til meddeltagerer og kanskje også av banken. Funnet var at dette varierte relativt mye fra deltager til deltager. Khwan er den eneste som slår fast at en slik overføring fra et familiemedlem til et annet er fullt mulig. Nittaya er mer reservert i sitt svar, og stiller seg i en mellom posisjon og forteller at det er 50/50, altså at halvparten vil dømme en datter ut fra hennes mors handlinger, mens den andre halvparten, ikke vil gjøre det. Rose og Goy mener at en må bedømme hver person ut i fra aktørens egne handlinger, og ikke på bakgrunn av hva slektninger har gjort. I ettertid av intervjuet ble det klart for Intervjuer, at moren til Nittayas svigersønn er banken som svindlet Watcharee for 11 000, så det ble derfor klart hvorfor hun svarte generelt på dette, men samtidig som vi ikke får hennes standpunkt på dette, så kommer det frem at det er forskjellige syn på dette, noe som vi ser mellom informantene. Både Watcharee og Phen er enige om at de i utgangspunktet er skeptiske til personer som har et familiemedlem som har gjort noe galt, men at personens egenhet kan erstatte dette inntrykket. Altså er dette et inntrykk som kan svekke personen, hvis de ikke har subjektiv erfaring med den gitte personen.

Det er altså vanskelig å bekrefte eller å avkrefte at et inntrykk av en aktør blir overført til nær slekt, eller hvor stor effekt en slik overførbarhet har, men flertallet av informantene føler at personens egenskap i seg selv teller sterkere enn «merkelapper» overført fra slektninger, men samtidig har det en viss effekt, hvis man ikke kjenner personen personlig. Men som alle informantene poengterer, så er det opp til banken om hun vil ha denne personen med, eller hvis hun ikke kjenner personen, at en av de andre deltagerne som banken kjenner, og stoler på, garanterer for denne personen. Vi får bare konkludere med at det kan ha en effekt, men at det hele er nokså situasjonsbestemt, siden det ikke er en enhetlig, og omforent norm for hva en skal gjøre i en slik situasjon.

5.2 Mekanismer for å sikre konformitet ved institusjonen.

Først skal vi se på hvordan selve institusjonens oppbygning virker for å sikre at deltagerne handler normert, og dermed bidrar til å forhindre at deltagere benytter seg av et «nash equilibrium»,⁴⁴ for kortsiktig gevinst.

Vi har allerede vært innom flere elementer av institusjonen som hjelper å sikre konformitet i gruppen, og det som kanskje er det viktigste er at hvert enkelt medlem må gjennom en godkjennelsesprosess, det er ikke klart hvor rigorøs denne utvelgelsen er, men vi har sett at den går begge veier. For eksempel, så har vi sett at Rose ikke ville delta i den samme gruppen som Nittaya og Goy, og at Khwan vurderte å ikke fornye sitt medlemskap av samme grunn. Khwan har fortalt at neste gang hun er bank, så er Nittaya og Goy ekskluderte selv om de er to av dem som gir den høyeste renten, og dermed gir stor avkastning for sparerne, og dette er på grunn av at de ikke forholder seg til tidsfrister. Vi har også hørt deltagere har valgt å ikke delta i grupper siden de har hørt om andres negative erfaringer med personene som er bank. Det viser at indirekte og direkte resiprositet er viktige elementer for utvelgelsen, og en mekanisme for å få deltagere til å etterstrebe å handle normert. Dette er spesielt viktig for thailendere, siden vi har sett at det er en tett populasjon sosialt sett, så avvikende tendenser i ROSCA, har ikke bare med videre deltagelse å gjøre, men også sosial interaksjon utenfor institusjonen.

Elementet som gjør utvelgelse av deltagere til ROSCAen effektiv er at alle deltagerne er garanterte for. Altså at andre har ansvaret for å ta over en deltagers økonomiske forpliktelser dersom deltageren ikke tar hånd om det selv. Banken velger ut deltagere, som den er komfortabel med, og garanterer for disse. Har deltagere venner, som de vil ha inkludert i gruppen, så må selvsagt personen godtas av banken, men de som bringer personene inn i gruppen garanterer selv for disse. Men som vi har vært gjennom tidligere, så vil en økning i antallet deltagere i en gruppe føre til to problemer, det første er at gruppestørrelsen og dens evne for å vedlikeholde samarbeid med resiprositet, gå ned når gruppestørrelsen øker, og det andre er at med en økning i antallet deltagere i en gruppe, er også sannsynligheten for at en har all nødvendig informasjon om et individ mindre (Henrich og Henrich 2007). Hvis vi kommer med eksempel fra ROSCAen som hoveddelen av informantene i denne oppgaven er deltager av, så garanterer banken for 10 stykker, mens C garanterer for tre venninner som hun jobber sammen med. Altså tar banken over betalingen hvis en av de ti deltagerne banken

⁴⁴ Man er i et «Nash equilibrium» når en person i en gruppe tar det beste valget han/hun kan ta, når de andres beste valg er tatt med i betraktning (Ostrom 1998).

garanterer for ikke handler normativt, inkludert C, og C tar over ansvaret hvis en av de tre hun garanterer for ikke handler normativt.

Ved at de har et system med en eller flere banker, og kanskje også deltagere som garanterer for de som deltar, så går man fra å være et (n) person dilemma til å være en dyade, eller en serie av dyader, som i praksis vil si et det er en rekke aktører som fanger opp kostnadene av eventuelle avhoppere, og dermed gir en ekstra beskyttelse for at ikke hele systemet faller sammen. Det vil selvfølgelig si, med mindre banken er den som jukser. For da er det ingen rutiner som kan redde investeringene deltagerne som ennå ikke har tatt ut pengene har gjort. Det må påpekes at graden av hvem og hvor mange som garanterer kan være spesifikk for en gitt ROSCA, men normen er at i alle fall banken garanterer for deltagerne. For denne ROSCAen kan vi i alle fall slå fast at svakheten av å ha all den nødvendige informasjonen om hver enkelt deltager, blir lettet av at det er flere som tar på seg ansvaret av å kvalitetssikre deltagere. Det er også slik ROSCAens struktur lar direkte og indirekte resiprositet være effektive insentiver for å handle normert i stedet for å benytte selvsentrerte strategier av å ta pengene og ikke gi tilbake, ved at man forholder seg til personen som har garantert for en, og ikke til hele gruppen. Slik oppfatter for eksempel Nittaya at det er greit å delta i en ROSCA sammen med en person som har jukset før, siden banken garanterer. Bankens garantier teller for Nittaya tyngre enn deltageres tidligere handlinger. Det er imidlertid ikke de andre enige i og forteller at de ikke har villet deltatt under slike omstendigheter. Det er imidlertid vanskelig å fastslå om de andre deltagernes motvilje er en følge av at de ikke stoler på at banken faktisk vil ta over denne deltagerens økonomiske forpliktelser, eller om det skyldes sanksjonering av en person som ikke har handlet normativt tidligere. Det kom opp fra samtlige deltagere utallige ganger hvordan man må stole på banken, så det er nærliggende å anta at motivasjonen er for å sanksjonere. Under normale omstendigheter, rapporterer samtlige deltagere om deres villighet til å delta, selv om de ikke kjenner en person personlig, siden banken garanterer for den.

Som vi ser, så er det institusjonelle elementer av ROSCAen som gjør samhandling i sosiale dilemma mer pålitelig, men mye kommer tilbake til personene og påliteligheten til hvert enkelt individ som deltar.

5.3 Kulturen og individene

Vi har sett at deltagerne stoler på at banken vil plukke ut troverdige deltagere, at de andre deltagerne vil handle konformt og at banken i tilfelle et enkeltindivid svikter, vil bringe

gruppen i økonomisk balanse, slik at de resterende deltagerne ikke vil lide et økonomisk tap. Måten man skaper troen på at det er bedre å følge fellessentrerte verdier, heller enn verdier som gir en kortsiktig gevinst, er i følge Olson (1965) gjennom å tilby materielle og/eller sosiale lokkemidler til deltagere i en gruppe. Å være med i en gruppe som ROSCA innebærer at en må handle konformt etter normene i gruppen, og at en oppfattes for å være et bidrag til gruppen. For eksempel vil en bank som har vist gjennom gjentatte runder at den er troverdig ha lettere for å få deltagere til å slutte seg til sin gruppe, enn en bank som ikke har opparbeidet seg et rykte for å være troverdig, og det samme gjelder deltagerne. At en person må opparbeide et rykte gjennom sine handlinger over tid er i følge Keohane (1984) et lokkemiddel for at personer vil handle normativt. Altså ved at for eksempel en deltager i en ROSCA betaler det som er pålagt, og til den fastsatte tiden, vil individet opparbeide seg et rykte for å handle normert, og at man derfor kan stole på at han/hun er en betinget samarbeider. Husker vi tilbake til Khwan, så har vi hørt at hun tidligere har vært bank, og at dette medbrakte mye ekstra arbeid for henne i forhold til å være deltager, men som en bank, som har hatt en vellykket ROSCA, der ingen ting gikk galt, og ved at de andre deltagerne vet at hun har kreditert penger til andre deltagere som ikke hadde mulighet til å betale i tide, har Khwan etter å hatt ekstra kostnader over en ROSCAperiode opparbeidet seg et rykte for å være en pålitelig person. Andre eksempler er Nittaya og Goy, de har opparbeidet seg et rykte for å være pålitelige deltagere gjennom gjentatte runder, men har fått et negativt rykte for ikke å betale innen den normerte tiden. Konsekvenser som kom fra dette for Goy og Nittaya, er som nevnt direkte resiprositet fra Rose, og ved at rykter angående deres handlinger sprer seg. vi ser også et utfall av den indirekte resiprositet ved at Khwan vurderte å ikke fornye sitt medlemskap til gruppen etter å ha hørt hva Goy og Nittaya gjorde, og videre vet vi at Khwan forteller at de to ikke blir inkludert i gruppen hvis hun skal være bank igjen, siden det da er hun som bestemmer.

Effektiviteten av indirekte resiprositet er i følge Henrich og Henrich (2007) avhengig av 1) størrelsen på gruppen. 2) den sosiale tettheten og hyppigheten av interaksjonen blant individene i populasjonene. 3) og sist må det være rutiner for å straffe dem som setter ut falske rykter.

Hvis vi først ser på den sosiale tettheten og hyppigheten av interaksjonen mellom individene i institusjonen, så har vi tidligere sett på informantenes sosiale nettverk, og funnet at de i stor grad er sammen med andre thailendere. Vi har også sett at organiseringen rundt uttrekning av hvem som skal ta ut månedens pott i ROSCA, også er et møtested for dem som

er med i gruppen, og som ønsker å delta. Så vi ser at thailendere kretser rundt hverandre. Vi kan dermed si at hyppigheten av interaksjon mellom individene i populasjonen er relativt høy, men når det kommer til den sosiale tettheten, så er det grunner for å tro at den ikke er veldig høy hvis vi tenker på en etnisk bostedstetthet. Hvis en ser på thailendernes innvandringsgrunnlag, som i hovedsak er familieetablering med en mann med majoritetsbakgrunn som ankerperson (Daugstad 2006), og sammenligner dem med andre innvandringsgrupper som har lignende innvandringskarakteristikker, som for eksempel kvinner fra Filippinene, så fant Blom (2002) en langt lavere d-indeks⁴⁵ for slike grupper enn mer tradisjonelle innvandringsgrupper. Så det er med en relativt stor sikkerhet vi kan si at vi ikke vil finne en veldig stor etnisk tetthet når det kommer til bosted. Men til gjengjeld har vi sett at det er en hyppig kontakt mellom individene og at sosial interaksjon i stor grad skjer innen den etniske gruppen. Dette er en forholdsvis streng kultur når det kommer til både direkte og indirekte resiprositet, og aktørens rykte for øvrig. Men vi vil se at slik informasjon ikke alltid er til å stole på.

Khwan indikerer at mye av samtaletemaene for thailendere er å snakke om forhold rundt andre thailendere:

K: det er mange som snakker drit om banken. Hun har ikke penger, hun har aldri mye penger for hånd, hvis noen jukser, så har hun ikke penger å betale. Men jeg kjenner henne godt, og hennes mann har mye land og tjener mye penger. Hvis hun har problemer, så må hun spørre han, og hun tjener det samme som meg, jobber svart og vasker på «en plass», vi tjener det samme, så det er ikke noe problem. Men de som ikke tjener like bra som henne, ser ned på henne og snakker drit om henne. Hvordan kan man stole på henne «blablabla».. thaidamer...

Khwan kommer med flere interessante kommentarer her. For det første ser vi at thaidamer kjenner til og diskuterer den økonomiske situasjonen til andre, og at selv om denne banken har vist gjentatte ganger at hun er troverdig, så er det enkelte som trekker hennes egenskaper som bank i tvil på grunn av antagelser angående hennes økonomi. Khwan poengterer at dette ikke er tilfelle, siden hun har en ektemann som hun kan be om hjelp hvis det blir nødvendig, og påpeker at hun ikke har noen økonomiske vansker i egenskap av seg selv heller. Khwan påpeker at grunnen for at enkelte kan finne på å snakke slik om banken, er av misunnelse. Avslutningsvis påpeker Khwan at dette er en egenskap ved thaidamer, og hun mener derfor at å sladre, og ikke nødvendigvis med fakta er en egenskap iboende i thaidamer.

⁴⁵ D-indeks kan tolkes som andelen av befolkningsgruppen X (minoritetsgruppen) som må flytte for å være fordelt over et antall underområder på samme måte som befolkningsgruppen Y (referansegruppen) (Blom 2002).

Rose kommenterer også at mye av snakken berører andre thaidamer, og at dette ikke alltid er til å stole på:

R: [j]eg har hørt om det, men jeg er ikke sikker på om det er sant, eller bare snakk for å være ekkel med henne. Fordi jeg ikke var med selv, man kan ikke bare høre på folk, det kan hende det bare er snakk.

I: så man kan ikke stole helt på ryktet til folk?

R: nei, man må høre både til høyre og venstre for å vite hva som er rett

Rose ble først spurt om hun hadde hørt om banker som har stjålet penger før, og det kommer frem fra sitatet at hun har hørt rykter om at det har skjedd, men at hun ikke deltok selv, og kan derfor ikke bekrefte eller avkrefte at det faktisk har skjedd. Dette viser igjen at spredning av informasjon gjennom ryktebørsen er effektiv, men at slik informasjon ofte kan være med bias. Man må altså høre med flere kilder før en gjør seg opp sin mening. Watcharee og Phen kom også med lignende forklaringer, noe som forsterker antagelsen av at feilaktig informasjon ofte kommer i omløp.

Sett ut i fra tankesettet at man ikke kan stole fullstendig på informasjon fra ryktebørsen så kom også Nittaya med en interessant kommentar om at hun ikke ønsker å være med i andre ROSCA grupper, siden hun ikke ønsker å ringe rundt for å få vite hvem de andre deltagerne er. Det er altså lette å få tilgang på informasjon om en person, men at det ikke er sikkert at denne informasjonen stemmer. Uten at det er klart hva Nittaya her tenkte om dette, kan det altså være at påliteligheten av slik informasjon ikke er tilstrekkelig, som et alternativ til at Nittaya ikke ønsker å påta seg kostnaden av å finne ut hvem de andre deltagerne er. Henrich og Henrich (2007) fant lignende tilfeller blant chaldeanere, som det vi hører fra Nittaya, og også flere av de andre informantene, om at man bare tar opp telefonen og ringer litt rundt, så får man informasjonen som man ønsker om andre innen sin etniske gruppe. Vi kan dermed si at det er hyppig interaksjon og en sosial tetthet i populasjonen, men til forskjell fra chaldeanerne er det ikke blant thailenderne omforente normer om å gi en streng straff til individ som fabrikerer informasjon. Resultatet av dette er at forholdet til sannhet er blitt relativ. Noe som Nittaya uttrykker slik:

N: [d]e kan ikke straffe noen for slik, siden det på en måte er under bordet. Når du har blitt tatt i å lyve, så blir man ikke straffet utover at de blir litt sinte.

Nittaya vil altså ikke straffe en person som har løyet for henne, utenom at hun blir sint på personen etter den har løyet. Goy svarte i stor grad det samme, men legger til at «penger er penger, og selv om man hater hverandre, så sier man fortsatt hei, til hverandre». Goy refererer altså her til medspillere, og hvordan å lyve om andre i gruppen ikke vil sette en stopper for

denne deltagerens videre deltagelse. Altså ser vi her at Goy skiller mellom personlige følelser til en person, og det å delta i ROSCA. Dette kan indikere at det å bli tatt i løgn, ikke nødvendigvis betyr at man er en upålitelig person når penger angår, og at det å lyve ikke er noe som gjør en til en dårlig person, men bare et man ikke kan stole på hva personen sier om andre. Altså at det å lyve ikke er noe viktig, men oppleves som en bagatell, noe som igjen forteller at det ikke er noe som sjeldent forekommer. Rose og Phen er strengere i sin reaksjon på løgn og sier begge at de føler at det ikke er bra, og at de vil ha problemer med å stole på personen i ettertid.

Slik tilfellet er for chaldeanere, så stoler man i stor grad på den informasjonen man får fra andre om en person, og man stoler på informasjon fra hva andre sier om en person (Henrich og Henrich 2007), men samtidig har denne gruppen sterke internaliserte verdier av streng straff for personer som ikke følger normen om å alltid snakke sant, samt normer for å straffe personer som ikke straffer normbrytere. For thailenderne finner vi altså ikke en slik omforent norm, og til gjengjeld ser vi at rykteinformasjon kan bli mottatt med skepsis, uten subjektive erfaringer med en person. Det betyr på ingen måte at rykteinformasjon blir forkastet, eller at ikke indirekte resiprositet blir iverksatt. Men at informasjonen ikke er så troverdig som den kunne ha vært, med et system av hardere sanksjoner mot individer som sprer falsk informasjon, og et system der personer som ikke velger å sanksjonere mot slike normbrudd blir sanksjonert mot. Det må bare understrekes, at normen ikke er at det er greit å lyve, men at ikke alle trenger å ha all informasjon før de har gjort seg opp en mening, og sprer det som fakta. Det er derfor trolig at hvorvidt informasjonen blir trodd eller ikke, blir bestemt av hvem som er senderen, og hvor mange ledd fra en faktisk hendelse, senderen er. Dette er veldig komplisert, og en kunne tilegnet en hel oppgave til dette temaet, men det blir ikke gått videre her.

Vi har tidligere vært innom at det ved enkelte tilfeller vil være en effekt av indirekte resiprositet, der personer går sammen i sanksjon mot en normbryter basert på hva personen har gjort mot andre, og hvordan dette ikke er tilfelle i alle situasjoner. Dette er noe vi skal se nærmere på nå. Situasjonen dette kom opp under tidligere var når vi så at Khwan ikke ville fornye sitt medlemskap til ROSCAen etter at hun fikk høre at Nittaya og Goy ikke levde opp til sine økonomiske forpliktelser. Under normale omstendigheter ville dette vært en situasjon som banken har måtte korrigere, altså at banken måtte kreditere disse pengene til Rose, slik at hun fikk hele måneds pot til rett tid. Men siden banken visste at Nittaya og Goy er nære venner av Rose, så kom de til en enighet om at Rose ble den som krediterte penger. Hele

saken ble med dette mer komplisert, men Khwan poengterte at det var Goy og Nittayas handlinger som førte til hennes skepsis, ikke at banken ikke gjorde som den egentlig skal. Det vi ser gjennom denne situasjonen er at Khwan, og også Rose benytter seg av «provokable strategies». Normalt ville en funnet når personer bruker en slik strategi at de bryter med en gang de ser tegn på at andre parter gjør det samme, men siden et brudd med gruppen ikke vil føre til at Nittaya og Goy, i dette tilfellet, blir direkte berørt av en slik sanksjon, så er dette en dårlig strategi ettersom det bare er banken som får konsekvensene av en slik reaksjon. Vi kan nesten si at den provokable strategien blir satt på vent, og en sjenerøs strategi blir iverksatt. Den provokable strategien kommer ved oppstarten til neste runde når en part kan stille som ultimatum at den andre parten ikke skal være med hvis en selv skal være det. Og da må banken bestemme hvem den ønsker å ta med. Et slik eksempel kom Khwan med, ved at C krevde at en person ikke skulle få være med, og siden C er en person som har vist gjennom gjentatte runder at hun er til å stole på, så endte dette med at C ble, og den andre parten ikke ble invitert på nytt. Vi ser her at Rose kunne krevd det samme, men i stedet for å gjøre det mot to venninner, så forlot hun selv ROSCAen. Khwan reagerte på lik linje som Rose, med en provokable strategi, basert på indirekte resiprositet. Men som vi ser reagerte banken med misnøye når Khwan ikke ville delta mer, og la press på henne for å bli med. Banken ga ingen slike reaksjoner på Rose, noe som indikerer at det ble oppfattet som legitimt av Rose å handle som hun gjorde, men at Khwan, som ikke var direkte berørt, ikke kunne gjøre det samme. Er dette tilfelle, så er det et system som ligger til grunn, der kun berørte parter, forventes å sanksjonere med en provokable strategi, innad i ROSCAen, og reaksjoner basert på indirekte resiprositet utelukkende er bankens anliggende. Dette igjen indikerer at deltagerer blir oppfattet som passive deltagerer, med mindre de personlig blir utsatt for noe. Det vil igjen si at den eneste makten en deltager har er valget av å delta, eller ikke, slik vi så når C stilte sin deltagelse som ultimatum for at en annen deltager ikke skulle være med. Dette vil også si at systemet er basert i stor grad på en sterk bank for å disiplinere deltagerer hvor ROSCAen angår, mens deltagerens makt for sanksjoner ligger utenfor ROSCAen på den private arena. At deltagerne tenker slik blir illustrert av Nittaya:

N: [d]et er ikke deltagerne som mister penger, men banken. Vil fortsette å prate med personen, men vil bare si hei og prate med personen, hvis de møtes, men ikke noe utover det... [d]et er noen som ikke vil snakke med personen, mens andre vil snakke fordi de er fra samme land. Når man har jukset, så har man jukset. Man kan snakkes når man møtes, men ikke noe ut over det. Hvis vi sier at den personen møter 10 stk. så er det 5 stk som prater med personen og 5 stk som ikke gjør det. Men dem kommer liksom sammen ute.

Nittaya mener altså, at man ikke har en personlig grunn for å bli sint på en som bryter med gruppen, siden det er banken som mister pengene og ikke deltagerne personlig, dette viser igjen at tanken er at den som er direkte berørt, er den som har grunn for å reagere. Nittaya forespeiler derimot at det er enkelte som reagerer sterkere på dette enn hun selv gjør, og at enkelte derfor kan velge å ikke prate med en person som har jukset, men blant informantene i denne oppgaven svarte samtlige at de har villet snakket med en deltager som har jukset, hvis de møtes, men at en slik kontakt ikke vil bli intim. Samtidig sier også alle at de vil passe på å aldri sette seg selv i posisjoner der de er avhengig av å stole på en slik person. En kan si at en deltager som tar ut penger, og bryter med gruppen etter det blir sosialt marginalisert, men ikke fullstendig ekskludert.

Banker har i motsetning til deltagerne et krav om å inneha en generøs rolle, der de må være fleksible, og kan derfor ikke bruke strategiene egnet for sosiale dilemma, som «suspicious», eller en «provokable strategy», men må føre en «generous strategy» i forhold til resten av ROSCAen, siden de må betale for eventuelle avhoppere, og kreditere penger til deltager som ikke har satt inn penger innen tidsfristen. Vi kan derfor si at påliteligheten av ROSCAen som strategi, for en sikker forvaltning av penger, står og faller på integriteten, og betalingsevnen til banken. Derfor er det også naturlig at en bank som bryter normene, som den som har posisjonen som sikrer en pålitelig produksjon av godet, møter strengere sanksjoner enn en deltager som gjør det samme. En indikator for dette er at banken som jukset Watcharee for penger ble navngitt av både Watcharee, Rose, og Khwan. Mens Nittaya av naturlige årsaker ikke brakte dette på bane siden den banken er moren til svigersønnen hennes. Vi ser med dette at det fortsatt er en kampanje, som er basert på rykteinformasjon, og personers bruk av indirekte resiprositet mot henne som ikke er en betinget samarbeider. Vi kan her si at den thailandske kulturen forsterker sanksjonen fra ROSCAen ved at den nå ikke bare omhandler samarbeid i ROSCA, men også øvrig sosial integrasjon. Dette viser at det er store sosiale kostnader av å benytte seg av selvsentrerte strategier av kortsiktig gevinst, og det er på den sosiale arena den reelle makten og muligheten for å gå sammen i sanksjoner mot normbrytere ligger. Det er altså det samme som vi finner med en deltager som jukser, at andre ikke vil inngå i et sosialt dilemma med denne personen, og sosial marginalisering. Kulturen er utviklet slik at en person som jukser blir straffet utover hva teorier av resiprositet vil forklare ved at personen blir straffet utover sfæren av samarbeid. Men inntrykket er at den sosiale sanksjoneringen er hardere for en bank, enn den ville vært for en deltager.

Det er liten tvil om at Khwan fordømmer en bank som svikter sin posisjon:

K: [J]a, ei i byen, Nittaya sin datter er sammen med sønnen hennes. Hun stjal 100 000 norske kroner. Hun var bank, så etter 2-3 mnd så brøt det hele sammen, deltagerne ga henne penger, men hun ga dem ikke fra seg. Hun passet ikke på, men ga bare faen. Så nå er hun kaputt i thaidamers øyne, for meg og mange venninner (...) [j]eg snakker med henne når jeg treffer henne i byen, og på diskotek, men ingen ting.. jeg snakker, ikke noe problem, men har ikke hjertet med og vil ikke gjøre noe med henne. Jeg fikk sjokk når jeg fikk høre at datteren til Nittaya, ble sammen med hennes sønn. Er det ikke nok menn? Hun har stor sjanse som bor i Norge. Hvorfor tar hun denne gutten? hans mor er helt kaputt, hun kan ikke gå ut i fra huset, og har ikke noen plass å bo. Alle vil drepe henne. Hun er veldig infamous

Khwan legger ikke skjul på at hun ikke liker denne personen, og viser at sanksjonsmekanismer som blir tatt i bruk, er de samme som det vi finner for deltagere som tar penger og lar andre ta over sine økonomiske forpliktelser. Det kom aldri frem deltagere som har sviktet, så reaksjoner fra informantene er hypotetiske når det kommer til hvordan de vil handle, så vi greier ikke fange opp graderinger av sanksjoner. Khwan forteller at hun kan snakke med personen, men at det blir overflatisk, og at hun og venninner føler hun er kaputt, blir tydelig når vi ser reaksjonen på Khwan når hun snakker om at Nittayas datter er sammen med sønnen til den banken. Vi ser her at hun vil forvente at sønnen til banken også vil bli straffet for det moren har gjort, noe som er en effektiv mekanisme for at en aktør skal handle normativt (Henrich og Henrich 2007), men som vi har sett, så er denne strategien ikke så effektiv som den kunne vært siden den ikke er omforent.

Etter hvert kommer det frem at det har vært måter å komme inn i varmen igjen til thailenderne, men dette forspilte hun også:

K: [n]ei, når hun tjener penger, så betaler hun ikke tilbake til dem som hun jukset, hun gjemmer penger og bruker dem på seg selv og bare seg selv, så hun er helt kaputt (ler) alle vil drepe henne, men ingen kan gjøre henne noe, slå henne, men får ikke pengene tilbake, så hun bor uten venner (...).

Khwan sier her at den banken som sviktet kunne forbedret sitt forhold til thailenderne igjen hvis hun hadde startet med å betale tilbake det hun hadde stjålet, men ved at hun ikke gjør noen slike tiltak, så vil også hennes videre handlinger føre til marginalisering. Og uten at hun gjør noen innsats for å gi tilbake noen av de pengene hun stjal, så mener Khwan at hun er uten venner. De resterende deltagerne kommer i stor grad med samme forklaring på hvordan de vil handle sammen med deltageren som jukset, at de ville snakke med personen hvis de møtte den, men at de ikke vil være med i en ny ROSCA med personen, og vil ikke ha mer enn en overflatisk kontakt med personen.

At vi ikke finner annet enn rykter av deltagere som har sviktet, og bare en bank som har gjort det, viser at institusjonen, deltageres kultur og insentiver av forskjellige slag, gir

resultatet at de aller fleste handler normert i en ROSCA, og at det er en nokså trygg strategi, hvor sjansen for juks angår.

6.0 Konklusjon

Hensikten med denne oppgaven er å svare på problemstillingen: Hvorfor organiserer thailandske kvinner i Norge ROSCA? Vi har vært gjennom og sett at det ikke er noe enkelt svar på dette spørsmålet. Men at det heller er en rekke elementer som er med og bidrar til det sosialt aggregerte resultatet, at enkelte velger dette tilbudet, fremfor alternative strategier for å nå sine sosiale, og økonomiske målsetninger.

Vi fant at det er grunn for å si at det er to strategier for deltagelse i ROSCA, det er å være lånere og sparere. Lånerne deltar for å få kreditert penger, altså som et alternativ til å låne penger gjennom en formell bankinstitusjon, eller som et privat lån. Sparerne deltar for å spare penger og dermed tjene penger på rentene akkumulert fra tidligere runders uttak. Institusjonen legger slik opp til at de som tar ut penger sent i rotasjonsforløpet tjener penger på bekostning av deltagerne som tar ut pengene tidlig i rotasjonen. Vi har også funnet grunn for å si at en aktørs valg av strategi er statisk, med det menes det at hvis en aktør har valgt en strategi av for eksempel å være en låner, så er forventningene at den samme aktøren vil velge samme strategi i påfølgende runder. Ser vi på det rent økonomiske aspektet av ROSCA, så ser vi at begge gruppene er økonomisk motiverte, men etter forskjellig logikk. Der lånerne søker å få tilgang på penger raskt, og sparerne har en mer langsiktig strategi av å tjene penger på sin deltagelse. Hvis vi eksempelvis ser på en ROSCA som utspilte seg over 15 måneder, og sluttet i januar 2012, så er det en forskjell på 26 676 kroner, mellom den som betalte mest i rente og den som tjente mest på rente, for en grunnpott på 42 000 kroner. Men samtidig er det 13 måneder mellom disse to uttakene, så tidsaspektet mellom de to uttakene er også vesentlig. Det er stor forskjell på hvor mye som blir betalt i økonomisk påslag for å ta ut penger, men hvis vi igjen ser på personen som betalte mest i rente, så måtte hun betale 16 320 kroner frem til slutten for sitt uttak, for å låne 36 000 kroner. Vi ser dermed at det er vesentlig dyrere, å låne penger gjennom ROSCAen, for de første som tar ut pengene i en ROSCA, i forhold til å låne pengene i en formell bank. Ser man tilbake til tidligere forskning på ROSCA, så konkluderes det med at en av grunnene for å inngå i slike private spareinstitusjoner, er at en ikke har tilgang til offentlige spareinstitusjoner (Geertz 1962; van den Brink og Chavas 1997). Dette fant vi også var gjeldende for lånerne i dette utvalget. Samtlige informanter blant lånerne fortalte at de allerede hadde lån i en formell bank, og at det derfor ikke var lett for

dem å få forbrukslån i den formelle banken. Flere hadde i tillegg til lån i vanlig bank, også private lån. Slik at det å delta i ROSCA er for enkelte siste mulighet, skulle en ha behov for å låne penger. Dette betyr imidlertid ikke at aktørene foretrekker formelle bankinstitusjoner, eller at ROSCAen er en reserveløsning. Det ble påpekt av lånerne flere grunner for å velge en ROSCA fremfor en formell bank: 1) i en ROSCA blir man ringt og bedt å bli med, så det er ikke et tiltak for deltagerne å bli med. 2) det uformelle preget av ikke å måtte skrive under på papirer, og ikke å måtte snakke norsk med en bankansatt. Og 3) at en ikke blir skattet for lån og sparing. Samtlige av informantene påpekte at de var klar over at det var langt billigere å låne penger gjennom en formell bank, fremfor å låne gjennom ROSCAen, men at de foretrakk ROSCAen, av de grunner som er nevnt. Lånene informantene forteller at de har i formelle banker, er også langt større enn lånene en har i ROSCA. dvs. hus lån, bil lån og lignende. Det er altså ikke noe de kan kjøpe for summen som man får gjennom en enkelt runde ROSCA. Slik er det nærliggende å anta at ROSCAen blir foretrukket for lån inntil summen av potten i en ROSCA.

Fordelen av å delta i en ROSCA fremfor å spare penger i en formell bank blir av sparerne forklart å være den høyere inntjeningen i forhold til en vanlig bank, og at en må spare en fast sum hver måned. En av sparerne legger også til at hun også foretrekker å spare i en ROSCA siden hun da ikke blir beskattet for pengene hun sparer. At det hele utspiller seg i omgivelser som karakteriseres som sosiale dilemma, gjør at det også er et usikkerhetsmoment, og en spenning i forhold til om det blir juks, og hvor mye renter de kan tjene. Slik kan ROSCA kanskje sammenlignes med spenningen andre får gjennom gambling. Man kan for sparerne identifisere en selvmaksimerende strategi i valget av ROSCA fremfor en formell bank, ved at det poengteres at inntjeningen er grunnen for å velge ROSCA fremfor en formell bank. Denne ideen blir videre forsterket ved at enkelte sparere fører strategier av å late som om de selv skal ta ut pengene, og slik presse opp budene fra lånerne som trenger penger. Det må imidlertid påpekes at dette ikke er enerådende siden vi også fant at deltagerne kunne være fleksibel fra tid til annen, og vike fra selv å søke månedens uttak, når de hørte at andre trengte penger. Det kom også frem at en av de økonomiske motivasjonene for å delta, for både lånere og sparere, var å kunne hjelpe familien i Thailand økonomisk. Enten ved direkte å kjøpe ting som de trengte der, eller å sende kontanter til dem, eller ved indirekte å hjelpe dem økonomisk, ved at man reiser dit på ferie og hjelper dem ekstra, når de er der. Vi kan her identifisere både altruistiske, og selvsentrerte økonomiske motivasjoner for å delta i ROSCA. Den selvsentrerte biten angår i hovedsak sparerne, selv om den ikke er enerådende. Og vi

finner dermed at deltagerne verken treffer mikroøkonomiens forventning av det selvcentrerte individet, og heller ikke sosiologien og antropologiens forventninger av det altruistiske mennesket (Gintis et al. 2005). Vi finner altså at det er en blanding av de to, en kategori som Gintis et al. (2005), Fehr og Fischbacher (2003), Henrich et al. (2004), Henrich og Henrich (2007) forventer at hovedandelen av aktører i en populasjon vil havne i. Men samtidig fikk vi informasjon om hvordan en tidligere bank hadde lurt deltagerne for 100 000 kroner. Denne handlingen kan karakteriseres som en kortsiktig strategi for selvmaksimering og kan være hva Ostrom (1998) mener at enkelte har lært å bruke asosiale normer, og/eller hva Henrich og Henrich (2007) kunne sagt er at en selvcentrert person har kommet inn i en gruppe som benytter seg av en sjenerøs strategi, og dermed benytte seg av deres tillit for å komme inn i gruppen for å få godet av å delta, for så å bryte samarbeidet. Det kan slik forventes at et fåtall faller inn under de tradisjonelle synene av enten å være selvcentrert, eller altruistisk.

Foruten de rent økonomiske begrunnelsene kan en også identifisere sosiale begrunnelser for å delta i ROSCA, og en av disse er kopieringsatferd. Kopieringsatferd eller «conformist transmission» er å følge en strategi en antar har høy legitimitet i den gruppen en tilhører (eller ønsker å høre til) for å nå et mål (Henrich og Henrich 2007). Det vi ser er at samtlige av lånerne estimerer at flertallet av thailendere deltar i ROSCA. Tall så høyt som at 80 prosent av thailendere deltar er blitt gitt. Det er derfor svært plausibelt at en faktor som bidrar til at lånerne ser på deltagelse i ROSCA som en god strategi for å få penger, er at de selv mener at dette er noe flertallet gjør. Van den Brink og Chavas (1997) fant at sparebeløpet i en ROSCA er tilpasset økonomien til deltagerne. Men med en liten populasjon har ikke thailendere den samme muligheten til å tilpasse beløpet til deltagerne, og resultatet er at det blir en tilpasning mellom de som vil ha en stor sparesum, og de som vil ha en mindre sum. Resultatet av dette er at det totale beløpet for ROSCAen, etter uttak er større enn det enkelte egentlig er i stand til å betale, og vi ser at enkelte lånerne har problemer med å tilbakebetale beløpet innen normert tid. Et annet resultat av at summen blir mindre er at antallet spilte måneder øker fra det normerte antallet på 12 måneder, til å strekke seg opp til 15-16 måneder, og det blir derfor også flere måneder å tilbakebetale det økonomiske påslaget, for dem som tar ut pengene tidlig i rotasjonsforløpet. Det er derfor ting som tyder på at det lånerne regner for å være en omforent strategi, ikke er en bra strategi for dem, hvis vi tenker at det endelige målet er å få en bedre økonomi. Vi fant derimot indikatorer for at lånerne ikke ser i detalj på vinst/ tap forholdet, og kanskje bare tenker på en umiddelbar tilfredsstillelse av et økonomisk behov, eller ønske om å skaffe penger til veie for å betale noe de ønsker. Ser man til sparerne, så

mente flertallet av disse at ROSCA-deltagelse ikke er noe flertallet gjør. Og det ble estimert at så lave tall som 20 prosent deltagelse er det normale, så de mener altså at det ikke er noen omforent strategi, men ved at de ser at de tjener penger på sin deltagelse, er det en strategi som er gode for dem. Det ble undersøkt om det kunne være innslag av prestisje bias, at man ser at personer som man ser opp til deltar i ROSCA, for så at man kopierer deres strategi, uten å vite at det er eksakt dette som gir det positive resultatet for dem man observerer (Henrich og Henrich 2007). Dette fant vi imidlertid ikke dekning for å si noe om, da det virker for å være at både de med mye penger og de med lite penger, ikke deltar. Noe vi derimot fant, og som er tilfellet for hoveddelen av informantene, er at de spiller sammen med venninner i ROSCAen. Den månedlige uttrekningen av penger blir altså en begivenhet som er av en sosial art for de som velger å delta på møtet, og har trolig også effekten av å trekke til seg deltagere til ROSCAen, eller en bestemt ROSCA i tilfellet de har mulighet til å velge flere. ROSCAen utgjør slik en sosial plattform for å styrke og vedlikeholde den sosiale kapitalen blant deltagerne, og slik bindes også flere sosiale nettverk sammen. ROSCAen er også for flere en stor bidragsyter til aktørers sosiale interaksjon med andre utenfor hjemmet.

I følge Hechter (1987) inngår individer i grupper som følge av et ønske om å sikre produksjonen av et gode de ønsker. Følgelig er det viktig for thailenderes valg av å inngå i en ROSCA eller ikke, at dette valget oppfattes for å være en sikker strategi, og det er elementer av ROSCA-institusjonen, og den thailandske kulturen, som hjelper å bidra til dette. Deltagerne må før de kan delta i en ROSCA gjennom en godkjennelsesprosess av banken(e). Regner banken(e) en person som troverdige, så kan personen bli tilbudt å være med som deltager. Men også deltagerne har en del overveielser å gjøre, blant annet må de vurdere hvem de andre deltagerne er, og hvem som er banken(er). En slik godkjennelsesprosess består i stor grad de respektive partenes betalingsevne, og informasjon om partenes tidligere handlinger i lignende situasjoner. Et element som ble antatt var viktig for denne prosessen, men som det skulle vise seg ikke var viktig for alle personer var om nære slaktningers handlinger har en innvirkning for hvor pålitelig en person regnes for å være (Henrich og Henrich 2007). Det skulle vise seg at en slik overføring bare er gjeldende hvis en ikke har subjektive, eller at noen en stoler på har subjektive, erfaringer med en person. Men siden deltagerne blir valgt ut for å være med, så er det naturlig at man ikke velger personer man ikke har kjennskap til, så dette var ikke et veldig viktig tema, siden flertallet stoler på at banken(e) velger ut troverdige individer.

Da kommer vi også inn på et nytt tema, som bidrar til å sikre samarbeidet, nemlig det at enten banker, eller deltagere, garanterer for deltagerne. Slik er alle foruten banken(e) garanterte for. På en slik måte unngår man problemet med at resiprositet som strategi for å sikre overholdelse av normer går ned med størrelsen på gruppen. Dette skjer ved at man går fra å være et (n) person dilemma til å være en dyade. Dette fører til at dilemmaet ikke har med hele gruppen å gjøre, men til personen som har garantert for en. Slik blir også problemet med å ha nødvendig informasjon om alle aktørers tidligere handlinger løst, ved at ikke alle trenger å ha kjennskap til de andre deltagernes tidligere handlinger.

Den thailandske kulturen bidrar til å sikre konformitet ved at det er en sosial tetthet i thai-populasjonen i nærmiljøene. Denne tettheten kommer av at personer søker kontakt med innehavere av samme kulturelle markører som seg selv (Henrich og Henrich 2007). Denne tettheten og at det er internaliserte preferanser med rot i habitus for sosial marginalisering av personer som forbryter seg mot normer for resiprositet, gjør at slike normbrudd ikke skjer ofte. Men samtidig er ikke sanksjonen absolutte, siden det ikke er omforente normer for å straffe personer som ikke følger normen av å straffe normbrytere (Henrich og Henrich 2007). Det er derfor variasjoner i hvor rigid slike sanksjoner blir fulgt. Men det faktum at vi ikke fikk høre om noen deltagere som har brutt med ROSCAen, og bare en bank som har gjort det, tilsier at ROSCAen som strategi for forvaltning av penger er en sikker strategi.

Det er altså en rekke punkter vi har identifisert som insentiver for at thailandske kvinner inngår i ROSCAer, og som til sammen gir det sosialt aggregerte resultatet at slike institusjoner eksisterer også i Norge.

7.0 Litteratur

Andreoni, James. 1989. Giving with Impure Altruism: Applications to Charity and Ricardian Equivalence. *Journal of Political Economy* 97 (6):1447-1458.

Alvesson, Mats og Kaj Kölberg. 2008. Tolkning och Reflektion: Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod. Lund: Studentlitteratur.

Berge, Erling og Jone Ullenes. 2011. Bostadens kultur og den urbane habitus. *Sosiologisk Årbok* (3-4):44-86.

Blom, Svein. 2002. Innvandrernes bosettingsmønster i Oslo. Vol. 107, Sosiale og økonomiske studier. Oslo: Statistisk Sentralbyrå.

Bortei-Doku, Ellen og Aryeetey Ernest. 1995. Mobilizing Cash for Business: Women in Rotating saving Clubs in Ghana. I *The Importance of Rotating Savings and Credit Associations for Women*, Redigert av S. Burman. Oxford: Berg.

Bourdieu, Pierre. [1972] 1977. Outline of a Theory of Practice. Oversatt av R. Nice. Cambridge: Cambridge University Press.

Bourdieu, Pierre. [1979] 1984. Distinction: A social critique of the judgement of taste. Oversatt av R. Nice. London: Routledge.

Bourdieu, Pierre. 1986. The production of belief: Contributing to an economy of symbol goods. I *Media, Culture & Society: A Critical Reader*, Redigert av J. Curran. R. Collins, N. Garnham, P. Scannell, P. Schlesinger og C. Sparks. London: Sage Publications.

Bourdieu, Pierre. [1989] 1996. The State Nobility: Elite Schools in the Field of Power. Oversatt av L. C. Clough. Cambridge: Polity Press.

Bourdieu, Pierre. 1990. The logic of practice. Oversatt av R. Nice. Cambridge: Polity.

Bourdieu, Pierre og Loïc J. D. Wacquant. 1992. An invitation to reflexive sociology. Oversatt av L. Wacquant. Cambridge: Polity.

Bourdieu, Pierre. 1994. In Other Words: Essays Towards a Reflexive Sociology. Oversatt av M. Adamson. Cambridge: Polity.

Daugstad, Gunnlaug. 2006. Grenseløs kjærlighet?: familieinnvandring og ekteskapsmønstre i det flerkulturelle Norge. Vol. 2006/39, *Rapporter / Statistisk sentralbyrå*. Oslo: Statistisk Sentralbyrå.

Fehr, Ernest og Urs Fischbacher. 2003. The Nature of Human Altruism. *Nature* 425:785-791.

Geertz, Clifford. 1962. Rotating savings and credit associations: A "middle rung in development". *Economic development and cultural change* 10 (3):241-263.

Gintis, Herbert, Samuel Bowles, Robert Boyd og Ernest Fehr, red. 2005. *Moral Sentiment and Material Interest: The Foundations of Cooperation in Economic Life*. Cambridge, MA: The MIT Press.

Hechter, Michael. 1987. *Principles of group solidarity*. Berkeley: University of California Press.

Henrich, Joseph, og Natalie Henrich. 2007. *Why Humans Cooperate A Cultural and Evolutionary Explanation*. Oxford: Oxford University Press.

Henrich, Joseph, Robert Boyd, Samuel Bowles, Colin F. Camerer, Ernst Fehr og Herbert Gintis, red. 2004. *Foundations of Human Sociality: Economic Experiments and Ethnographic Evidence from Fifteen Small-Scale Societies*. Oxford: Oxford University Press.

Johnson, John M. 2002. In-depth interviewing. I *Handbook of interview research: context and method*, redigert av J. F. Gubrium og J. A. Holstein. Thousand Oaks, CA: Sage

Karlsen Bæck, Unn-Doris. 2005. School as an arena for activating cultural capital: Understanding differences in parental involvement in school. *Nordisk pedagogik* 25 (3):217-228.

McElreath, Richard, Robert Boyd, og Peter Richerson. 2003. Shared Norms Can Lead to the Evolution of Ethnic Markers. *Current Anthropology* 44 (1):123-129.

Maton, Karl. 2008. Habitus. I *Pierre Bourdieu: Key concepts*, redigert av M. Grenfell. Durham: Acumen Publishing Limited.

Ostrom, Elinor. 1998. A Behavioral Approach to the Rational Choice Theory of Collective Action. Presidential Address, American Political Science Association 1997. *American Political Science Review* 92 (1):1-22.

Ostrom, Elinor. 2005. *Understanding Institutional Diversity*. Princeton: Princeton University Press.

Rapley, Tim. 2001. The art(fullness) of open-ended interviewing: some considerations on analyzing interviews. *Qualitative Research* 1 (3):303-323.

Rapley, Tim. 2004. Interviews. I *Qualitative Research Practice*, redigert av C. Seal, G. Gobo, J. F. Gubrium og D. Silverman. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Robbins, Derek. 1991. *The work of Pierre Bourdieu: Recognizing Society*. Milton Keynes: Open University Press.

Thagaard, Tove. 2002. *Systematikk og innlevelse: Innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.

Trivers, Robert L. 1971. The Evolution of Reciprocal Altruism. *Quarterly Review of Biology* 46 (1):35-57.

Tjora, Aksel. 2011. Kvalitative forskningsmetoder i praksis. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Van den Brink, Rogier og Jean-Paul Chavas. 1997. The microeconomics of an African Institution: The rotating savings and Credit association. *Economic development and Cultural Change* 45 (4):745-772.

Weiss, Robert Stuart. 1994. Learning from strangers: The art and method of qualitative interviewing. New York: Free Press.

8.0 Appendiks

Det er her i appendikset lagt ved informasjon som omhandler oppgaven, men som det enten ikke er naturlig å ha med som en del av oppgaven, eller som ikke er inkludert siden denne informasjonen ville virket forstyrrende for flyten i oppgaven.

8.1 Tabell A1. Oversiktsdokument

Tabell A1.

Tabellen viser en oversikt over hvem som spiller, i hvilke rekkefølge pengene er blitt tatt ut og hvor mye renter hver person må betale.

Hver deltager må gi 3000 kroner til banken innen den 18 hver mnd.			
Navn	Uttak nr.	Rente	rente
Bank1	1	0	0
A	2	959	959
Rose	12	300	300
B	6	1259	1259
C 1	11	710	710
C 2	15	0	0
Nittaya	4	1370	1370
Goy	3	1360	1360
D	5	1300	1300
Phen/ bank 2	9	720	720
E	7	659	659
F	8	1359	1359
G	10	720	720
H	13	300	300
I	14	300	300

Bankenes navn, mobilnummer og kontonummer

N=14

Tabell 1. er blitt anonymisert og deltagerne foruten informantene er blitt skrevet som A,B,C osv. Teksten står i tabellen representerer hva som står på originalen, bare at det er blitt oversatt til norsk. Selve rekkefølgen og alle tallene er ført opp slik de finnes på det originale dokumentet. Slike dokumenter blir gitt ved starten av hver runde ROSCA, til alle deltagerne, og deltagerne selv må føre på hvilke rekkefølge deltagerne tar ut pengene, og til hvilken rente. Gjøres dette riktig, som i det dokumentet vist i Tabell 1, så har altså deltagerne en oversikt over hvor mye som blir betalt og har en oversikt over hvor mye penger det til en hver tid er i renter.

8.2 Intervjuguide

Oppvarmingsspørsmål

1 Hvor gammel er du?

2 Hvor lenge har du bodd i Norge?

3 Hva er din sivilstand?

- Gift?
- Samboer?
- Singel?

4 Har du barn?

- Hvor mange?
- Bor de i Norge?
- Bor de sammen med deg?

5 Har du familie som bor i Norge, andre enn barna dine?

6 Har du familie som fortsatt bor i Thailand, og som du fortsatt har kontakt med?

- Hvor ofte har du kontakt med familien i Thailand?
- Sender du penger hjem til familien i Thailand?
- Hvorfor/ hvorfor sender du ikke penger til din familie?

7 Vil du si at de fleste vennene dine er fra Thailand, Norge, eller andre land?

8 hvor mange ganger har du vært med i share før?

9 har du hatt forskjellige roller? Vært bank før? Deltager?

- Hvorfor valgte du å være bank?
- Hvorfor valgte du å bli deltager, etter at du har vært bank?

Begrunnelse for inngåelse i en ROSCA

10 Før du bestemmer deg for å delta i en ROSCA(share), tenker du over hva du har tenkt å bruke pengene på?

11 Hvorfor vil du være med i share?

- Planlegger du når du skal ta ut pengene før du starter?
- Tar du ut pengene når det skjer noe slik at du trenger pengene?

- Planlegger du å vente lenge med å ta ut penger, slik at du tjener penger på renter?
- Deltar du bare for å få penger, eller er det også for å få kontakt med de andre deltagerne
- Hva ville du gjort hvis du ikke var med i share?

12 Husk tilbake til runder med share du har spilt før; har du alltid tatt ut pengene sent, eller tidlig i en runde, eller har du gjort begge deler?

Stiller oppfølgingsspørsmålene for både de som sparer og de som låner på kreditt, hvis de har tatt ut penger både tidlig og sent i tidligere perioder

13

Hvis de sparer (tar ut pengene sent i en runde, slik at de tjener penger på andres rentebidrag):

- Er det lettere å spare i share, enn å spare i banken?
- Hva er det som gjør det bedre å spare penger med share, enn i banken?
- Mer renter? Sparer mer?
- Personer som tar ut pengene tidlig i en runde share; hvorfor tror du at de tar ut pengene tidlig?
- Tror du at de mister penger når de tar ut pengene tidlig?
- Tror du at de har spart penger på å låne penger i banken?
- Tar du ut pengene sent i en runde med share fordi det er mange som vil ta ut pengene? Synes du rentene blir for høye for å ta ut pengene tidlig i en runde share?
- Er du bekymret for å miste pengene dine, når du venter helt til slutt med å ta ut pengene?
- I share slik de har det i Burundi bestemmer man rekkefølgen på hvem som skal ta ut pengene, før spillet starter og det er ingen renter. Hva tror du om det? Vil du ha vært med i en slik share?

Hvis de låner på kreditt gjennom ROSCAen:

- Har du forsøkt å få lån i Banken?
- Vet du hva du må gjøre for å få lån i banken?
- Er det bedre å låne penger i share, enn å låne i banken?
- Hva tror du er billigst av å låne penger i banken, eller i share?
- Tror du det er stor sjanse for å miste pengene dine hvis du venter helt til slutt med å ta ut pengene?
- Syns du det er greit at personer som tar ut penger sent i en runde share, tjener penger på renter?
- Syns du det er for høye renter i share?
- I share slik de har det i Burundi bestemmer man rekkefølgen på hvem som skal ta ut pengene, før spillet starter og det er ingen renter. Hva tror du om det? Har du villet vært med i en slik runde share?

14 Kjenner du noen som ikke er medlem av en ROSCA (Share)?

- Hvorfor tror du at de ikke vil være med?

15 Når du tenker på alle fra Thailand som du kjenner, tror du det er flere som er medlem i share, enn det er personer som ikke er det?

16 Er det følgende noe du tenker over før du velger å bli med i en runde Share?

- Hvor mye penger som blir spart pr måned? Veldig mye, velge å ikke være med?
- Vet du alltid hvem de andre deltagerne er, før du velger å bli medlem i en runde med share?
- Husker du noen gang at du har valgt å ikke være i en gruppe, når du hørte hvem som ville være deltagere?
- Hvis du vet at en av de andre som deltar i share, har lurt personer for penger før. Vil du da være medlem i denne gruppen?
- Hvis du vet at noen i familien til en som deltar i share, har lurt folk for penger før, vil du være med i en gruppe sammen med denne personen?
- I en runde med share; er det bra eller dårlig at det er mange deltagere?

Refleksjoner rundt posisjonen bank.

17 Hva tenker du om rollen som bank? Hvem kan bli bank?

- Er banker gode personer som forsøker hjelpe andre?

18 Har du noen gang sagt nei, til å være med i en runde share?

- Hvorfor?

19 Jeg spurte om ryktet til en person, eller andre i familien deres vil gjøre at du velger å delta i en runde share, eller ikke. Stoler du på at banken velger ut personer som vil betale månedssummen, eller hvis de ikke gjør det, at banken vil betale, det disse personene ikke gjør?

20 Kjenner du alltid banken godt før du velger å være med i en runde share?

21 Er banken alltid en person du synes er en bra person?

22 Har du noen gang valgt å ikke være med i en runde share, når du hørte hvem som var banken?

23. Tror du banken vil velge personer til å være med som man ikke kan stole på?

24. Jeg har hørt at det er flere måter å spille share på; noen har det slik at banken tar ut penger først, andre at banken tar ut pengene når som helst, og andre igjen så tar banken ut pengene først og sist, hva tror du er best og hvorfor?

25 Hva gjør en bank, til en bra bank?

Litt mer rundt konformitet og sanksjoner.

26 Stoler du på at banken betaler, hvis det er noen medlemmer som velger å bare ta pengene og ikke spille mer?

- Har du hørt om, eller vet om banker som har tatt penger og ikke gitt dem til deltagerne
- Har du hørt om, eller vet om banker som ikke har greid å betale, når andre deltagere har nektet å betale?
- Hva syns du om en slik bank
- Hva vil skje med en person som lyver om andre, og sier at andre har stjålet penger, eller lurt andre for penger?

27 Hva vil skje med deltagere som tar pengene og ikke spiller mer?

- Vil du fortsatt prate med personen?
- Tror du andre vil prate med personen?
- Er personer som fortsatt vil prate med personer som har lurt andre, i for eksempel share, dårlige personer?

28 tror du det er vanskelig for thailender hvis de ikke får delta i share?

29 har du noen gang vært bekymret for å miste pengene dine i share?

Avrundings spørsmål

30 liker du å delta i runder med share?

- Er det som forventet?

31 Vil du være med i flere runder share?

32 vil du anbefale å delta i share til venner?

33 Kommer du på noe mer som du har lyst til å forteller meg om share, eller dem som deltar?

8.3 Presentasjon av informantene

Navnene på informantene som blir presentert her i oppgaven er fiktive, dette siden det av forskningsetiske hensyn ikke skal være mulig å gjenkjenne informantene ved navn.

Rose kom til Norge i 2001, med familieetablering som innvandringsgrunnlag. Hun bor nå i et samboerforhold, sammen med sin samboer og sønn på 13 år. Rose har ikke annen familie boende i Norge enn sønnen. Rose har ukentlig kontakt med moren sin i Thailand, som hun også sender penger hjem til for å forsørge. Rose oppgir at hennes vennenettverk i stor grad består av thailendere, et mindre antall vietnamesere og noen etnisk norske. Rose har vært med i fire runder ROSCA tidligere, og hun oppgir at hun alltid har tatt ut pengene sent i spareperioder, foruten en gang hun solgte sin plass, av økonomiske grunner. Hun blir derfor karakterisert som en sparer. Intervjuet av Rose foregikk i stor grad uten nøkkelinformanten til stede, foruten helt i starten, men hun trakk seg tilbake når hun så kommunikasjonen fungerte godt. Intervjuet ble også utført hjemme hos informanten.

Khwan kom til Norge i 1996, med familieetablering som innvandringsgrunnlag. Hun bor nå i et samboerforhold, og har to barn boende hjemme. Barna er ei jente på 17 år og en gutt på 4 år. Foruten sine barn har Khwan ei kusine boende i Norge. Hun har ukentlig kontakt med sin mor i Thailand som hun sender penger til en gang hver måned. Hennes vennenettverk består i hovedsak av thailendere, men også noen nordmenn. Khwan har vært med i fem runder ROSCA tidligere, og har vært bank en av gangene. Hun rapporterer å alltid ha tatt ut pengene sent, og hun spiller også ofte med to hender. Hun blir også kategorisert for å være en sparer av slike grunner. Intervjuet av Khwan ble utført hjemme hos informanten, og på samme måte som med Rose, så var nøkkelinformanten, tilstede innledningsvis, men trakk seg tilbake etter at hun så at kommunikasjonen fungerte godt, men forble i huset.

Nittaya kom til Norge i 2000, med familieetablering som innvandringsgrunnlag. Hun er enslig og eneforsørger for sin sønn på 18, sin datter på 25, og hennes sønn på 7 måneder. Datterens kjæreste på 23 bor også sammen med dem, men jobber tidvis som vikar,

så det kommer litt penger til husstanden fra han også. Hun har fire søstre i Norge, og har en stor slekt boende igjen i Thailand, hun har ukentlig kontakt med sine foreldre, men sender ikke lengre hjem penger av økonomiske årsaker, men har gjort det tidligere. Hovedandelen av hennes bekjentskap er thailendere, men også et fåtall vietnamesere. Nittaya har deltatt i ROSCA fire runder tidligere, og hun rapporterer å ha tatt ut penger tidlig i de tidligere rundene ROSCA. Nittaya blir derfor karakterisert som en låner. Intervjuet av Nittaya, ble utført hjemme hos informanten og det måtte benyttes tolk for intervjuet av henne, siden hennes norskspråklige kunnskap er så begrensede. Nøkkelinformanten var også tilstede under dette intervjuet. Dette siden hun ikke hadde noen plass å gjøre av seg under intervjuet.

Goy kom til Norge i 2002, også som familieetablering som innvandringsgrunnlag. Hun er fremdeles gift, og har to barn, men ingen av disse bor hjemme. Den ene datteren bor i Thailand, og den andre er 26, og bor for seg selv i Norge. I Norge har hun tre søstre, og hun har en stor familie i Thailand som hun sender penger til månedlig. Hennes vennenettverk er i hovedsak bestående av thailendere, men også noen nordmenn i nærmiljøet. Goy har deltatt i fire runder før, og rapporter å ha tatt ut penger tidlig i rotasjonsforløpet, og hun er følgelig blitt klassifisert for å være en låner. Intervjuet av Goy ble utført hjemme hos informanten, og også for denne informanten ble det benyttet tolk. Nøkkelinformanten var også under dette intervjuet til stede.

Phen kom til Norge i 2004 og som de som har blitt introdusert før, kom hun til Norge til en ankerperson uten innvandringsbakgrunn. Hun har ingen barn, og ingen annen familie i Norge. Hun har imidlertid familie i Thailand, som hun har kontakt med flere ganger i uken, og som hun sender hjem penger til. Hennes vennenettverk består utelukkende av thailendere. I tidligere runder ROSCA har Phen vært bank to ganger, og deltar en gang. Hun rapporterer å ha tatt ut penger tidlig i runden hun ikke var bank i og dermed klassifiseres hun som låner, siden hun avkrefter å ha planer om å bruke ROSCA en til å spare penger. Dette var det første av intervjuene som ble utført på kafé, og etter å ha lest om plassering for intervju i blant annet (Rapley 2004), og hvordan dette kunne innvirke på intervjuet var jeg påpasselig med at vi ikke skulle sitte nært andre kunder, og dette ble lett gjennomført. Nøkkelinformanten var til stede under hele intervjuene som ble utført på kafé, og ble til tider en fungerende tolk på enkelt ord og setninger. Men hoveddelen av kommunikasjonen funderte godt på norsk.

Watcharee kom i utgangspunktet til Norge som au pair, og møtte sin mann og ble i Norge, dette var i 2004. Hun er nå singel og har ingen barn. Hun har også familie i Thailand, som hun har daglig kontakt med, og som hun sender penger hjem til. Hennes vennenettverk er utelukkende bestående av thailendere. Watcharee er den eneste av informantene som ikke lengre er deltager i en ROSCA siden hun ble jukset for penger av personen som var bank for et år siden. Jeg hadde i utgangspunktet som krav at informantene skulle ha vært deltager innen en periode på 6 måneder, men denne terskelen, måtte unnvikes for å få en til informant. Watcharee rapporterer å ha vært med i fem tidligere ROSCA, og er dermed en av informantene som har lengst erfaring som deltager, det er også derfor kravet om å ha vært med i en runde ROSCA innen seks måneder fra intervjuet skjedde, ble brutt for denne informanten. Hun rapporterer alltid å ha tatt ut pengene sent, og er også den eneste av informantene, som ikke har vært redd for å miste pengene under spillets gang, og hun er samtidig den eneste som har blitt lurt som deltager i ROSCA. Hun blir som følge av sine tidligere runder, regnet for å være en sparer.

8.4 Videre forskning

Når det kommer til anbefaling av videre forskning, så er det tre tema som skiller seg spesielt ut. Det er 1) å studere graderingene av sanksjoner, mellom banker og deltagere som jukser. Dette ser spesielt interessant ut å studere nærmere hvis man vil videreføre tanken om at resiprositet er kilden til konformitet. 2) det ville vært interessant å studere videre forholdet mellom det å manipulere frem høye renter og det å la være å by for at andre skal få ut penger til en lav rente deltagere. For å se hvem som kan få hjelp til å få ut pengene billig. Om det er for begge gruppene, eller et samarbeid mellom sparerne. Om manipuleringen av rentene er regulerte med heuristikk, ved at man antar hvor langt, og ofte man kan gjøre dette før at lånerne svarer med en provokable strategi, eller ikke greier å leve opp til sine økonomiske forpliktelser. 3) En grundigere undersøkelse av thailendere og løgn. Hvordan det som blir sakt henger sammen med det som blir trodd.

